

શ્રી
પંચસૂત્ર
સ્વાધ્યાય

લેખક :

આચાર્ય શ્રી જયઘોષસૂરિ મહારાજ સાહેબ

श्री पंचसूत्र स्वाध्याय

लेखक.

परम पूज्य आचार्य

श्री विजय जयधोषसूरीश्वरजी मडाराज

प्रकाशक :

दिव्य दर्शन ट्रस्ट

३८, कविकुंड सोसायटी

धोणका जि. अमदावाद

पी.न. ३८७ ८१०

શ્રી પંચસૂત્ર સ્વાધ્યાય

લેખક

સિધ્ધાંત દિવાકર પરમ પૂજ્ય
આચાર્ય શ્રી વિજય જયઘોષસૂરીશ્વરજી મહારાજ

મૂલ્ય

રૂપિયા દશ

પ્રાપ્તિસ્થાન

દિવ્યદર્શન ટ્રસ્ટ

૩૮, કલિકુંડ સોસાયટી,
ઘોળકા.

જિ. અમદાવાદ

પીન-૩૮૭ ૮૧૦

ભરતકુમાર ચતુરભાઈ શાહ

૮૬૮, કાળુશીનીપોળ

કાલુપુર

અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧

મુદ્રક

લા કિએટા

રાજકોટ - ફોન : ૪૫૦૭૮ ઘર - ૪૧૮૨૭

સૌજન્ય

પરમપૂજ્ય માતૃશ્રી
સો. સાયરબાઈ કેસરીમલજી ઓસવાલ.

હસ્તે

જુગરાજ તેજરાજજી,
સ્વ. જવાનમલજી બાબુલાલજી
* પ્રેમચંદજી * કેસરીચંદજી *
- * પુખરાજજી * અશ્વિનકુમારજી *

ફર્મ

રાજસ્થાન હેન્ડલુમ ટેક્સટાઈલ્સ, કોઈમ્બટુર

પ્રાક કથન

પંચસૂત્ર શાસ્ત્રનો એક એક વિષય ખૂબ ખૂબજ ચિંતન મનન કરવા યોગ્ય છે. આ માટે સિદ્ધાંત, દિવાકર પરમ પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી જયઘોષસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબે પંચસૂત્ર શાસ્ત્રના આધારે આપેલી વાચનાઓને ઝીલી લેવાઈ છે. આ ગહન તત્ત્વોનો સરળતાથી સ્વાધ્યાય પ્રેમીઓ રસાસ્વાદ માણી શકે તે માટેનો અમોઝે પ્રકાશનનો નાનકડો પ્રયાસ કર્યો છે. રોજે રોજ મનની કોપી બુકમાં ઘૂંટવા જેવા આ પુસ્તકનો સ્વાધ્યાય કરારો તો આરાધકનો આરાધકભાવ વધુ ઉજ્જવળ બની રહેશે .

એવો વિશ્વાસ છે.....

લિ.

કુમારપાળ વિ. શાહ

‘શ્રી અરિહંત’

શ્રી પંચ સૂત્ર-પ્રથમસૂત્ર ઉપર વિચારણા

નમો - નમસ્કાર, નમસ્કાર કોને ? વિશિષ્ટ ગુણસંપન્નને. પૂજ્યપણાનાં કારણે, ગૌરવ યોગ્યને, માટે તથા બાહ્ય અભ્યંતર ઐશ્વર્ય માટે.

નમસ્કરણીય કોણ ?

(૧) વીયરાગાણં - વીતરાગને. રાગ-પરિણામ એ આત્માને અસદ્માર્ગે પ્રવર્તવનાર છે, બીજાને પણ ક્યારેક ઊંધે રસ્તે ચડાવે છે, પાપ પોષક બને છે માટે રાગ રહિત (અત્યંત રીતે કાયમી) ઉપલક્ષણથી દ્વેષરહિત એ નમસ્કરણીય છે. આના દ્વારા અપાયાપગમ અતિશય બતાવાયો છે.

(૨) સવ્વન્નૂણં - સર્વજ્ઞને.

સન્માર્ગ પ્રરૂપણામાં રાગ-દ્વેષ રહિતપણા સાથે મોહ અજ્ઞાન રહિતપણું જોઈએ. અજ્ઞાન રહિત થયેલાં સર્વજ્ઞ જ હોય. રાગ દ્વેષ રહિત થયા વગર અજ્ઞાન રહિત થવાય જ નહીં અને અજ્ઞાન રહિત થયેલા રાગદ્વેષ રહિત જ હોય માટે સર્વજ્ઞ એ

નમસ્કરણીય છે. અહીં જ્ઞાનાતિશય
બતાવ્યો.

- (૩) દેવિંદ પૂર્વયાણં - દેવોનાં ઈન્દ્રથી પૂજિતને.
ઉપરનાં બે ગુણો હોવા છતાં તે જણાવનાર
કોણ ?

જે ઈન્દ્રો છે, મહદ્વિક છે તે વીતરાગતા
અને સર્વજ્ઞપણને જાણીને તેમની
ઉપાસના-તે ગુણો મેળવવા-બાળજીવોને
એમનાં વચનો દ્વારા ધર્મ પમાડવા કરે છે.
તેથી આ વિશેષણ લૌકિક દૃષ્ટિએ પ્રધાન
નમસ્કરણીયતા સૂચક છે. આના દ્વારા
પૂજાતિશય બતાવ્યો.

- (૪) જહથ્થિઅવત્થુવાઈણં - યથાસ્થિત તત્ત્વ -
વસ્તુને કહેનાર.

પ્રથમનાં બે વિશેષણોનાં કારણે
અયથાસ્થિત - ખોટું બોલનાર નથી. ત્રીજા
વિશેષણથી બાલજીવો ધર્મ માટે ખેંચાઈને
આવે છે એમ બતાવ્યું તો તેમને વાસ્તવિક
આત્મઉન્નતિ માટે યથાસ્થિત તત્ત્વ -
વસ્તુને કહેનાર આના દ્વારા વચનાતિશય
લેવો. યથાસ્થિત એટલે જે વસ્તુ જેવી છે

એટલો જ અર્થ ન કરવો, ગણધર દેવોને
 બધી વસ્તુનું સ્વરૂપ યથાસ્થિત બતાવ્યું.
 બાકીનાં જીવોને તે તે વસ્તુને જાણવા માટે
 યોગ્ય જીવોને યોગ્ય કાલે-યોગ્ય સ્વરૂપ
 બતાવવું - ખોટું સ્વરૂપ ન બતાવવું પરંતુ
 સાચું સ્વરૂપ પણ બધાને બધું ન બતાવવું.
 વાદિ = કહેનાર છે તેમ બતાવીને જણાવે છે
 કે શ્રી અરિહંત પરમાત્મા ઉપદેશ દ્વારાજ
 મુખ્ય ઉપકાર કરે છે. ઉપદેશથી
 ભવ્યજીવો બોધ પામે છે, ધર્મ સમજે છે,
 ધર્મ આચરે છે. ધર્મ સમજવાને અને
 સમજાવવાને યોગ્ય શાસ્ત્રો ભણે છે. ધર્મ
 સમજાવે છે, ધર્મ પળાવે છે. આ રીતે
 ભવ્ય જીવો દ્વારા પરંપરાએ માર્ગ આવે
 છે. માટે મુખ્ય ઉપકાર ધર્મ દેશનાનો તીર્થ
 સ્થાપનનો છે. યથાસ્થિત જે વસ્તુ પ્રધાન
 તથા અર્થરૂપ અને કામરૂપ છે કે તેનાં
 કારણ રૂપ છે તે હેય છે. યોનિશાસ્ત્ર -
 ખનીજશાસ્ત્ર વગેરે તે બધું પાપશ્રત
 કહેવાય. આ બધું સર્વજ્ઞો જાણે છે. શ્રી
 ગણધર દેવો દ્વાદશાંગીમાં બધું ગુંથે છે.
 છતાં તે તેવા ઉત્તમ જીવો સિવાય કોઈને
 અપાતું નથી. તેથી જે બોલે છે તે

યથાસ્થિત બોલે પણ યથાસ્થિત બધું જ
બોલે એવો નિયમ ન કરવો. ઉપદેશ દ્વારા
તેમનામાં યથાર્થ વસ્તુ વાચકપણું સિદ્ધ થાય
છે.

(૫) તેલોક્ક ગુરુણં - ત્રણલોકનાં ગુરુ.
ઉર્ધ્વલોક તથા અધોલોકમાં તિર્થલોકમાં

દેવો તથા અસુરો-દાનવો તેમજ મનુષ્ય અને તિર્યચોને
ધર્મનો ઉપદેશ આપવા દ્વારા સંસારની
અસારતા હૃદયમાં વસાવી, તે છોડવા
ઝંખનાવાળા અને મોક્ષે જવાની
તમન્નાવાળા કરે છે. તે માટે તીર્થ સ્થાપે છે.
ઉપદેશ આપે છે માટે પરમાત્મા ત્રણ
લોકના ગુરુ છે.

પ્રભુનું ત્રણલોકમાં ગુરુપણું ઉપદેશ દ્વારા
છે માટે આપણે એમને પરમગુરુ માનીએ
છીએ તો પછી એમનો ઉપદેશ, શાસ્ત્ર
શ્રવણ અધ્યયન કરવું જોઈએ. જો શાસ્ત્ર
અધ્યયન કે શ્રવણ ગુરુનાં ઉપદેશને
સાંભળવો આપણને ગમતો નથી તો
આપણે ગુરુ અને પરમગુરુને માનતા નથી
તે નિશ્ચિત સમજી રાખવું.

(૬) અરહંતાણં કે અરુહંતાણં - શત્રુ (ભાવશત્રુ) ને હણનારને પૂજાને યોગ્યને વીતરાગ વગેરે પાંચ વિશેષણો-પ્રભુનાં માર્ગની આરાધના દ્વારા પોતાનાં આંતરશત્રુને હણવાથી પ્રાપ્ત થાય છે અને આંતર-શત્રુને હણવાથી તથા જગતને એનાથી દૂર કરવાની ભાવનાથી પરમાત્મા જગત્ પૂજ્ય બન્યા છે. એટલે પાંચ વિશેષણોનું આ કારણભૂત વિશેષણ છે.

જે પૂજ્ય હોય તે પૂજ્ય બનાવી શકે. જેણે આંતર-શત્રુ જીત્યા હોય તે આંતર શત્રુને જીતાડી શકે. અરુહંતાણં પાઠથી જેઓ ફરી જન્મ પામવાનાં નથી. તેથી ફક્ત છેલ્લા આ એકજ ભવમાં આ પાંચે વિશેષણો પરમાત્માનાં છે જેમને હવે બીજા ભવ કરવાનાં રહ્યા નથી. આ અંતિમ ભવ છે.

બીજા લોકો (જૈનેતરો) પરમાત્માનાં અનેક ભવો માને છે તેમ પ્રસ્તુતમાં નથી. કારણ મુખ્ય કાર્ય કર્મ ખપાવીને મોક્ષે જવાનું છે તેમાં આ છેલ્લા ભવમાં કર્મનાં કારણો દેશના - પૂજા સ્વીકારાદિ કાર્ય કરવાનાં હોય છે તેથી ચરમભવ બતાવવા અરુહંતાણં વિશેષણ બતાવ્યું.

(૭) ભગવંતાણં - ભગવાનને

જગતમાં પૂજ્યતાનાં જે જે કારણો બાહ્ય -
અભ્યંતર શક્તિઓ છે તે બધી અત્રે
પરાકાષ્ટાએ પહોંચેલ છે તેથી આમની
આગળ સિદ્ધ પરમાત્માને છોડીને કોઈ
ભગવાન નથી પણ બધા એમના દાસ છે.
તેથી જગતમાં પ્રકૃષ્ટ ભાગ્યસંપન્ન હોય તો
તે તીર્થંકર પરમાત્માજ છે.

શ્રી તીર્થંકર પ્રભુ અને ગણધર પરમાત્મા બંને
કાયમ ચરમશરીરી જ હોય છે. અરૂહ હોય છે
તેથી આ છ વિશેષણો અરિહંત ભગવાનનાં
લેવા.

જે એવં આઙ્ક્રંતિ - તે પરમાત્મા આ રીતે કહે
છે.

પરમાત્મા પ્રથમ સંસારનું સ્વરૂપ બતાવી જીવનું
સ્વરૂપ અને સંસારમાંથી છુટવાનો ઉપાય
બતાવે છે.

સંસાર અને મોક્ષ એ જીવનાં જ પચાઈ છે.

इह खलु अणार्ई जीवे अणार्ई जीवस्स भवे अणार्इ
कम्म संजोग निव्वत्तिए

इह = આ લોકમાં - સંસારમાં, खलु - નિશ્ચયથી
अणार्ई जीवे - જીવ અનાદિથી છે. જીવની

ઉત્પત્તિ નાશ નથી. દ્રવ્યાસ્તિક નયથી જીવ
નિત્ય છે. સંસાર અને મોક્ષમાં જીવ જીવરૂપે
રહેવાનો આટલું જીવનું સ્વરૂપ કહ્યું.

અણાઈ જીવસ્સ મવે - જીવને જે સંસાર છે તે
જીવનો સંસાર અનાદિ છે અર્થાત્ પહેલાં
સંસાર ન હતો ને પછી ચાલુ થયો તેવું કોઈ પણ
જીવને માટે બનતું નથી.

આથી જે આત્મા મોક્ષે જાય છે તેમને ફરીથી
સંસારમાં આવવાનું રહેતું નથી.

જીવનો સંસાર અનાદિ શા માટે ? જીવ અને
કર્મનો સંયોગ અનાદિનો છે તેથી અનાદિ
કર્મનાં સંયોગથી નિવર્તિત - બનેલ સંસાર પણ
જીવનો અનાદિ છે.

કોઈપણ જીવ ઉપર કોઈપણ કર્મ ૭૦ કોડા કોડી
સાગરોપમથી વધારે રહેતું નથી. તેથી
વ્યકિતગત કોઈ કર્મ કોઈપણ જીવ ઉપર અનાદિ
નથી. પરંતુ પ્રવાહથી એક કર્મ જાય. બીજું આવે
બીજું જાય. ત્રીજું આવે એમ પ્રવાહથી જીવનાં
કર્મો અનાદિ છે.

એ અનાદિ કર્મોથી સંસારી જીવનો ભય યાને
સંસાર અનાદિ છે.

સંસારનું સ્વરૂપ

દુઃસ્વરૂપે - દુઃસ્વફલે - દુઃસ્વાણુ-બંધે
સંસાર-ભવ દુઃખ રૂપ છે.

સંસારી આત્માની બધી જ અવસ્થા શુદ્ધ
આત્માની અપેક્ષાએ દુઃખરૂપ છે. પુદ્ગલ
મિશ્રિતપણું-પુદ્ગલ પરાધીનપણું હોવાથી
આત્માનું અવમૂલ્યન છે.

વર્તમાન અવસ્થા જેમ સંસારની દુઃખરૂપ છે તેમ
દુઃસ્વફલે - કર્મ નિર્જરા અને પુન્યાનુબંધી
પુન્યની અવસ્થા સિવાય સંસારની બધી
અવસ્થા કર્મબંધ દ્વારા ફલમાં પણ આત્માને
દુઃખ જ મળે છે. માટે સંસારી આત્માની બધી
પ્રવૃત્તિ પુણ્ય ભોગવવા રૂપ હોય કે પાપ
ભોગવવા રૂપ હોય, પાપ બાંધવા રૂપ હોય કે
પાપાનુબંધી પાપ બાંધવા રૂપ હોય પુન્ય
બાંધવા રૂપ હોય કે પાપાનુબંધી પુન્ય બાંધવા
રૂપ હોય આ બધાનાં ફળમાં દુઃખરૂપ જ
આત્મસ્વરૂપનું રોકાણ છે. પુદ્ગલ ઉપાધિ એ
આત્મ અશાંતિરૂપ ફળ જ છે.

દુઃસ્વાણુ-બંધે- અપુનર્બંધક કે શુદ્ધ ધર્મિ
આત્મા સિવાય બાકીના આત્માને
ભવાભિનંદિનાં કારણે રાગદ્વેષની અમુક રીતની

તીવ્રતાનાં કારણે અશુભ અનુબંધ બંધાય છે.
અહીં ત્રણે જગ્યાએ દુઃખનો અર્થ અશાતા ન
કરતાં પાપ મોહ - મૂઢતા વ્યામોહ કરવો તેથી
અપુનર્બંધક સિવાય આ વ્યામોહ કાયમ હોય
છે. એથી અશુભ અનુબંધવાળા પુન્ય કે પાપ
કર્મ બંધાય છે.

સંસારના નાશનો ઉપાય - સાક્ષાત્ અનંતર
પરંપર - આ ત્રણ સ્વરૂપવાળા સંસારનો નાશ.
एअस्सणं वुच्छित्ति

શુદ્ધ ધમ્માઓ - શુદ્ધ ધર્મથી થાય છે.

શુદ્ધ ધમ્મસંપત્તિ - શુદ્ધ ધર્મની પ્રાપ્તિ.

પાવ-કમ્મ-વિગમાઓ - પાપકર્મના નાશથી -
હાસથી થાય છે.

પાવકમ્મ-વિગમો - પાપ કર્મનો નાશ.

તહા ભવત્તાઈ ભાવઓ - તથા ભવ્યત્વાદિ ભાવથી
થાય છે.

સંસાર-નાશનું સાક્ષાત્ કારણ શુદ્ધ ધર્મની
આરાધના છે. અનંતર કારણ - તે શુદ્ધ ધર્મને
પામવામાં અંતરાયભૂત કર્મનો નાશ છે અને
પરંપર કારણ - કર્મના વ્યવસ્થિત - વાસ્તવિક
નાશમાં કારણ તથા ભવ્યત્વાદિ ભાવ છે.

तस्सपुण विवाग साहणाणि - આ તથા

ભવ્યત્વાદિ ભાવને મેળવવાનાં પરિપક્વ
કરવાનાં ૩ સાધન છે.

ચડસરણ ગમણ - ચારનું શરણ સ્વીકારવું.
દુક્કડ ગરિહા - પોતાનાં કરેલાં દુષ્કૃતની ગર્હા
સુકડાણ સેવણ- સુકૃતની અનુમોદના, પોતાના
અને બીજાનાં સુકૃતની અનુમોદના જે
તથાભવ્યત્વાદિ ભાવનાં પરિપક્વના થવાનાં ૩
કારણ છે.

શુદ્ધ ધર્મ - દરેક જગ્યાએ તે તે વસ્તુનાં નાશક
વિરુદ્ધ સ્વભાવવાળી વસ્તુ હોય છે. માટે
સંસારથી વિપક્ષ ને ધર્મ કહેવાય.

સંગ્રહની સામે ત્યાગ-દાન, ભોગની સામે શીલ,
આહારાદિ સામે તપ, અશુભ ભાવની સામે
શુભભાવ, આશ્રવની સામે સંવર-આવે.

અર્થાત્ સંગ્રહ-ભોગ, આહારાદિની
લાલસા-અશુભભાવ એ બધું આશ્રવ યાને
સંસારનું કારણ છે જ્યારે વિપક્ષમાં
ત્યાગ-દાન-શીલ-તપ શુભભાવ એ સંવર યાને
મોક્ષનું કારણ છે.

જિન ભાષિત ધર્મને (૧) આદરપૂર્વક (૨) વિધિ
પૂર્વક (૩) અર્થ સહિત (૪) વધતા ભાવે (૫)
અતિચાર ટાળીને (૬) નમ્રતા રાખીને-બીજાના

ધર્મ ઉપર (૭) પ્રેમ (૮) વાત્સલ્ય અને (૯) સહાયતાપૂર્વક કરે આચરે તો શુદ્ધ ધર્મ થાય. આમાં ખામી આવે તો ધર્મ મંદતાવાળો અને કમશઃ અશુદ્ધ થાય. અને અશુદ્ધ ધર્મ પ્રબળ પાપ કર્મોનો નાશ ન કરી શકે.

પાપકર્મોનો નાશ એટલે - ધર્મ પ્રવર્તનમાં અને ધર્મની શુદ્ધિમાં બાધક મોહનીય, જ્ઞાનાવરણ, અજ્ઞાન, વિપરિતબોધ, કષાયની પકકડ અને દર્શન મોહનીય વગેરેનો નાશ.

આ બધાનો નાશ થાય તો જ શુદ્ધ ધર્મ થાય. ધર્મમાં શુદ્ધતા આવે, આ શુદ્ધતા લાવનાર આ પાપકર્મોનો નાશ જરૂરી છે.

પાપ કર્મ

- (૧) સહજ મલની તીવ્રતા રૂપ
- (૨) અશુભ અનુબંધવાળા કર્મનાં ઉદયરૂપ
- (૩) ભવ્યત્વનાં અપરિપાક રૂપ
- (૪) અશુભ પુરુષાર્થરૂપ અને
- (૫) અશુભ કર્મના ઉદયરૂપ

આમાં ૨-૩-૪ પાપ કર્મનો વિગમ ૧-૩નાં સહયોગ પૂર્વક ચતુઃશરણ ગમન આદિથી થાય છે.

અહી ભવ્યત્વ આદિ ભાવ પાપકર્મ વિગમમાં કારણ છે તે બતાવ્યું તેમાં ભવ્યત્વ પરિપાક થયે છે તે (૧) અશુભાનુબંધવાળા કર્મ (૨) અશુભ કર્મ અને (૩) અશુભ પુરુષાર્થ... આ ત્રણ પાપનો નાશ ચતુઃશરણ આદિ કરે છે. આ ત્રણ દ્વારા ચતુઃશરણ આદિ ત્રણેથી ૩ પ્રકારનાં પાપનો નાશ થાય છે. તે જ ભવ્યત્વનો પરિપાક છે.

મરવો ધાસમાં પાકે નહિ પણ અમુક રૂપમાં મોટી થયેલી કેરી એ પાકને યોગ્ય છે. તે મોટી કેરી કાળથી પાકે છે અને ધાસથી પણ પાકે છે. એ રીતે -

ભવ્યત્વ અમુક રૂપમાં પકવ થાય - યોગ્ય થાય ત્યારે જિનદેશનાદિ બીજા નિમિત્તે પણ પાપનાશ થાય, જીવ યોગ્ય બને તેમ ચતુઃશરણ વગેરેથી અંતરાયભૂત પાપકર્મ નાશ પામી ધર્મ યોગ્ય બને.

ફક્ત થોડું પાકવાનું બાકી હોય તે થોડું એટલે બાકીનાં આ ૩ પાપ ત્યારે આ ત્રણ પ્રયોગથી તે પાકે છે.

ચતુઃશરણ વગેરે ૩ વાતથી પાપ કર્મનો નાશ અને ભવ્યત્વ પરિપાક શી રીતે થાય ? આ ત્રણે

હેતુ પરસ્પર અત્યંત અંકળાયેલ છે તેથી
વાસ્તવમાં એક આવે તો બીજા બે આંશિક
આવેલ જ હોય - છેવટે આત્મામાં યોગ્યતા રૂપે
પણ આવે.

શરણ - જગતમાં તમામ વ્યક્તિ અને તમામ
શક્તિ આત્માને દીર્ઘકાલિન - કાયમી -
ભવોભવ રક્ષણ - સહાય - શાંતિ આપનાર
નથી. સ્થાયિ નથી. આવું જ્યારે કુટુંબમાં,
આબરૂમાં, ધનમાં, આરોગ્યમાં અને બાહ્ય
બધી પુન્ય શક્તિઓમાં દેખાય, જ્યારે આ
બધાથી રહિત- નાશ પામે ત્યારે તિર્યચ -
નરકમાં ભવોમાં જે શરણ રહિત સ્થિતિ છે તે
શરણ રહિતપણાની સ્થિતિ જ્યારે બાહ્ય
શક્તિયુક્ત માણસ અહીં અનુભવે ત્યારે
ભૂતકાળમાં પોતાની અશરણપણાની સ્થિતિનો
ખ્યાલ આવે તે રીતે ભવિષ્યમાં પણ પોતાની
થવાની નિરાધાર અવસ્થાનો ખ્યાલ આવે.

આટલું સંવેદન થયા પછી (૧) આધાર
(શરણ)ની ઈચ્છા, (૨) આધારમાં વાસ્તવિક
આધારતાનો ખ્યાલ, (૩) આધારને આધાર
માટે સ્વીકારવો અને (૪) આધારનાં કહ્યા
મુજબ આધાર મેળવવા વર્તવું આ ચાર વાત

શરણ સ્વીકારવાની શરત જેવાં છે, તે
આચરાય.

(૧) નિરાધારને આધારની ઈચ્છા વાસ્તવિક
રીતે તીવ્ર હોય.

(૨) આધારવાળાને અને જેને મજબૂત આધાર
છે તેવાને ઈચ્છા તરંગ રૂપે હોય - એ ફાવે ત્યારે,
ફાવે તેટલી વખત અને ફાવે ત્યાં સુધી સ્વીકારી
અધવચ્ચે છોડી દે.

આધારમાં આધારતા વાસ્તવિક છે કે બનાવટી
ભ્રમરૂપ છે કે કામચલાઉ છે તે પણ જોવું.

સામાન્ય રોગમાં કામચલાઉ ડોક્ટર કામ લાગે
પણ વિશેષ રોગમાં વિશેષ નિષ્ણાત ડોક્ટર
જોઈએ એ રીતે દરેક બાબતમાં તે ઘરમાં,
કુટુંબમાં, દવામાં, આરામમાં, ખાવા-પીવામાં કે
વેપારમાં આ બધામાં જીવ જે સુખનાં આનંદનો
આધાર માને છે તે કામચલાઉ છે કે કાયમી ?
એ જ રીતે ચાર શરણોમાં જે આશરો માનવો છે
તે આવા સુખનાં આનંદનો કે બીજી કોઈ જાતનાં
આનંદનો ? અને એ પણ કાયમી કે કામચલાઉ ?
તે જોવાનું છે.

વાસ્તવિક આધાર કોને કહેવાય ?

જે સ્વીકાર્યા પછી, જેના આશરે રહ્યા પછી,

જેના કહ્યા મુજબ કરવાથી જીવનમાં કોઈ
 આપત્તિ ન આવે, કોઈ દુઃખ ન આવે, પૂર્વનાં કર્મ
 અને ભૂલનાં કારણે આપત્તિ કે દુઃખ આવે તો
 તેમાં રક્ષણ સત્ત્વ - સહાયતા કરે અને જે દુઃખ કે
 આપત્તિ નાશ થાય તો તેનાથી અધિક ઉંચી
 સ્થિતિ આવે. આપણે જેને સ્વીકાર્યા પછી, જેનાં
 વચનને અનુસરીને ચાલતા થયા પછી સ્વપ્નમાં
 પણ બીજો વિચાર કરવાનો ન રહે એ કાયમી
 રક્ષણ - વાસ્તવિક આધાર કહેવાય, જે
 ઉત્તરોત્તર આપણી શક્તિનાં વર્ધક બને. રક્ષક
 અને વર્ધક કાયમ માટે બધી બાજુ હોય તે શરણ
 વાસ્તવિક શરણ કહેવાય. આ વાસ્તવતા
 જેનામાં હોય એનું શરણ સ્વીકારવું. એટલે
 (૧) ભવોભવ આત્માનાં ગુણોની પ્રાપ્તિ-રક્ષણ
 વર્ધન માટે, (૨) દુર્ગુણો-દોષોનાં નાશ માટે, (૩)
 બાહ્ય શક્તિઓની પ્રાપ્તિ અને સદુપયોગ માટે,
 (૪) દુઃખના નાશ માટે જેનું શરણ સ્વીકારીએ
 તેનાં વર્તનની તૈયારી રાખવી અને શરણ
 સ્વીકારવાપૂર્વક તે મુજબ વર્તવું.

શરણ ચાર છે.

- (૧) શ્રી અરિહંત પરમાત્માનું
- (૨) શ્રી સિદ્ધ પરમાત્માનું

(૩) શ્રી સાધુ ભગવંતનું અને

(૪) શ્રી કેવલિભાષિત ધર્મનું

પ્રથમ બેનું શરણ ભાવથી કરવાથી

(૧) આપત્તિઓ નાશ પામે છે.

(૨) પાપ કર્મો નાશ પામે છે.

(૩) પાપ બુદ્ધિ નાશ પામે છે.

(૪) વિશિષ્ટ પુન્ય બંધાય છે અને

(૫) ધર્મ પામવાને - ધર્મ સમજવાને અને
ધર્મની આરાધના કરવાને યોગ્ય બનાય
છે.

પ્રથમ શરણ ધર્મનાં સ્થાપક - ધર્મના રાજા તુલ્ય
છે. બીજું શરણ ધર્મની સિદ્ધિથી પરાકાષ્ટાએ
પહોંચેલા શુદ્ધ સ્વરૂપ આત્માનું છે. આપણે એ
અવસ્થાએ પહોંચવાનું છે.

આ બેના શરણથી સ્વરૂપમાં બાધક અને
સાધનાનાં અંતરાયો તૂટે છે. ત્રીજું શરણ સાધુનું
કાયમ માટે ધર્મને સાધુઓ જ વહન કરે છે.
જાતે ધર્મ આરાધે છે. બીજા પાસે ધર્મની
આરાધના કરાવે છે અને આરાધકને સહાય કરે
છે.

જ્ઞાન - દર્શન - ચારિત્ર - તપને સાધે તે સાધક.

પરંતુ આંશિક હોય તેને ત્યારે સાધુ તરીકે કહેવાતા નથી. તેથી સર્વ વિરતિધરને પ્રધાનતયા સાધુ તરીકે લેવા.

એવા સાધુનું ત્રીજું શરણું છે.

સાધુ તીર્થને વહન કરે છે, તીર્થને આરાધે છે, તીર્થની આરાધના કરાવે છે. હંમેશને માટે સાધુથી જ શાસન અસંખ્ય કાળ સુધી ચાલે છે.

સાધુનાં શરણથી લાભો

(૧) ધર્મનું શરણ. (૨) ધર્મગુરુનું શરણ. (૩) માર્ગદાતાનું શરણ. (૪) એમના કહ્યા મુજબ વર્તવાની ફરજ. (૫) કર્મનાશક છે. (૬) મોક્ષ પ્રાપક છે અને (૭) ગુણ પ્રાપક છે.

તેનું ચારે પ્રકારે શરણ કરવું.

(૧) ઈચ્છાથી, (૨) શ્રદ્ધાથી, (૩) સ્વીકારથી અને (૪) પાલનથી.

આ કેવલિભાષિત ધર્મથી, (૧) આત્મામાં સાહજિક કેવલિભાષિત ધર્મનું સ્ફુરણ થાય છે. (૨) રાગદ્વેષની મંદતા થાય છે. (૩) એ ધર્મ સમજવાની સામગ્રી મળે છે. (૪) એ ધર્મ પામવાની ઈચ્છા જાગે છે. (૫) એ ધર્મ સમજવા પ્રયત્ન થાય છે. (૬) એ ધર્મ સમજાય છે. એ ધર્મ પમાય છે. (૭) ધર્મ આરાધાય છે.

માટે ઉત્તર સાધક - સાધુ છે.

સાધક - કેવલી ભાષિત ધર્મ સ્વીકારનાર છે. મંત્રનાં અધિષ્ઠાતા અરિહંત છે. મંત્રનું કાર્યરૂપ (ફળ) સિદ્ધપણું છે. જેવી રીતે મંત્રના અધિષ્ઠાયકની આરાધના, મંત્ર સિદ્ધ કરનાર સિદ્ધ પુરુષની આરાધના, મંત્રમાં સહાય કરનારને અનુકૂળ થવું, મંત્રની વિધિ અનુસાર વર્તવું.

આ ચાર મંત્રને સફળ કરવાનાં કારણ છે. આમાંથી એકપણ ખૂટે તો મંત્ર નિષ્ફળ જાય, સિદ્ધ ન થાય. તેવી રીતે આ ચારમાંથી એક પણ શરણ ભાવથી સ્વીકારવામાં ઓછું કે મંદ રહે તો પાપ હાસ ન થાય, કે અલ્પ થાય.

બીજું કાર્ય દુષ્કૃત ગર્હા

આત્મા આ ચારેને પરમ સુકૃતમય - પરમ સુકૃતનું કારણ સર્વ દુષ્કૃતથી રહિતનાં કારણો શરણ્ય માને છે. તેમ માનીને શરણ સ્વીકારે છે. માટે પોતાનાં તમામ દુષ્કૃત ધીમે ધીમે ઓળખાતા થાય છે. એમાં સુકૃતપણું નથી લાગતું. સામાન્યપણું - જીવન ઉપયોગીપણું પણ નથી લાગતું પણ દુષ્કૃતપણું લાગે છે. આ શરણ સ્વીકારનું ફળ છે.

શરણ્યમાં જે ન હોય, શરણ્ય જે ન આચરે,
શરણ્ય જે ન કહે તે દુષ્ટ.

શરણ્યનાં પ્રતાપે પોતાનાં આચારમાં દુષ્ટ
ઓળખાય છે અને તેની ગર્હા = આત્મસાક્ષીએ,
નિંદા અને પરસાક્ષીએ ગર્હા કરાય છે.

ગર્હા એટલે ?

દુષ્ટનો દુષ્ટ તરીકેનો સ્વીકાર.

દુષ્ટને કરનાર પોતાના પ્રમાદનો સ્વીકાર.

દુષ્ટને કરનાર પોતાના પ્રમાદ ઉપર તિરસ્કાર.

દુષ્ટને કરનાર પ્રમાદવાળા પોતાનાં આત્માનો
તિરસ્કાર. આના કારણે જગતનાં તમામ

દુષ્ટનો દુષ્ટ તરીકે સ્વીકાર, જગતનાં તમામ

દુષ્ટનો દુષ્ટ તરીકે હેય રૂપે તિરસ્કાર, બીજા

જીવોનાં દુષ્ટનાં કારણ રૂપ પ્રમાદની

ભયંકરતાનાં ખ્યાલથી તીવ્રદયા.

બીજા જીવોને પ્રમાદમાંથી - દુષ્ટમાંથી

છોડાવવા પ્રયત્ન, અશક્યતાવાળા જીવોમાં

દયાનાં તીવ્રભાવ સાથે કર્મ પરાધીનતાના

કારણે ઉપેક્ષા. આ બધું જાતનાં દુષ્ટની

ગર્હાથી વ્યક્ત અનુભવાય છે. આ શરણ

સ્વીકાર્યાનું ફળ અને પાપ કર્મ - મોહ કર્મ

તોડવાનું મુખ્ય કારણ છે.

ચારના શરણનાં પ્રતાપે નિષેધરૂપે જેમ દુષ્કૃત દેખાય છે તેમ વિધાનરૂપે અનુકૂળ રૂપે - કર્તવ્યરૂપે સુકૃત પણ આત્માને દેખાય છે.

જેમ જેમ શરણ્યની આરાધના કરતો જાય તેમ તેમ સુકૃત અને દુષ્કૃત સ્થૂલ અને સૂક્ષ્મ ભેદથી સંવેદનરૂપે ઓળખાય.

એથી એનું સ્વરૂપ - એનાં સાધક કારણો

(સાક્ષાત અને પરંપરાએ) એના રોધકવારક કારણો - લાભ - નુકસાન સમજાય. તેથી વિશેષ સુકૃતની વિશેષથી અને સામાન્ય સુકૃતની સામાન્યથી અનુમોદના - પ્રશંસા - ઉપબૃંહણા - સહાયતા વગેરે બીજા જીવોમાં કરે. પોતાના સુકૃતોની વારંવાર અનુમોદના કરે પણ બીજાને ન કહે, ફરી ફરી આવા સુકૃતો કરવાની ઈચ્છા રાખે. આનાથી

સુકૃત કરવાની ઈચ્છાથી

- (૧) સુકૃતનાં અંતરાયો નાશ પામે છે.
- (૨) સુકૃતની શક્તિઓ, ભાવના-ઉલ્લાસ આવે છે - વધે છે.
- (૩) સુકૃતને કરાવનાર કર્મ ભાવના સાનુબંધ થાય છે.
- (૪) દુષ્કૃતનાં અનુબંધો તૂટે છે.

- (૫) દુષ્કૃત કરાવનાર મોહનીય કર્મ વગેરે પણ તૂટે છે, એથી.
- (૬) અંતરાય - અશુભનામ, અશાતા, નીચ ગોત્ર નાશ પામે છે.
- (૭) દુષ્કૃત છોડવા આત્માનું ઓજસ - સત્ત્વ - ઉલ્લાસ વધે છે.
- (૮) તેથી આ ત્રણે એક બીજાના પુરક છે. એક બીજાનાં કારણ છે.

જેને સુકૃત અનુમોદના આવે તેને પરમાત્મા મળે જેને પરમાત્મા મળે એને સુકૃત અનુમોદના આવે છતાં આ કમ કેમ ?

પ્રથમ સર્વ દુષ્કૃત રહિત અને સર્વ સુકૃત સ્વરૂપ છે.

બીજી અનાદિકાલીન આત્મા દુષ્કૃતમય છે તે ઘટે-તૂટે ઓળખાય ત્યારે સુકૃત પકડાય.

દુષ્કૃત એ અંધકાર સમાન છે. સુકૃત એ પ્રકાશ સમાન છે.

દુષ્કૃતની ઓળખ જ્ઞાન પ્રકાશથી થાય છે.

સુકૃતની ઓળખ તીવ્ર જ્ઞાન પ્રકાશથી થાય છે.

માટે (૧) ચતુઃશરણાદિ ત્રણ વાતોથી (૨)

ભવિતવ્યતાનાં પરિપાક દ્વારા (૩) પાપ કર્મોનો

નાશ તેથી (૪) શુદ્ધ ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે અને તેમાંથી સંસારનો ઉચ્છેદ થાય છે.

(૧) અઓ કાયવ્વમિણં હોઠ કામેણં સયા
સુષ્પણિહાણં

(૨) મુજ્જો મુજ્જો સંકિલેસે (૩) તિકાલ અ
સંકિલેસે

ચતુઃશરણ વગેરે ૩ ચીજો પરંપરાએ સંસારનો ઉચ્છેદ કરનાર છે તેથી હોઠકામેણ સંસાર ઉચ્છેદ કરવાની ઈચ્છાવાળાએ હંમેશા અત્યંત

પ્રણિધાન મન-વચન-કાયાની એકાગ્રતાપૂર્વક આ ત્રણ વાત આચરવી જોઈએ, કરવી જોઈએ.

કેટલીક વાર તો - જો ચિત્તમાં કે વાતાવરણમાં સંકલેશ હોય તો વારંવાર અનેકશઃ ચઉશરણ સ્વીકારવા જોઈએ અને જો સંકલેશ ન હોય તો રોજ ત્રણવાર આ કરવું જોઈએ.

આ ત્રણ વાતને કરવી - તે કરવાનું એટલે

(૧) ઉપયોગ અને ભાવપૂર્વક આ સૂત્રનો પાઠ કરવો અને અર્થનાં ચિતવન સાથે તે તે ભાવ કરવા.

(૨) આ સૂત્ર વગર કેવળ અર્થરૂપે બીજા સૂત્રનાં આલંબન દ્વારા એ ભાવો કરવા.

(૩) જિન મૂર્તિ - સિદ્ધની મૂર્તિ સાધુને જોઈને

પ્રભુનાં વચનો યાદ કરીને શરણ્યભાવ
યાદ કરી શરણ સ્વીકારવું.

પોતાનાં (દુષ્કૃત) ભૂતકાલીન કે વર્તમાન કાલિન
જે દુષ્કૃત યાદ આવે તેને યાદ કરી તેની ગહા
કરવી. દુઃખ આપત્તિ આવે તેનાં કારણભૂત જે
દુષ્કૃત છે તેને યાદ કરી તેની ગહા કરવી.

જીવનમાં વારંવાર સુકૃત કરવા. કરેલાં સુકૃતની
અનુમોદના કરવી બીજાનાં સુકૃત જોઈને આનંદ
પામવો તેની પ્રશંસા કરાવી.

આ ત્રણ વસ્તુઓથી ૩ રીતે શરણ્ય રૂપે, ગહા
રૂપે અને અનુમોદના રૂપે સર્વ વ્યાપક ઉપયોગ
લઈ જવો..

સામાન્યથી ૩ વાર આમ કરવાથી રાગ-દ્વેષની
મંદતા થાય છે. ક્ષમાદિ સુકૃતને આરાધવાની
જાગ્રતિ થાય છે. શરણ્યનાં પ્રભાવે તે
આરાધના કરવાથી વિષય પરિણતિ થતી
નથી. થાય તો સંકલેશકારક બનતી નથી.

છતાં જો સંકલેશ થાય તો, રાગ દ્વેષની
વિહ્વલતા વધે તો જગતમાં એના વારણનો
ઉપાય આ એક જ છે. (૧) સંકલેશને જ (૨)
એનાં કારણ રાગ-દ્વેષ મોહને અને (૩) સંસારને
દુષ્કૃત રૂપે જોઈને તેની ગહા તેનાંથી રહિત

શરણ્યનાં શરણનો સ્વીકાર, તે સંકલેશ રહિત થવા સુકૃત રૂચિ, સુકૃત સ્વીકાર અને સુકૃતની અનુમોદના કરવી.

સુકૃત આદિમાં અનિત્યાદિ ભાવનાઓ, સમતા, સામાયિક, વ્રત, પર્યકખાણ વગેરે અવસર પ્રસંગ ઉચિત લેવું. તેથી આ સૂત્રનું અને વિશેષ કરીને અર્થનું રટણ વારંવાર કરવું.

આનાથી જે બતાવ્યું કે, આ સૂત્રને જે અત્યંત રૂચિપૂર્વક અને અર્થનાં ઉપયોગ પૂર્વક રટણ કરે તેને

(૧) સંકલેશ આવે નહીં. (૨) સંકલેશ રહે નહિ. (૩) સંકલેશ વધે નહીં. (૪) કર્મ-મોહ નબળો પડે. (૫) પુન્યબળ - ધર્મબળ - વિવેકબળ ખૂબ વધે. (૬) ધર્મનાં અંતરાય નાશ પામે, કોઈ પણ અંતરાય રહે નહીં. (૭) ઈચ્છાનુસાર પ્રકૃતિ વાતાવરણ સર્જાય અને (૮) અલ્પકાલિન સમયમાં યાને અલ્પકાળે મોક્ષ થાય.

આ ત્રણ વાત જેમ સંકલેશ નાશનું કારણ છે. મોક્ષનું કારણ છે તેમ જગતની તમામ શક્તિની પ્રાપ્તિનું અને જગતની તમામ આપત્તિના નિવારણનું પણ કારણ છે.

હોઝકામેણં નો અર્થ કર્મ રહિત થવાની

ઈચ્છાવાળાએ ઉપલક્ષણથી જે કોઈ કાર્ય કરવાની ઈચ્છા હોય તેમને મવિતુ કામેન- અહીં તથા શબ્દ અધ્યાહારિત લેવો તે રૂપે એટલે ઈચ્છિત રૂપે થવાની વાત લેવી.

(૧) શરણ સ્વીકારવાની મર્યાદા

(૨) અરિહંત પ્રભુનું સ્વરૂપ (શરણ્યનું સ્વરૂપ)

(૩) શરણનો સ્વીકાર.

શરણની કાળમર્યાદા : જાવજજીવં - યાવત્ જીવ સુધી.

જીવનો અર્થ જીવિત પણ થાય છે. અર્થાત્ આ વર્તમાન ભવ સુધી, વ્રત-પચ્ચકખાણ - સર્વ વિરતિ સામાયિક આદિ સ્વીકારવામાં આ અર્થ છે. કારણ કે પરભવમાં નિરંતરપણાથી તે અશક્ય છે. પરભવમાં સમ્યક્ત્વ વગેરેનો સ્વીકાર એ આપણા હાથની વાત નથી. તે જ પ્રમાણે આ ભવમાં પણ ગાંડપણ વગેરે ગ્રહાદિનાં દોષમાં પણ આપણા હાથની વાત નથી. માટે આગાર છે. તે રીતે અહીં પણ યાવત્ જીવિત અર્થ કરીને આગાર અધ્યાહાર સમજવો. સમ્યક્ત્વની જેમ અત્રે પણ આગાર સમજવા.

શરણ સ્વીકારવા માટે પોતે જ્યાં સુધી સિદ્ધરૂપ

શરણ્ય ન બને ત્યાં સુધીની ભાવનાથી ઈચ્છાથી
શરણનો સ્વીકાર કરવો.

મે - મને - શરણ શબ્દ અંતે છે તેને મે ની સાથે
જોડવો એટલે મને શરણ થાય એમ અર્થ કરવો.

અરિહંત પ્રભુ (શરણ્ય)નું સ્વરૂપ.

ભગવન્તો- જ્ઞાન - ઐશ્વર્ય આદિ સંપન્ન. શરણ
સ્વીકારવા આ ગુણ શરણ્યનો જોઈએ. તો જ
શરણ આપવા દ્વારા રક્ષણ કરી શકે.

પરમતિલોકનાથ- ત્રણ લોકનાં નાથ. ત્રણ લોકનાં
જીવોથી પૂજ્ય છે ત્રણે લોકનાં જીવોની
આરાધનાનો અને આત્મગુણોનો યોગ અને
ક્ષેમ કરનારા છે.

અહીં પરમ શબ્દથી સાધુ વગેરે પણ આંશિક
ત્રણ લોકનાં નાથ છે. પરંતુ સર્વ પ્રકૃષ્ટ યોગ ક્ષેમ
કરનાર તો અરિહંત પરમાત્મા જ છે. માટે
એમને પરમ ત્રિલોકનાથ વિશેષણ કહ્યું.

અપ્રાપ્તને પ્રાપ્ત કરાવે અને પ્રાપ્ત થયેલાનું રક્ષણ
કરે ને વધારે.

નાથપણું - બે રીતે ભૌતિક

પુણ્ય અને શુભ વિષયો આધ્યાત્મિક ગુણો અને
ગુણોનાં સાધનરૂપ

એ રીતે નાથપણું આધ્યાત્મિક દોષમાં પ્રાપ્તનો

નાશ કરે અને અપ્રાપ્ત દોષનાં કારણોથી દૂર રાખે. ભૌતિક પાપ - અશુભ વિષયોથી દૂર રખાવે.

આશ્રય આપનાર - આંશિક નાથપણું અનેકમાં હોય છે વિશિષ્ટ શક્તિ - પુન્ય - આવડત - કાર્ય સંપન્ન હોય તે ત્રિલોકનાથ - એ રીતે સંબોધન કર્યું. આ પણ અનેક હોય તેથી તેમાં પણ પ્રકૃષ્ટ શક્તિ વગેરે યુક્ત હોવાથી પરમતિલોગનાથ એમ કરવું.

અનુત્તરપુણ્ણ સંભારા

અરિહંત પરમાત્મા વિચરતા છે તે પરમત્રિલોકનાથ કેમ છે ? એ માટે કારણ બતાવે છે કે અનુત્તર જેનાં કરતાં બીજા કોઈ વધારે નથી તેવાં પુન્યનાં સમૂહવાળા. મનબલ - વચનબળ - કાયબળ રૂપ લબ્ધિઓ અને ઓજસ-તેજ-કાંતિ તેમજ બધા જ પુન્યનાં ભેદો પ્રકૃષ્ટરૂપે પરમાત્મામાં હોય છે.

જેની પુન્યાદિ શક્તિ વધારે હોય તે નાથ બને. અતિ વધારે હોય તે ત્રિલોકનાથ બને અને સર્વ પ્રકૃષ્ટ હોય તે પરમ ત્રિલોકનાથ થાય છે. તેથી પૂર્વના વિશેષણનો ઉત્તરનાં વિશેષણમાં હેતુ બતાવ્યો.

પરમાત્માની સર્વ શક્તિઓ અનુત્તર છે,
 અત્યંત વિશિષ્ટ પુન્ય પણ વિશિષ્ટ ક્ષયોપશમ
 ભાવ અને વિશિષ્ટ ક્ષાયિક ભાવથી યુક્ત છે.
 માટે એ પુન્ય મોક્ષ સુધી રહે તેવું છે અને આ
 અરિહંત પરમાત્મા પરમતિલોકનાથ છે તેમ
 બીજાને પરમતિલોકનાથ બનાવે છે. અનુત્તર
 પુન્ય સંભાર છે. તેમ અનુત્તર પુન્ય સંભાર
 કરાવે છે. તેનું કારણ - સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્ર
 આપે છે. તેને આરાધવાનાં ઉપાયો આપે છે.

સ્ત્રીણરાગ દોષ મોહા

બાહ્ય અને આંતર જીવનમાંથી જેનાં

રાગ-દ્વેષ-મોહ અને રાગ-દ્વેષ તથા મોહનાં

કારણો નિર્મૂળ નાશ પામ્યા છે. (૧) જેનાં

રાગ-દ્વેષ અને મોહ નિર્મૂળ નાશ પામેલ હોય

અથવા (૨) જે નિર્મૂળ નાશ પામવાની પ્રક્રિયાને

અનુકૂળ વર્તતા હોય તે શરણ સ્વીકારવા યોગ્ય

અને નાથ બને.

આમાં પ્રથમ પ્રકારથી શ્રી તીર્થંકર દેવોનો અને

કેવળજ્ઞાની અને બીજા પ્રકારથી સદ્ગુરુ અને

કલ્યાણ મિત્રો આવે. રાગની ક્ષીણતા ન થાય

તો રાગના કારણો.

(૧) જેનાં ઉપર રાગ હોય તેની ઈચ્છા વિરુદ્ધ કે

કષ્ટ દુઃખ થાય તેવું ન કરે. ન કહે.

(૨) તેના પ્રત્યે મમતાનાં કારણે તેનો ત્યાગ અવસરે પણ ન કરી શકે.

(૩) તેનાં પ્રત્યે ઉદાસીનતા ન લાવી શકે.

(૪) મમતાનાં કારણે તેને નુકશાન ન બતાવી શકે.

(૫) સાચી વાત - સ્પષ્ટ વાત ન કરી શકે.

(૬) તેનાં દોષનો બચાવ થાય અને

(૭) દોષ ગુણરૂપ લાગે.

રાગનાં નાશથી કે શાસ્ત્રાનુસારી નિગ્રહથી આ દોષો નાશ પામે.

દોષનાં નાશથી

શાંત-પ્રશાંત-ઉપશાંત બની આત્મા સમભાવરૂપ થાય છે. રાગજન્ય દોષોની જેમ દ્વેષજન્ય દોષોથી રહિત બને છે. દ્વેષ પરનાં દોષોથી. (૧) આત્માનાં અશાંતિ રહે છે. (૨) જેમ રાગવાળા પાત્ર ઉપર આંધળો વિશ્વાસ હોય છે તેમ દ્વેષવાળા પાત્ર ઉપર અવિશ્વાસ હોય છે. રહે છે. (૩) દ્વેષવાળા પાત્રની દરેક પ્રવૃત્તિમાં નિશ્ચિત કલ્પનાથી દોષની શંકા રહે છે.

(૪) દ્વેષવાળા પાત્રમાં હંમેશાં નુકશાનનાં ભયની શંકા રહે છે.

(૫) દ્વેષવાળા પાત્ર ઉપર આપણા નિંદાની વિશ્વાસઘાતની શંકા રહે છે.

(૬) દ્વેષવાળા પાત્રમાં એનાં ગુણો ઉપર પણ કલ્પનાથી માયાચાર દોષનું સ્થાપન થાય છે.

રાગાંધ આત્મા બેભાનની જેમ શાંત છે. જ્યારે દ્વેષાંધ આત્મા સંનિપાતની જેમ અશાંત છે.

બંનેમાંથી એકે સ્વભાવસ્થ શાંત નથી. જેમ જેમ આ બંને ઘટે તેમ તેમ સ્વભાવમાં શાંતતા અને

પક્ષપાતરહિતતા આવે. આ આવવા છતાં આત્મામાં અજ્ઞાન-મોહ-મૂઢતા જડતા હોય તો

તે શરણને યોગ્ય પ્રધાનતર નથી. કારણ કે અજ્ઞાનને કારણે સાચા ઉપાયો બતાવી ન શકે.

ખોટા ઉપાયોમાંથી નિવારી ન શકે. ભળતા ઉપાયો બતાવનાર સૂક્ષ્મતામાં જઈ ન શકે.

ઈતર દર્શનોમાં જેમ સૂક્ષ્મતા અને શુદ્ધિ નથી તેનું કારણ અજ્ઞાન છે તેથી વાસ્તવિક રક્ષક

બનતા નથી. જે સૂક્ષ્મ તત્ત્વને યશાસ્થિત જાણે બતાવે તે યોગક્ષેમકારક બને. માટે

રાગ-દ્વેષ-મોહ રહિત અરિહંત પ્રભુનું વિશેષણ શરણ્ય તરીકે અનિવાર્ય છે. વળી અરિહંત

ભગવંત કેવા છે તે માટે બીજું વિશેષણ.

અચિંત ચિંતામણી

જગતમાં ઈચ્છિત અને આલોક પૂરતું ફલ
આપનાર તરીકે કલ્પવૃક્ષ, કામધેનુ અને
ચિંતામણી રત્ન આ ત્રણ પ્રસિદ્ધ છે. આ ત્રણે
માંગેલું લૌકિક ફળ આપે છે. જ્યારે માગ્યા
વગરના, વિચાર્યા વગરનાં જે આપણે જાણતાં
પણ ન હોઈએ તેવાં શુભફળને, અચિંત્ય
શુભફળને આપવા માટે મેળવવા માટે
પરમાત્મા ચિંતામણી જેવા છે માટે પરમાત્માના
વિશેષણ માટે અચિંત ચિંતામણી એમ બતાવ્યું.
પરમાત્મા મણિનાં સ્થાને છે જ્યારે આરાધક,
શરણ લેનાર, મણિનાં ઉપાસકનાં સ્થાને છે.
શરણની પ્રાપ્તિથી બાહ્ય ધન વગેરેની પ્રાપ્તિ થાય
છે અંતે શરણ્યથી શીવની પ્રાપ્તિ થાય છે.

પરમાત્મા અચિંત ચિંતામણી કેમ ?

(૧) મોક્ષ પ્રાપક છે.

(૨) સર્વ ભવોમાં ભાવિ સર્વ આપત્તિના
અભાવ કર્તા છે.

(૩) સર્વ આપત્તિ નાશક છે.

(૪) ક્રમિક સર્વ સંપત્તિ પ્રાપક છે.

ચિંતામણી રત્ન તો તદ્ભવ પૂરતું છે. જ્યારે અરિહંત પરમાત્મારૂપ અચિંત ચિંતામણી એક ભવમાં અખંડ ભાવથી શરણ સ્વીકારનારને ભવોભવ સામેથી મળે છે. સાહજિક રૂપે મળી જાય છે. સારી રીતે આરાધાય છે અને ઉત્તરોત્તર આધ્યાત્મિક અને ભૌતિક ફળથી ઉન્નતિ થાય છે.

આ વિશેષણ ભૌતિક તેમજ આધ્યાત્મિક સર્વશક્તિ આપવાનાં સામર્થ્ય સૂચક છે અને શક્તિની ઈચ્છા ન કરનારને પણ અવશ્ય શક્તિ આપે છે. તેનું સૂચન કરે છે. જો કે માંગનારને પણ આપે છે. છતાં માગવું એ તુચ્છતા છે. તે ટાળવા માટે અને ન માંગીએ તો નથી મળતું એવો ભાવ ન થાય માટે અચિંત પ્રયોગ છે.

શરણ કરનારને - સેવા કરવાની ઈચ્છાવાળાને, સેવા કરનારને, આશ્રય કરનારને એક વાત નકકી છે કે તેને આધ્યાત્મિક કે ભૌતિક જરૂરિયાત અને રક્ષણની જરૂર હોય છે તેથી આ વિશેષણથીએ જરૂરિયાતનાં સ્વાભાવિક પૂરક છે, તે સૂચવાય છે. માટે માંગવાની કે ઈચ્છા કરવાની પણ જરૂર નથી તે બતાવવા અચિંત વિશેષણ બતાવાયું છે. ચિંતામણી - યોગ્ય

વિધિથી આજ્ઞાનુસારે કે આજ્ઞા શિરોધાર્યનાં ભાવથી અત્યંત આદરપૂર્વક, શ્રદ્ધાથી ઉપાસના કરનાર માટે પ્રભુ ચિંતામણી સમાન મહાફળદાયક છે. ઉપાસનનાં પ્રતાપે મહાન ફળ મળે છે.

વળી અરિહંત પરમાત્મા કેવા છે ?

મવજલહી પોઆ - ભવ એ જ સમુદ્ર તેમાં વહાણસમાન, વહાણની કિંમત સમુદ્રમાં છે. તે સમુદ્રમાંથી પાર ઉતારનાર છે, તેમ પ્રભુ પોતે ભવ્યજીવોને સંસાર સમુદ્રમાંથી પાર કરનાર છે. જેને ભવ એ ભયાનક સમુદ્ર જેવો લાગે, જે તેમાંથી નિસ્તાર યાને પાર ઉતરવા ઈચ્છે અને જેને પ્રભુ અરિહંત નિસ્તારક લાગે અને જો તેમનું શરણ સ્વીકારે તો પ્રભુ વહાણની જેમ નિસ્તારક છે.

મોટું વહાણ નિયત માર્ગે જતું હોય તો દરિયાઈ જંતુ શ્રમ, ક્ષાર, મોજા, ખડગ, ભમરી વગેરેનો ઉપદ્રવ થતો નથી. તે રીતે વહાણમાં ડૂબકીની મજા, પાણી ઉછાળવાની મજા કે તરવાની મજા ન મળે, એમ પ્રભુનાં આશરે ગયા. શરણ સ્વીકાર્યું. તેથી સંસારિક ઉપદ્રવો લગભગ નડતા જ નથી. કારણ તે બધા ઉપદ્રવો

કષાય-વિષયનાં પાણી અને કાદવનાં કારણે જ હોય છે. વહાણ તો ઉપર હોય તેમ પ્રભુનાં શરણે ગયેલાને વિષય-કષાયની પકકડ અસભ્ય-અનુચિત પ્રવૃત્તિ થતી નથી.

જે કાંઈ કર્મના ઉદયથી થોડા ઉપદ્રવો થાય તે પણ આત્માને વિહવલતાનું કારણ ન બને. કારણ તોફાન વિના મોજાનું પાણી પણ અલ્પ આવે.

સમુદ્રની અંદર જેમ વહાણમાં સુખ અને સ્વસ્થતા છે તેમ પ્રભુનાં શરણમાં સ્વસ્થતા અને આનંદ હોય છે. જો પ્રભુ શાસન અનુસાર વિચાર આવે અને શક્ય વર્તન આવે તો. જેમ સમુદ્રની મજા ધણા દુઃખ મિશ્રિત છે તેમ સંસારની મજા પણ તેવી છે. તેમ છતાં વહાણની અંદરની સ્થિતિ કોઈક જુદી જાતની સ્વસ્થતાવાળી અને પ્રસન્નતાયુક્ત છે. તે જ પ્રમાણે જો હૃદયમાં પ્રભુ અને પ્રભુ શાસન વસેલું હોય, પ્રભુ શાસનને જીવ પામેલો હોય તો તેની સ્વસ્થતા અને પ્રસન્નતા જુદી જ હોય છે. મરણમાં પણ એને પ્રસન્નતા રહે છે. ભૌતિક સુખ સમૃદ્ધિમાં ધમંડ, અભિમાન ન આવતા ઉદાસીનતા રહે છે. તેમજ સામાન્ય સ્થિતિમાં દીનતા નથી આવતી.

વહાણમાં કિનારે પહોંચવા મહેનત અતિ અલ્પ હોય છે. જ્યારે તરનારને મહેનત વધારે. વહાણ પવનથી સ્વયં ચાલે તેમ ગુરુ, સાધુ અને જ્ઞાનાભ્યાસથી આરાધનામાં સ્વયં પ્રવર્તે - પ્રભુ શરણથી ગુરુ સેવા, સાધુ સેવા અને જ્ઞાનાભ્યાસ આ ત્રણે આવે.

પ્રભુ આજ્ઞા મુજબ વર્તનારને

સંસારના શ્રમ કરતાં અતિ અલ્પ શ્રમ લાગે. સંસારની ચિંતા કરતાં અતિ અલ્પ ચિંતા થાય. સંસારની સાવધાની કરતાં અતિ અલ્પ સાવધાનીની જરૂર અને સંસારનાં ભય કરતાં અતિ અલ્પ ભય હોય છે. છતાં લાભ, ઉન્નતિ, અપાપ, રક્ષણ વગેરે ધણું સાહજિક છે. માટે ભગવાન વહાણ સમાન નિસ્તારક છે.

જેમ વહાણમાં બેસનારને નિયંત્રણ હોય છે ગમે ત્યાં જઈ શકાતું નથી. ક્ષેત્ર પરિમિત છે, તેમ પ્રભુ માર્ગમાં પણ જીવો ઉપર આચાર અને વિચારનું ચોકકસ રૂપે નિયંત્રણ હોય છે. ઉચ્છ્રંખલતા બંનેમાંથી એકે જગ્યાએ ચાલી શકતી નથી.

વળી અરિહંત ભગવંત એગંત સરણ - એકાંતે શરણ છે

એકાંતઃ સર્વ અવસ્થામાં રહેલા જીવો માટે અવશ્ય શરણ રૂપ છે. ક્યારે પણ અશરણ થતા નથી.

વ્યવહારિક પાપસ્થાનો - જગતમાં કેટલીક વસ્તુ બહુધા અશરણ છે. અપવાદિક યતનાપૂર્વક ક્યારેક શરણ છે.

અપ્રશસ્ત ભાવયુક્ત પાપસ્થાનો - જગતમાં કેટલીક વસ્તુ એકાંતે અશરણ છે. ક્યારે પણ શરણ નથી.

વ્યવહારિક ધર્મસ્થાનો - જગતમાં કેટલીક વસ્તુ બહુધા શરણ છે. અયતના - અવિવેકથી ક્યારેક અશરણ છે.

પ્રશસ્ત ભાવયુક્ત - યતના વિવેકયુક્ત ધર્મસ્થાનો - જગતમાં એકાંતે શરણરૂપ છે ક્યારે પણ અશરણ નથી.

શરણં - જગતમાં ધર્મ અને ધર્મી સિવાય કોઈ શરણ નથી.

એકાંતિક - આત્યંતિક - સહાયક રક્ષક નથી.

આવી બુદ્ધિથી જગતની તમામ વ્યક્તિ કે શક્તિ કરતાં અરિહંત આદિ ચાર અને તેમની શક્તિને એકાંતે અત્યંત રક્ષક સહાયક માનવી અને એ

રીતનું શરણ સ્વીકારવું એટલે સહાયક રક્ષક સ્વીકારી તેમનાં કહ્યા મુજબ વર્તવું. આવા સાત વિશેષણ યુક્ત અરિહંત ભગવંતોનું હું શરણ સ્વીકારું છું.

સિદ્ધ ભગવંતોનું શરણ

તહા - શ્રી અરિહંત ભગવંતોનાં સ્વીકાર પછી શ્રી સિદ્ધ પરમાત્માનું શરણ સ્વીકારવા 'તહા' તથા શબ્દ છે એ જ રીતે સાધુ અને કેવલી ભાષિત શબ્દમાં પણ સમજવું. પહોળા જરામરણા - જેઓ ઘડપણ અને મરણથી રહિત થયા છે.

(૧) જરા અને મરણ રહિત ફક્ત સિદ્ધ ભગવંતો જ છે.

(૨) બીજા પણ કોઈ રોગ - શોક - ઉપદ્રવો નથી.

આ સિદ્ધ અવસ્થા એ આપણું સાધ્ય સ્થાન છે. જે આ અવસ્થામાં વર્તે છે તે બધા કર્મો ખપાવીને સંસારથી છુટીને મોક્ષે ગયા છે. આપણે પણ એમના શરણ દ્વારા એ ધ્યેયને સ્થિર કરવાનું અને એમાં આવતા અંતરાયોને એ દ્વારા તોડવાનું કરવાનું છે.

શ્રી સિદ્ધ ભગવંતનાં શરણથી પણ જગતની

તમામ આપત્તિઓ દૂર થાય છે. ઈચ્છિત શક્તિઓનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે વિશેષમાં જ્ઞાનાવરણ અને મોહનીય કર્મનો ક્ષયોપશમ થાય છે.

સર્વોત્તમનાં શરણથી જગતની સર્વ ઉત્તમ વસ્તુ અને શક્તિઓ આપણને પૂન્યનાં ઉપાર્જન દ્વારા સાહજિક મળે છે. ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક ભાવની વિશિષ્ટ શક્તિઓ પ્રગટ થાય છે, વધે છે અને ટકે છે.

આ વિશેષણથી એ સિદ્ધાત્માઓ દેહનાં દુઃખથી રહિત છે અને એમને શરણે આવેલ કાયમ માટે એમના પ્રભાવથી દેહ રહિત બની દુઃખ રહિત બને છે.

અવેઅકમ્મકલંકા = અપેતકર્મકલંકા

આત્મા માટે કર્મ એ કલંક છે, કેમ કે કોઈ પણ જીવને ફક્ત શુભ કર્મ હોતા જ નથી. શુભની સાથે અશુભ પણ અવશ્ય હોય છે માટે કલંક છે. બીજું શુભકર્મો પણ વ્યવહારથી સારા છે છતાં આત્માની મૂળ શક્તિ અને સ્વરૂપ આગળ કર્મોદય જનિત શક્તિ અને સ્વરૂપ અતિવામન, નાનું અને આપેક્ષિત વિકૃત હોય છે તેથી પણ કર્મ એ કલંક છે.

ચક્રવર્તીને નજરકેદ એ જેમ કલંક છે. તેમ ઉદયરહિત આત્મા ઉપર લાગેલ કર્મો એ પણ કલંક છે. આત્માને પુદ્ગલનો સંબંધ થવો કે રહેવો તે કલંક છે.

આ કલંકોનો નિર્મૂળ નાશ કરવાથી અપેતરહિત કર્મનાં કલંકરહિત સિદ્ધ ભગવંતો છે.

દેહ અને બાહ્ય ભાવોનાં બીજા ચાર જે કોઈ કલંકો છે તે બધા કર્મનાં ઉદયનાં કારણ છે. માટે કર્મ કલંકનો નાશ થયે આત્માનાં બધા કલંકનો નાશ અવશ્ય થાય.

અપેત એટલે દૂર કરવાથી - નાશ કરવાથી રહિત થયેલા, કર્મ કલંકથી યુક્ત સર્વ સંસારી જીવો છે. કર્મકલંકથી રહિત સર્વ સિદ્ધનાં જીવો છે. આપણે કર્મ રહિત થવા માટે એમનું શરણ સ્વીકારવાનું છે. સિદ્ધ થવા અને સિદ્ધનું યથાસ્થિત સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવા સિદ્ધ

પરમાત્માનાં સ્વરૂપનો વારંવાર વિચાર કરવો. આપણું એ મૂળ સ્વરૂપ છે, અને એને પ્રાપ્ત કરવાનું છે એમ ધ્યેય દૃઢ કરવું.

આનાથી વિપરિત આપણું વર્તમાન સ્વરૂપ, તે આપણું નથી. કર્મની પરતંત્રતાનું સ્વરૂપ છે. તેનાંથી છૂટવાનું છે. સારી-નરસી સંસારની

બધી અવસ્થા આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપ પાસે
 કલંક રૂપ હોવાથી એ આનંદનો વિષય નથી.
 સિદ્ધપણાનું સ્વરૂપ એ આપણું મૂળભૂત સ્વરૂપ
 છે. વાસ્તવિક સ્વરૂપ છે. તે જેણે પ્રાપ્ત કર્યું છે એ
 પ્રાપ્ત કરેલનું તે પ્રાપ્ત કરવા માટે શરણ કરવું.
 પળદ્વાબાહા - વ્યાબાધા જેની નાશ પામી છે
 તેઓ વ્યાબાધા દેહધારીપણું - પુદ્ગલનાં
 સંયોગીપણું આ બધી પીડાના મૂળ કારણ છે
 તેથી તેને વ્યાબાધા કહેવાય. તે સર્વ સંસારી
 જીવને ઓછાવત્તા અંશે હોય છે. જ્યારે આવો
 સંપૂર્ણ નાશ સિદ્ધ ભગવંતોને થઈ ગયો હોય છે.
 અવેઅકમ્મકલંકાનું કાર્ય પળદ્વાબાહા છે.
 પળદ્વ-ળદ્વ એટલે નાશ પામેલ. પણદ્વનો અર્થ
 પ્રકૃષ્ટ અત્યંત નાશ પામેલ - અર્થાત્ સંપૂર્ણ
 નાશ થયો છે જેની વ્યાબાધા - પીડા - તે.
 કેવલનાણદંસણા - સિદ્ધ પરમાત્મા સંપૂર્ણ
 લોકાલોકને જોનારા - જાણનારા છે. આનાથી
 સર્વજ્ઞ-સર્વદેશીપણું એ આત્માનો સાહજિક
 ગુણ છે. જેમ વેદનીયજન્ય વ્યાબાધા નાશ પામી
 છે. તેમ આત્માનાં સર્વ ગુણોમાં જે તે તે કર્મનાં
 ઉદયથી વ્યાબાધા - અંતરાય તે પણ નાશ
 પામેલ છે. એટલે આત્માનાં સર્વગુણો સર્વાંશે
 પ્રગટ થયા છે. તે કેવલજ્ઞાન અને દર્શનવાળા

આ બે ગુણોનાં કથનથી સ્પષ્ટ કહ્યા. એટલે આત્માનાં સર્વગુણો - સર્વ શક્તિરૂપે પ્રગટ છે. ફક્ત વ્યક્તિરૂપે પણ બધા ગુણો અપેક્ષાએ પ્રગટ છે. પરંતુ દાનાદિ ગુણો પુદ્ગલ સંપર્કનાં અભાવે વ્યક્તિરૂપે નથી. એમાં કર્મ બાધા રૂપે નથી. પરંતુ આત્માવિભાવ દશાથી સર્વથા નિવૃત્ત થયો તેથી કર્મ કે પુદ્ગલનાં ક્ષીર નીર સંબંધ રહિત થવાથી પુદ્ગલનાં ગ્રહણ ધારણ વગેરે નથી તેથી અપેક્ષાએ વ્યવહારરૂપે પ્રવર્તતા દાનાદિ ગુણો નથી. સમુહથી ૮ ગુણો અને અનંતા ગુણો લેવા.

સિદ્ધિપુર નિવાસી - આત્મા સિદ્ધ થયા પછી ફરતો નથી તે બતાવવા - બધા સિદ્ધો એકસ્થાનમાં રહે છે તે બતાવવા આ વિશેષણ છે બધા છુટા છુટા નથી. સિદ્ધ થયા પછી ઉપર પહોંચ્યા પછી ત્યાંથી બીજે જતાં પણ નથી આ વ્યવહારિક સ્થળથી સ્તવના છે.

સિદ્ધિપુર એટલે સંપૂર્ણ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ. તેમાં રહેલાં ક્યારે પણ સ્વરૂપની વિકૃતિ ન પામનાર. નિરુવમ સુહ સંગયા - (૧) કાયમ સુખથી યુક્ત (૨) ક્યારે પણ કોઈપણ પ્રકારની અશાતા યુક્તપણું નથી (૩) સુખની અનેક માત્રાઓ

હોય છે. અનેક ઉપમાઓ સંસારમાં છે. એ બધા પ્રકારની સંસારિક સુખની ઉપમાઓથી રહિત એ સંસારી સુખની જે માત્રા - પ્રમાણ છે તેના કરતાં અનંતગણું અદ્વિતિય સ્વયં અનુભવગમ્ય - શબ્દથી કહી ન શકાય તેવું - વર્ણવી ન શકાય તેવું અનુભવનારની સાથે નહીં અનુભવનારનો મેળાપ જ ન હોવાથી.

અનુભવનારને પણ સાક્ષાત બતાવી ન શકાય તેવું સુખ એકાંતિક આત્યંતિક હોય છે. સિદ્ધો તેવું સુખ અનુભવે છે.

સવ્વહા કયકૌચ્ચા - જગતમાં અનેક કાર્યો હોય છે. પરંતુ તે તે કાર્ય કર્યા પછી બીજા કાર્યો કરવાના ઊભા હોય છે.

કર્તા જીવ છે. કાર્ય પુદ્ગલમય પ્રવૃત્તિ અને રાગાદિવૃત્તિ - આ જ્યાં સુધી પરદ્રવ્યવૃત્તિ કે પરભાવવૃત્તિ રૂપ કાર્યો છે ત્યાં સુધી કાર્યોની સમાપ્તિ નથી. વિષયકની જેમ કાર્યોની

ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ હોય છે. સમ્યક્ જ્ઞાન - દર્શન - ચારિત્રનાં યોગોની સમ્યક્ પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા પરદ્રવ્યની પ્રવૃત્તિઓ રાગાદિ પરભાવરૂપ વૃત્તિઓ ઘટતા ઘટતા જ્યારે સંપૂર્ણ નિવૃત્તિ થાય ત્યારે બાહ્ય - શુભયોગો રૂપ પ્રવૃત્તિઓ પણ નિવૃત્ત થાય છે. માટે મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવૃત્ત,

સ્વભાવ પ્રવૃત્ત કે સ્વભાવ પ્રવૃત્તાનાં હેતુભૂત પ્રવૃત્તિઓથી આંશિક કૃતકૃત્ય થતા સર્વથા કૃતકૃત્ય થવાય છે.

સિદ્ધ પરમાત્માને - મન - વચન - કાયાનાં યોગ નથી પુદ્ગલદ્રવ્ય સંપર્ક નથી, આત્મપ્રદેશની નિત્ય સ્થિરતા છે. સ્વભાવની સ્થિરતા છે. જે જે ક્ષાયિકભાવ છે તે તે કૃતકૃત્યપણું છે જે જે ક્ષયોપશમભાવપણું છે તે આંશિક કૃતકૃત્યપણું છે. જે જે ઔદયિક ભાવ છે (મોહનીયનાં) તે કૃત્યનું વર્ધક છે.

કાર્ય બે પ્રકારનાં (૧) કારણરૂપ કાર્ય (૨) ચરમકાર્યરૂપ કાર્ય.

જે કાર્ય ઉત્તર કાર્યનું કારણ હોય તે કારણ રૂપ કાર્ય કહેવાય, જેમ પટ એ તંતુઓનું કાર્ય છે પણ અંગ આચ્છાદનનું કારણ છે. જેમ ઘટ એ માટીનું કાર્ય છે. પણ પાણી રાખવાનું ઠંડું કરવાનું કારણ છે.

સંસારનાં બધા કાર્યો કારણરૂપ છે. પરભાવ નિવૃત્તિ રૂપ કારણથી ઉત્પન્ન થતું કાર્ય સ્વભાવ સ્થિરતા આ સર્વાંશે સ્વભાવ સ્થિરતા કાર્ય થયે છે તે આત્મા સર્વથા કૃતકૃત્ય થાય છે. આવા સિદ્ધાત્માઓ સિદ્ધભગવંતોનું શરણ સ્વીકારું

છું. આવા સિદ્ધ ભગવંતો મને શરણ આપો.
શરણ રૂપ થાઓ...

સાધુ શરણં - ત્રીજું શરણ સાધુનું

તહા - બીજું શરણ સ્વીકાર્યા પછી હવે પસન્ત
ગમ્भीરાસયા - સાધુભગવંતો પ્રશાંત અને ગંભીર
આશયવાળા હોય છે.

પ્રશાંત આશય એટલે ક્રોધાદિ કષાય કે વિષય
પ્રલોભન આદિની ઉત્કંઠાથી રહિત ભાવ,
દીનાદિ ભાવોથી રહિત ભાવ. આ ભાવની
સાથે ગંભીર આશય એટલે ઉડો માર્મિક
આધ્યાત્મિક પારમાર્થિક આશય ઉદ્દેશ લક્ષ્ય -
સાવધાની પ્રણિધાન ચોકકસ વિચારણારૂપ
આશય.

સાધુની દરેક ક્રિયા ઉપયોગ.

(૧) છીછરા ન હોય

(૨) અમાર્મિક વસ્તુ તત્ત્વને સ્પર્શ ન કરે તેવાં
ન હોય.

(૩) અધ્યાત્મનાં સાધક ન બને, પારમાર્થિક ન
બને તેવા ન હોય

(૪) લોકોત્તર માર્ગ રૂપ ન બને, પારમાર્થિક ન
બને તેવા ન હોય.

આ ચાર રૂપ ગંભીરતા આશયરૂપ દૃઢ પ્રણિધાન વગર થતી નથી - રહેતી નથી. ગંભીરતાનો દૃઢ આશય પ્રશાંતતાથી યથાસ્થિત નકકર મજબૂત થાય છે. માટે.. સાધુ ભગવંતોની પ્રત્યેક વિચારણા - પ્રવૃત્તિ પ્રશાંત - ગંભીર આશય રૂપ છે.

સાવજ્જજોગવિરયા - સાધુ ભગવંતો પ્રશાંત અને ગંભીર આશયવાળા હોવાથી નિરવધ યોગમાં જરૂર પૂરતા પ્રવર્તે છે. પરંતુ સાવધ યોગથી વિરામ પામેલાં છે.

યોગથી વિરામ સિદ્ધ અને અયોગી કેવલીને હોય છે. અવધ એટલે પાપ. વધ એટલે પણ પાપ. પાપ સહિત પાપવાળો જે યોગ તે સાવધ યોગ.

હિસાદિ પાંચ મહાશ્રવોથી એની પ્રવૃત્તિઓથી વિરામ પામેલાં અને ક્રોધાદિ આશ્રવોનો નિગ્રહ કરનાર સાધુ હોય છે.

સાવધ બે પ્રકારે (૧) પ્રવૃત્તિરૂપ અને (૨) અવિરતિરૂપ (પ્રણિધાનરૂપ) બીજા ભેદનું વારણ ઉપરના વિશેષણથી થયું. પ્રથમ ભેદનું વારણ આ ભેદથી થયું.

માટે સાવજ્જજ વિરયા ન કહેતા સાવજ્જજ જોગ

વિરયા કહ્યાં અપ્રશાંતપણું અને
અગંભીરાશયપણું તે સાવધ કરણ છે,
સાવધરૂપ છે અને સાવધનું સાધન કારણ છે.

અપ્રમત્ત મુનિઓની મન-વચન-કાયાની
કોઈપણ પ્રવૃત્તિ સાવધથી રહિત હોય છે.
ઉત્સર્ગ માર્ગે સર્વથા સાવધથી રહિત છે.

અપવાદ માર્ગે દ્રવ્યથી આંશિક સાવધ હોવા
છતાં આજ્ઞાનુસાર જ્ઞાનાદિ વૃદ્ધિકારક હોવાથી
ભાવથી સાવધ રહિત છે.

પ્રમત્ત મુનિને પ્રમત્તપણાથી સાવધ યોગ હોય
છે પણ પ્રમત્તતા અને સાવધ યોગ
અલ્પાંશવાળો અને ઈચ્છાપૂર્વકનો ન હોવાથી
તરત તેમાંથી જીવ વિરામ પામે છે. માટે તેમને -
પ્રમત્ત મુનિને પણ સાવધ યોગ વિરત જાણવા.
જેને જેની વિરતિનાં કર્મનો ક્ષયોપશમ હોય
તેનાંથી વિપરિતમાં પ્રવૃત્તિ થતાં ખ્યાલ આવે
અને ક્ષયોપશમની સ્હેજ મંદતા હોય તો પ્રવૃત્તિ
થયા બાદ ખ્યાલ આવે ત્યારબાદ તે જો પાછો
ફરે તો તે ક્ષયોપશમ ટકે, અખંડ રહે, વધે, જો
જાણ્યા પછી પ્રવર્તે તો તે ક્ષયોપશમ આવરાય.
માટે મુનિને પાંચ ઈન્દ્રિયનાં વિષયોની અવિરતિ
નથી. તેથી મિથ્યાદૃષ્ટિ ગૃહસ્થ વિષયોમાં

રાચીને પક્ષપાતપૂર્વક પ્રવર્તે છે.

સમકિતી ગૃહસ્થ વિષયોમાં બળતો પક્ષપાત વગર પ્રવર્તે છે.

સાધુ વિષયોમાં ન પ્રવર્તવાનું પ્રણિધાન હોવાથી અનાભોગ વગેરેથી વિષયમાં પ્રવૃત્તિ થતાની સાથે કે ઉપયોગ આવે તરત તેમાંથી પાછો ફરે છે માટે તે સાવધ યોગ વિરત કહેવાય.

દ્રવ્ય સાવધ - પાપની બાહ્યપ્રવૃત્તિ

ભાવ સાવધ - પાપ પ્રવૃત્તિની ઈચ્છા

ઉભય સાવધ - પાપ પ્રવૃત્તિની ઈચ્છાપૂર્વકની પ્રવૃત્તિ

ઉભય અસાવધ - પાપથી નિવૃત્તિની

ઈચ્છાપૂર્વક, ઉપયોગપૂર્વક પરચકખાણપૂર્વક નિવૃત્તિ.

પંચવિહાયાર જાણગા - પાંચ પ્રકારનાં આચારનાં જાણનાર અને પાલક સાધુ ભગવંતો છે. પાંચ પ્રકારનાં જેમ આચારો છે તેમ પાંચ પ્રકારના અનાચારો - અસદ્ આચારો પણ છે.

જગતના મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો પાંચ પ્રકારનાં

મિથ્યા આચારોને જાણે છે અને પાળે છે.

દેખીતા સમ્યગ્ પાળવા છતાં તે મિથ્યારૂપ છે.

અવિરતિ સમ્યક્ત્વી અને દેશવિરત આંશિક

આચારો પાળે છે બહુભાગ અનાચારમાં વર્તે છે. છતાં તે અનાચારો નિર્બળ પ્રાય હોય છે. સાધુની બધી પ્રવૃત્તિ શાસ્ત્રના પ્રણિધાનવાળી, વિવેક સંપન્ન, કષાય, વિષયની ઉત્કંઠા અને પક્ષપાત વગરની પ્રમાદ રહિત હોવાથી મોહ રહિત હોવાથી અપ્રજ્ઞાપનીયતાથી રહિત હોવાથી દરેક પ્રવૃત્તિઓ સાક્ષાત્ તે તે આચાર રૂપ છે. (અર્થાપત્તિથી) પરંપરાએ તે પાંચે આચારરૂપ છે.

દરેક પ્રવૃત્તિઓ સાક્ષાત્ એક અને પરંપરાએ પંચાચારરૂપ હોય છે અને જો ખોટી હોય તો સાક્ષાત્ એકની પરંપરાએ પાંચેની બાધક હોય છે.

અહીં સૂત્રમાં જાણાગા લખ્યું - પાલગા કેમ નહીં ?

જ્ઞાન એ પાલનનું પ્રધાન કારણ છે અને જ્ઞાનનું ફળ પાલન છે. માટે જ્ઞપરીજ્ઞાનાં કથનથી પ્રત્યાખ્યાન પરીજ્ઞા લઈ લેવી.

પરોવચાર નીરયા - પરોપકાર કરવામાં રત -

પરોપકાર બે પ્રકારે - દ્રવ્ય અને ભાવ.

દ્રવ્યપરોપકાર : બાહ્ય અન્ન, પાન, વસ્ત્ર, મકાન વગેરે જીવન સામગ્રીને આપવી. તેવાં પ્રકારે

બુદ્ધિ, શક્તિ આવડત ઊભી કરી આપવી કે જેનાંથી વ્યવહારિક જીવનની સામગ્રી મળતી રહે. ભૌતિક સુખી રહે. તે દ્રવ્ય પરોપકાર.

ભાવ પરોપકાર : બીજાને વ્યવહારિક ઉપકાર દ્વારા કે તે વિના વિવેક, વૈરાગ્ય સમ્યક્ત્વ ત્યાગ, સંયમ, આરાધના વગેરેમાં રૂચિ અને પ્રવૃત્તિવાળા કરવા તે ભાવ પરોપકાર.

સાધુ બીજાને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની આરાધના માટે સાધુઓને દ્રવ્ય અને ભાવ બંને ઉપકાર કરે છે ગૃહસ્થને ઉપદેશ દ્વારા પ્રધાન ભાવ ઉપકાર કરે છે.

સંધને આપત્તિમાં ક્યાંક દ્રવ્ય ઉપકાર આપત્તિ નિવારણનો કરે છે અને ક્યાંક દ્રવ્યપદ પ્રાપ્ત્યાદિરૂપે પણ અપવાદિક રીતે કરે છે.

પોતાની સાધનાને ગૌણ બનાવે નહીં પરંતુ ભાવપરોપકાર અને અવસર ઉચિત ઉભય પરોપકારમાં પોતાની સાધના દેખીતી રીતે ગૌણ બને તો પણ વાસ્તવમાં એ પુષ્ટ બને છે ગૌણ નથી બનતી. બીજાને સાધના માટે કે સાધનામાં કરેલી મદદ, આપેલ સમાધિ, વિવેક, સ્થૈર્ય અપ્રમાદ વગેરે આપણને સાધના આરાધનામાં સમાધિ, વિવેક, સ્થૈર્ય, અપ્રમાદને

સાનુબંધ યુક્ત બનાવે છે. માટે પરોપકારમાં સોપકાર આ અપેક્ષાએ અંતર્ગત છે.

પર એટલે શ્રેષ્ઠ

પોતાના આત્મા ઉપર અને બીજા ઉપર શ્રેષ્ઠ ઉપકાર, ઉન્નતિ કરવાપણું, શુદ્ધિ કરવાપણું, ઉચ્ચ બનાવવાપણું, સહાય કરવાપણું આમાં સંપૂર્ણ ઉત્સાહવાળા અને પ્રયત્નવાળા હોય છે. સાક્ષાત્ પરંપરાએ જે મોક્ષનું કારણ પડે કે તેની સંભાવના હોય તેવા કાર્યમાં રત હોય, બીજાનાં કાર્યોને પોતાનાં કરતાં વધારે સમજતા હોય. પડમાઈ નિદંસણા - પદ્મ વગેરે - કમળ વગેરેનાં દૃષ્ટાંતવાળા સાધુઓ કેવાં છે તે માટે જણાવતા કહે છે કે, કમળ જેમ કાદવથી, પાણીથી ઉપર રહે છે તેમ સાધુ પણ ભોગીઓ વચ્ચે ભોગથી નિર્લેપ રહે છે. બીજા દૃષ્ટાંતો પણ કલ્પસૂત્ર મૂળમાં આપ્યા છે.

પ્રભુનાં સાધુપણાની આરાધનાનાં છઠ્ઠા વ્યાખ્યાનમાં દિક્ષા પછી અને કેવળજ્ઞાન પૂર્વેનાં વર્ણનમાં છે. આ દૃષ્ટાંતોથી સાધુ ભગવંતોનાં ગુણો બતાવ્યા છે.

(૧) અપ્રમત્તતા (૨-૩) વ્યક્ત રાગ-દ્વેષ રહિતપણું (૪) પ્રતિબદ્ધ રહિતપણું (૫) મમત્વ

રહિતપણું (૬) સત્ત્વશાલીપણું (૭) નિર્ભયપણું
 (૮) ધૈર્યપણું (૯) સમત્વપણું આ બધા ગુણો
 જેમ જેમ વિકસતા જાય તેમ તેમ સાધકની
 સાધનામાં પ્રાણ આવે છે. માટે આ ગુણો
 કેળવવા.

જ્ઞાણજ્ઞયણસંગયા - ધ્યાન અને અધ્યયનથી યુક્ત
 તત્પર - સાધુ ભગવંત હંમેશા ધ્યાનયુક્ત હોય
 છે.

ધ્યાન બે પ્રકારે (૧) પૂર્વ-ઉત્તર અવસ્થામાં
 ભાવના અને ચિંતનરૂપ

(૨) તન્મય અવસ્થામાં ધ્યાનરૂપ.. સાધુઓ
 સદા સર્વ વિચારોમાં સદ્ભાવનાથી યુક્ત અને
 અવસરે અધ્યયન કે તત્ત્વ વિચારવામાં એકાગ્ર
 થવાથી ધ્યાનયુક્ત હોય છે અને દરેક સાધુઓને
 ભણવાનો, ભણાવવાનો, પાંચ પ્રહરનો
 શાસ્ત્રોક્ત વ્યવસાય છે. માટે અધ્યયન અને
 તેમાં જે પાઠ આપનાર અને લેનારને તન્મયતા
 આવે તે ધ્યાનયુક્તતા છે.

આહાર ગવેષણા આદિમાં, નિહાર-વિહાર
 આદિમાં, આવશ્યક યોગો વગેરેમાં (૧)
 શાસ્ત્રોક્ત કરવાનાં પરિણામથી (૨) દોષો
 ટાળવાની બુદ્ધિથી (૩) યતના અને રાગદ્વેષનાં

નિગ્રહની બુદ્ધિથી સદ્ભાવના રૂપી ધ્યાન થાય છે.

નિદ્રા વગેરે વખતે પણ સંયમહેતુક દેહને - અશક્ય પરિહારે ટેકા રૂપ હોવાથી - ઉદ્દેશ પ્રશિધાનની શૂન્યતા છે. સૂતા અલ્પ અને અર્ધ જાગ્રત અવસ્થા રાખવાથી શુભભાવના યુક્ત છે. પૂંજીને પડખું ફેરવવાની યતનાનું પ્રશિધાન પણ શુભ છે.

માટે સાધુની દરેક પ્રવૃત્તિઓ શુભભાવના ધ્યાન કે અધ્યયન રૂપ છે. ઉપલક્ષણથી ધર્મકથા એ પણ અધ્યયન અને ધ્યાનરૂપ લેવી. અહિં સદ્ - શબ્દ અધ્યાહારિત છે.

સદ્ ધ્યાન - સદ્ભાવનાયુક્ત લેવું અધ્યયન - બહુધા જિન આગમોક્ત હોય છે. કવચિત્ કાવ્ય-છંદ-જયોતિષ નિમિત્ત વૈદક વગેરે હોય તો પણ જ્ઞાનાદિ રત્નત્રયનાં પોષણ હેતુથી કરાય છે. માટે સમ્યગ્ દૃષ્ટિને બધું જ્ઞાન સમ્યક્ શ્રુત થાય તેમ આ અધ્યયન પણ સદ્ સમજવું. આ વિશેષણથી સાધુને મુખ્ય બે વ્યાપાર બતાવ્યા.

(૧) A. અધ્યયન અધ્યાયન B. યોગ્યને અવસરે ધર્મકથા.

(૨) જરૂરી ક્રિયામાં નિરવઘતા - યતના - શાસ્ત્રાનુસારિતા, રાગાદિનો નિગ્રહ, શુભ સંકલ્પ પ્રણિધાન ઉપયોગ C. અધ્યયન - અધ્યાપનથી પરાકાષ્ટાએ પહોંચવાને કે પોતાના યોગ્ય કાર્ય સમાપ્ત થયે છે, ધ્યાન - પરમાત્માનું - અક્ષરોનું - સિદ્ધાત્માનું વગેરે તેથી બેમાંથી એક યુક્તતા કાયમ માટે હોય છે. આ બેમાંથી એકે ન હોય તેવી અવસ્થા પ્રાયઃ સાધુની હોતી નથી.

વિસુજ્ઞમાણમાવા (૧) જ્ઞાનથી. (૨) ભાવનાથી. (૩) ધ્યાનથી. (૪) પાપની પ્રવૃત્તિઓના ત્યાગથી. (૫) નિરવઘ જરૂરી પ્રવૃત્તિઓથી. (૬) કષાય - ઈન્દ્રિય નિગ્રહથી. (૭) માનસિક, વાચિક, કાચિક અનાયતનથી. (૮) આયતન સેવનથી (૯) સદ્ગુરુ અને કલ્યાણ મિત્રના યોગથી. (૧૦) તેમને હૃદય ખોલીને માર્ગ પૂછવાથી. આ બધું હોવાથી નિરંતર વિશુદ્ધ અને વધતી વિશુદ્ધિવાળો.

જે જે ઉપરોક્ત કારણોનું સેવન કરે છે તે પ્રાયઃ વિશુદ્ધ અને વર્ધમાન વિશુદ્ધિવાળો થાય. આથી વિપરિતને સંકલેશ થવાનો સંભવ છે. વર્ધમાન વિશુદ્ધિ પ્રાયઃ રહેતી નથી.

સાહુ સરણ - આવા સાધુ ભગવંતોનું હું શરણ
સ્વીકારું છું.

એમના જેવા ગુણો મેળવી ભવથી નિસ્તાર
કરવા માટે એમના જેવાં ગુણો મેળવવા
ટકાવવા, વધારવા અને પરાકાષ્ટા સુધી
પહોંચવા એમની સાક્ષાત્ કે આડકતરી
સહાયથી એમનાં આશીર્વાદથી સિદ્ધિ મેળવવા
એમના શરણની અનિવાર્યતા છે.

જે જે કાર્યમાં જે જે પ્રધાન-પ્રવિણ છે તેમના
આશરાથી તે તે કાર્ય સાહજિક સિદ્ધ થાય છે.

ચોથું : કેવલી પ્રજ્ઞા ધર્મનું શરણ

તહા સુરાસુર મણુય પુહ્ઓ - તહા - તથા શબ્દ ડ
શરણ પછી જથા શરણ માટે સંબંધ રૂપ છે
સુર - દેવતા - જયોતિષ - વૈમાનિક વગેરે
અસુર દેવતા - ભવનપતિ વ્યંતર વગેરે
મનુષ્ય - રાજા - મંત્રિ વગેરે
આ બધાથી પૂજિત ધર્મ છે.

જગતમાં સર્વશ્રેષ્ઠ લોકોથી પણ તે પૂજાય છે.
લોકોથી તેનાં આરાધકો પણ પૂજાય છે. તેનાં
પ્રરૂપકો પણ પૂજાય છે. તેનાં રક્ષકો પણ પૂજાય
છે. તેનું શરણ સ્વીકારનાર પણ પૂજાય છે અને
તેને પૂજ્ય માનનાર પણ આદરણીય બને છે.

માટે એ પૂજનીય છે અને આપણે એને પૂજ્ય તરીકે જોવો, સ્વીકારવો, પૂજવો જોઈએ. પૂજ્ય માનવાની શરતો. જેને પૂજ્ય માનીએ.

- (૧) એની બધી પ્રવૃત્તિ ગમે.
- (૨) એની બધી વાત ગમે.
- (૩) એમણે કહેલ વાતો જીવનમાં ઉતારવાની ઈચ્છા થાય.
- (૪) એમણે કહેલ વાતો જીવનમાં ન ઉતારીએ તો દુઃખ થાય.
- (૫) એમને સામાન્ય - અણગમતી કે નુકશાનકારી કહેલ વ્યક્તિ કે વસ્તુને આપણે એ રીતે અનુભવીએ.
- (૬) એનાં વિરોધી એ આપણા વિરોધી.
- (૭) એમનાં પ્રશંસક - પ્રોત્સાહક એ આપણા માટે પ્રશંસક- પ્રોત્સાહક.
- (૮) એની વાતો શક્ય બને તો બધી સમજવી. જેટલી શક્ય હોય તેટલી સમજવી.
- (૯) વારંવાર વિચાર દ્વારા શક્ય હોય તો એને આચાર દ્વારા ભાવિત કરવી.

પૂજનનાં પ્રકાર

- (૧) તેનાં કથનને જીવનમાં ઉતારવું

- (૨) તેનાં કથનને બીજાને આપવું
 (૩) તેનાં કથનને જગતમાં વિસ્તારવું
 (૪) તેનાં કથકની ખ્યાતિ કરવી
 (૫) તેનાં કથકની ઉપર તથા તેના કથનની ઉપર અત્યંત બહુમાન ભક્તિ રાખવી. એ ધર્મનાં ફળ રૂપ અરિહંત અને સિદ્ધ છે. એ ધર્મ સર્વાંશે સાધક સાધુ છે. માટે સર્વજ્ઞભાષિત ધર્મ એ શરણ છે. તેથી તે વાળા ઉપરોક્ત ત્રણ પણ શરણ રૂપ છે.

ધર્મ જેમ દેવાદિથી પૂજાય છે તેમ ધર્મમય ઉપરોક્ત ત્રણ પણ દેવાદિથી પૂજાય અને પૂજિત છે.

મોહતિમિરંશુમાલિ - મોહરૂપી અંધકારનો નાશ કરવા માટે સૂર્યસમાન છે.

મોહરૂપી અંધકાર (૧) અજ્ઞાનથી (૨) કષાયની તીવ્રતાથી (૩) કષાયની પકકડથી (૪) વિષયોની તીવ્રતાથી. (૫) વિષયોની પકકડથી (૬) અપ્રજ્ઞાપનીયતાથી જીવમાં વ્યાપ્ત થાય છે.

મોહરૂપી અંધકારનો નાશ (૧) જિનવાણીને સાંભળવાથી (૨) વિચારવાથી (૩) ગોખવાથી

(૪) એની અનુપ્રેક્ષા - ચિંતનથી (૫-૬)
 આચરવાથી અને શ્રદ્ધા રૂપે પરિણામાવવાથી
 (આનાથી) આત્માનાં
 અજ્ઞાન-અશ્રદ્ધા-અવિરતિ-કષાયનાં અંધારાનો
 નાશ થાય છે.

મોહ શબ્દથી આ ચાર અજ્ઞાન - અશ્રદ્ધા -
 અવિરતિ અને કષાય લઈ લેવા.

જેમ સૂર્ય આવ્યા પહેલાં અંધારું નાશ પામે તેમ
 જિનવાણી હૃદયમાં પ્રગટ થતાં પહેલાં પણ તેનાં
 પ્રત્યે થયેલાં (૧) અહોભાવ, (૨) તેની
 સદ્ભૂતતાનું જ્ઞાન, (૩) તેની અપૂર્વ શક્તિઓ,
 (૪) તેની દુર્લભતા, (૫) તેની મહાનતા, (૬)
 તેની વિશેષતા અને (૭) તેની વિશાલતા આ
 બધું જાણવાથી - અનુભવવાથી અંધારું નાશ
 પામતું આવે છે. જિનવાણીથી સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત
 થાય ત્યારે સૂર્યસમાન જ્ઞાન, વિવેક પ્રગટ થાય
 છે.

રાગદોષ વિષ પરમમંતો - રાગ દ્વેષ વિષ છે.

વિષ - ઝેર મરણ કરે. તેમ રાગ અને દ્વેષ
 આત્માનાં સ્વભાવરૂપી યથાખ્યાત સંયમ,
 સમતા, વિતરાગતાનો નાશ કરે છે એ વિષની
 ઉત્પત્તિ અને વૃદ્ધિ અજ્ઞાન, કષાયની

તીવ્રતાદિથી છે.

એનો નાશ જિનવચનથી સર્વજભાષિત ધર્મથી છે. વિષનો નાશ જેમ મંત્રથી છે તેમ જિનવાણી જિનકથિત આચાર એ મહામંત્ર છે. તેથી રાગ-દ્વેષ વિલીન થાય છે.

સર્વજ ભાષિત ધર્મ બે પ્રકારે (૧) જ્ઞાન દર્શન રૂપ (૨) ક્રિયારૂપ

રાગ-દ્વેષની વૃદ્ધિ અને હાનિ બે પ્રકારે થાય જ્ઞાન વિચારણા થઈ અને તદ્દનુકૂલ પ્રવૃત્તિથી.

(વિપરિત વિચારણાથી) સાધન સામગ્રીથી.

જિનવચનના જ્ઞાન ભાવન વિચારણાથી રાગ દ્વેષની હાનિ થાય છે. સાથે રાગ દ્વેષની વૃદ્ધિનાં કારણો, નિમિત્તો અને એની પ્રવૃત્તિ અને સાંનિધ્યનો ત્યાગ કરવો. સમતા, સંયમ, ત્યાગ, તપ વગેરેની પ્રવૃત્તિ કરવી. જેથી રાગ-દ્વેષ રૂપી વિષ માટે પરમમંત્ર સમાન છે. અહીં પરમ શબ્દ બતાવ્યો છે. પરમ એટલે શ્રેષ્ઠ ઉત્તમ.

આંતરિક રાગ-દ્વેષને ઘટાડવા આના જેવું બીજું કોઈ સાધન ત્રણ જગતમાં નથી. માટે બળવાન શ્રેષ્ઠ મંત્ર છે. અહીં રાગ દ્વેષનાં જય માટે બળવાન મંત્ર તરીકે બતાવ્યો સર્વજ પ્રણિત

ધર્મ. પરંતુ આ ધર્મ સર્વ શુભ ક્ષેત્રનાં કાર્ય કરવા માટે પરમમંત્ર છે. બીજા મંત્રોથી જે કાર્ય સાધ્ય નથી તે આનાંથી સાધ્ય થાય છે.

અહીં દોષ શબ્દ છે તેનો અર્થ જેમ દ્વેષ થાય છે તેમ દોષ પણ થાય. તેથી રાગ ઉપલક્ષણથી દ્વેષ અને એનાં કાર્યરૂપ દોષ - દુર્ગુણો - કષાયો - વિષયાંધતા - હાસ્યાદિ - પરવશતા - કામાંધતા વગેરે અને અજ્ઞાન અંતરાયનાં ગાઢ ઉદય વગેરે આ બધાનો નિર્મૂળ નાશ કરવા જિનધર્મ એ પરમ મંત્ર છે. આ ધર્મમાં દરેક દોષોનાં નાશ માટે જેમ અનાયતન, ત્યાગ, નિવૃત્તિ રૂપ ઉપાયો પણ ઘણાં બતાવ્યા છે. તેમ આયતનસેવા, પ્રવૃત્તિ રૂપ ઉપાયો પણ ઘણાં બતાવ્યા છે. જેથી દોષો નિર્મૂળ નાશ થાય. માટે દોષોને પણ વિષની ઉપમા આપી. જિનધર્મને પરમમંત્રની ઉપમા આપી છે.

હેઠ સયલ કલ્લાણાણં : સકલ કલ્યાણો - શુભ વસ્તુ અને ભાવોનું કારણ. વિધિ મુજબ જિનધર્મની આરાધના કરનારને ઈચ્છા કે અપેક્ષા વગર પણ સર્વ શુભોની કલ્યાણ પરંપરાની પ્રાપ્તિ થાય છે. શુભ, મન, વચન, કાયાની સ્વસ્થતા, નિરોગીપણું, બળવાનપણું, પ્રસન્નપણું, માન, સૌભાગ્ય, આદેય,

ધનધાન્યાદિ પૂર્ણતા, દાનાદિ લબ્ધિ કુટુંબ
પરિવાર, નિશ્ચિતપણું વગેરે.

જગતની જે જે વસ્તુઓ જીવને સુખનું કારણ
લાગે છે તે બધી વસ્તુઓ. વસ્તુઓ બે પ્રકારે
(૧) આગંતુક સુખનું કારણ બની પરંપરાએ
મહાદુઃખનું કારણ બને. (૨) આગંતુક અને
પારંપરિક સુખનું કારણ બને. અવિશુદ્ધ,
અવજ્ઞા, બેદરકારી યુક્ત ધર્મ એ પ્રથમ નંબરનાં
સુખનું કારણ છે. જ્યારે સુવિશુદ્ધ, આદર,
સાવધાની યુક્ત ધર્મ બીજા નંબરનાં સુખનું
કારણ છે. એથી જિનધર્મ આગંતુક અને
પારંપરિક સકલસુખનું કારણ છે. સાથે દુઃખનાં
કારણોથી રહિત છે. સકલ કલ્યાણ - સંપૂર્ણ
કલ્યાણ સર્વ સુખ એટલે મોક્ષ.

એનું મુખ્ય કારણ સર્વજ કથિત ધર્મ જ છે.
સાક્ષાત્ કે પરંપરાએ ભાવથી એ પ્રાપ્ત થાય છે
અને પરિણામે ત્યારે જ આત્મા વીતરાગ સર્વજ
બની મોક્ષે જાય છે. બીજા ધર્મ અધુરા અને
મોક્ષની પ્રાપ્તિ સુધીનાં કારણ નથી. ફક્ત જિન
ધર્મ જ પરાકાષ્ટાએ મોક્ષરૂપ બને છે માટે ઈતર
દર્શનમાં પણ ભાવથી જિનધર્મ આવે ત્યારે જ
સર્વજ બને છે. તેથી વાસ્તવમાં સર્વજ બનેલાં

ઈતર દર્શનનાં વેશમાં વિચારતા નથી. તે ધર્મની પ્રરૂપણા કરતા નથી. વેશાંતર કરે છે. ફક્ત જન સંપર્ક રહિત ગાઢ જંગલમાં સંહત હોય અને ત્યાં જ જીવન સમાપ્તિ હોય તો વાત જુદી.

માટે આ મનુષ્ય લોકમાં વિચરતા સર્વજ્ઞ કેવલી ફક્ત જિનધર્મને જ ઉપદેશ છે. કેમ કે એ જ એક સકલ કલ્યાણનો, મોક્ષનો હેતુ છે.

જિનધર્મ મોક્ષનો હેતુ શા માટે ? તેના અનુકૂળ ઉપાય યુક્ત છે તેની પ્રાપ્તિ પ્રતિકૂળ કારણોનો ત્યાગ તેમાં સર્વાંશ છે.

મોક્ષને અનુકૂળ કારણયુક્તતા - શમ - કષાયોનાં ઉદયોનાં વિપાકોને (૧) જાણવા (૨) વિચારવા (૩) લાગણીથી હૃદયમાં અનુભવવા અને (૪) એ ઉદયોનાં કારણોને (૧) અપમાન સહીને (૨) નુકસાન સહીને (૩) કષ્ટ સહીને (૪) ક્ષમા નમ્રતા રાખીને પણ ખસેડવા (૫) છતાં અચાનક નિમિત્તથી કે નિમિત્ત વગર અથવા તો એવા કોઈ કારણે ન ખસેડાય એવા નિમિત્તથી કોધાદિ કષાય થતો હોય તો આત્માની જાગૃતિથી, બળપૂર્વક, મનને મારીને પણ કષાયનાં ઉદયને થવા ન દેવો. છતાં કષાય થયા પછી ખ્યાલ આવે તો ક્ષમાપના પશ્ચાતાપ -

આલોચનાથી તેને દૂર કરવો.

આ શમ કોઠાદિ ૪ કષાય, હાસ્યાદિ છ નો
કષાય અને કામ આ બધાના નિગ્રહ માટે છે.
આ શમ જેમ જેમ બળવાન બને તેમ તેમ ઉપર
ઉપરનાં ધર્મસ્થાનની ભૂમિકા આવે.

ઈતર દર્શનોમાં આ શમ આંશિક હોય છે અને
તેનાં કારણે જન્માંતરમાં એ જિનધર્મને પામે છે.
જિન ધર્મ પામવાનો અને ન પામવાનો

(વિરાધનાર)નું સ્વરૂપ.

જે જિન ધર્મમાં ન હોય છતાં જે ઈતરધર્મમાં
હોય તો પણ (૧) વિષય કષાયનો નિગ્રહ જેને
ઘણો ગમે, તેમ વર્તવા પ્રયત્ન કરે. (૨) જે દરેક
કાર્યમાં સ્વપરનાં બાહ્ય અભ્યંતર દોષોથી
નિવૃત્તિ કે અલ્પતાનો વિચાર કરી પ્રવૃત્તિ કરે.

(૩) જેને પોતાનાં માનેલાં દર્શનમાં કોઈ અંશમાં
સમજ્યા વગરનો કદાગ્રહ પકકડ ન હોય

(૪) જે સંસારી કે ધાર્મિક કોઈપણ કાર્યમાં
અપ્રજ્ઞાપનીય ખોટી પકકડવાળો ન હોય. (૫)
સદા જે ગુણાન્વેષી - ગુણનો શોધક અને દોષને
છોડવાનાં સ્વભાવવાળો હોય.

આવા આત્માઓ અર્થથી જિનધર્મનું આરાધન
કરે છે તેથી પ્રાય :- બીજા ભવમાં જ તે

જિનધર્મને પામે છે. તેથી સામગ્રી પણ પામે છે.)
 આથી વિપરિત ભાવવાળો જો દ્રવ્યથી
 જિનશાસનમાં હોય છતાં ઉપરોક્ત વાતથી
 વિપરિત વર્તન હોય તો તે ભાવથી પણ
 જિનશાસનની બહાર છે અને ભવાંતરમાં
 જિનશાસન બહાર મૂકાઈ જાય છે.

આ રીતે સંવેગ, નિર્વેદ વગેરે ગુણો પણ
 જાણવા. તે યુક્ત હોવાથી જિનધર્મમાં મોક્ષના
 પ્રધાનતાનું કારણ છે.

સકલ કલ્યાણાણં - આ બહુવચન પ્રયોગ
 મોક્ષરૂપ એક સુખમાં શી રીતે ઘટે એમ ન કહેવું
 કેમ કે (૧) અત્યંત શ્રેષ્ઠતાનાં કારણે પૂજ્યાર્થે,
 માનાર્થે પણ બહુવચનનો પ્રયોગ થાય છે. (૨)
 અત્રતર સવિભાગની અપેક્ષાએ પણ
 બહુવચનનો પ્રયોગ આવે અને (૩) કાલ
 આનંત્ય છે માટે પણ બહુવચનનો પ્રયોગ
 આવી શકે.

સકલ કલ્યાણનો હેતુ - એ સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન,
 ચારિત્ર એ ત્રણ આત્મસ્વરૂપ હોવાથી સકલ
 રૂપ છે. અને તેનું કારણ જિનવાણી, જિનપ્રણિત
 માર્ગ છે. જિન પ્રણિત માર્ગથી, જિનવચનથી
 સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આત્મામાં પ્રગટ

થાય છે.

અસમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વ અને અચારિત્રનો નાશ થાય છે. ગાઢ અંધકાર અને પૂર્ણ પ્રકાશ વચ્ચે બંનેની તીવ્ર મંદતાનાં સંયોગજન્ય ઘણાં ભેદ પડે છે તેમ સમ્યગ્ જ્ઞાનાદિની વિશુદ્ધિનાં ઘણાં ભેદ છે અને મિથ્યાત્વ અજ્ઞાનાદિની મંદતાનાં પણ ઘણા ભેદ પડે છે.

આ અશુભનું નાશપણું શુભ વિશુદ્ધિનું પ્રાપ્તિપણું અને પ્રકર્ષપણું જિનવચનનાં બળથી એને સહારે થાય છે તેથી એ સકલ કલ્યાણનાં જ્ઞાનાદિ ગુણોમાં હેતુ છે.

કમ્મવણ વિહાવસુ - વિહાવસુ - અગ્નિ - કર્મરૂપી વનને બાળવા માટે અગ્નિસમાન જિનવચન છે. અનાદિ કાલિન આત્મા ઉપર લાગેલા કર્મોનો નાશ કરવા માટે - નિર્મૂળ કરવા માટે - ફરીથી ન ઉગે તેને બાળી નાખવા માટે જિનવાણી હૃદયમાં પરિણિત થયેલી જિનવાણી એ અગ્નિ છે. એ કર્મના મૂળને બાળીને સકલ કર્મોનો નાશ કરે છે.

નાશ બે પ્રકારે - ફરી ઉગે તેવો ઉપર છલ્લો અને ફરી ન ઉગે તેવો - નિર્મૂળ, ઉખેડી મૂળનું સ્થાન

બાળી નાખનાર. આ જિનવાણીની ભાવનાથી તદ્દનુસાર પ્રવૃત્તિથી આત્માના કર્મો નાશ પામે છે. કર્મનાં મૂળ અનુબંધો નાશ પામે છે. કર્મો અને કર્મોનાં અનુબંધોને ઉત્પન્ન થવાની જે યોગ્યતા તે પણ બાળીને નાશ પામે છે, તેથી જિનવાણી કર્મ વનને બાળી નાખે છે.

ગ્રંથિભેદથી સમકિતી અવસ્થામાં અશુભ અનુબંધ નાશ પામે છે.

અસંગ અનુષ્ઠાનમાં શુભ અનુબંધ નાશ પામે છે. પ્રથમ અનુબંધ બંધ નાશ પામે - અટકે

પછી અનુબંધ બંધની યોગ્યતા નાશ પામે

પછી અનુબંધ સત્તા નાશ પામે

પછી અનુબંધ કર્મબંધ અટકે

પછી કર્મ સત્તા અટકે (કર્મનાશ પામે)

અગ્નિ લાકડાદિમાં ઉત્પન્ન થાય અને લાકડા વગેરેને જ બાળે (અર્થાત્ પોતાનાં ઉત્પત્તિ કારણને જ બાળે) તેમ સંસારી આત્મામાં જિનવાણી પરિણમે છે. ઉત્પન્ન થાય છે અને તે જ સંસારનાં કર્મોનો નાશ કરે છે.

વન - જંગલ અનેક આપત્તિનું કારક છે, વૃક્ષાદિની નિરંતર વૃદ્ધિ થાય છે,

સિંહાદિશ્ચાપદોનું આશ્રય સ્થાન છે, નદી ઝરણા
પાણીઓનું સ્થાન છે.

સંસાર - અનેક દુઃખોનું સ્થાન, કર્મો અનબંધોની
વૃદ્ધિ, રોગ, ભય, જન્મ વગેરે આશ્રવો જેથી
કર્મો ઉત્પન્ન થાય છે.

વનનો નાશ - કાપીને, ફરીથી ઉગે, બાળી નાંખે
તો થોડું બળે તો પાછું ન બળેલું હોય ત્યાં ફેલાય
નવું ઉગે પણ જમીન બળી જાય તો ઝટ ન ફેલાય
અને સંપૂર્ણ બળી જાય તો દીર્ઘકાળ સુધી ત્યાં
વૃક્ષાદિ ન ઉગે.

તેમ જિનવાણીથી આત્માનાં રાગાદિ બળીને
રાખરૂપ થાય છે. આત્મા સ્નેહ રહિત બને છે.
તેથી ત્યાં કર્મબંધની યોગ્યતા જ નથી રહેતી
યોગ્યતા નષ્ટ થાય છે. માટે આ જિનવાણીને
દાવાનલનાં અગ્નિની ઉપમા છે.

ક્ષપક શ્રેણિમાં ધ્યાન અગ્નિથી સર્વજીવનાં
કર્મોનો નાશ થાય તેટલી તાકાત છે. જો
બીજાનાં કર્મોનો નાશ કરી શકાય તો ! પણ
બીજાના કર્મોનો નાશ થઈ શકતો નથી. જ્યારે
જિનવાણીથી આત્મામાં ભાવના, ધ્યાનરૂપ
અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે. તેથી જિનવાણીને જ
અગ્નિ કહી છે.

સાહગો સિદ્ધભાવસ્સ- જિનવચન એ સિદ્ધપણાનું સિદ્ધભાવનું સાધક છે. સિદ્ધ અવસ્થા પ્રાપ્ત કરવામાં જિનવચન કારણરૂપ છે. સર્વ કર્મથી રહિત અવસ્થા એ સિદ્ધપણું છે.

તેનું કારણ આત્માની ઉત્તરોત્તર ગુણોની ઉત્પત્તિ અને વૃદ્ધિ ગુણોની ઉત્પત્તિ, વૃદ્ધિ અને રક્ષણ જિનવચન અનુસાર બાહ્ય જીવન અને આંતરવૃત્તિઓ ઘડતાં પ્રવર્તતા થાય છે.

માટે જિનવચન સિદ્ધભાવને મેળવી આપનાર કારણ છે.

જિનવચનની આરાધના - જગતની તમામ શુભ સિદ્ધિનું અને આત્મિક તમામ શુભ સિદ્ધિનું કારણ છે, અશુભનું નિવારણ કરનાર છે. તથા દોષોનું પણ નિવારણ કરનાર આ જિનવચન છે. જિનવચનનું શરણ એ પણ આરાધના - એક પ્રકારની ઉપાસના છે.

જિનવચનની વિરાધના દ્વારા જગતની તમામ અશુભની સિદ્ધિ થાય છે, અને આધ્યાત્મિક ગુણની પ્રાપ્તિ થતી નથી. બાહ્ય અને અભ્યંતર દોષોનું કારણ બને છે.

જિનવચન એટલે સર્વજનું વચન.

સર્વજનું વચન એટલે જ્ઞેય પદાર્થોનું સ્વરૂપનું

પ્રરૂપણ કરનાર - વસ્તુનાં રાગ-દ્વેષ વ્યામોહ,
અજ્ઞાનનાં કારણો અને નુકશાનો બતાવનાર
એને દૂર કરવાનાં કારણો બતાવનાર તથા એ
કારણોનાં સેવનથી થતાં લાભો બતાવનાર.

ગુણોનાં સમતા, વિરાગ, વિવેક, જ્ઞાન, દેવ ગુરુ
ભક્તિ ત્યાગ, તપ, દાન શીલ, ભાવ વગેરેનાં
કારણો તેના દ્વારા લૌકિક અને લોકોત્તર લાભ,
સિદ્ધ કરવાનાં કારણો વગેરે બતાવ્યા છે આ
જિનવચને.

આવા ગુણવાળો કેવલી - સર્વજ્ઞ - પ્રરૂપિત ધર્મ
મને શરણ છે.

સર્વજ્ઞ પ્રણિત કેવી રીતે ?

કેવલી પ્રજ્ઞપ્ત (૧) ત્રિપદી દ્વારા કેવલીથી
કહેવાયો છે.

(૨) ચૌદ પૂર્વ દ્વાદશાંગીની રચના બાદ કેવલી -
સર્વજ્ઞ દ્વારા સમ્યગ્ તરીકે અનુજ્ઞા અપાયેલ છે.

(૩) શ્રી તીર્થંકર દેવો અને બીજા

કેવળજ્ઞાનીઓથી જે પ્રરૂપણ કરાય છે તે
દ્વાદશાંગી રૂપ છે. તદ્ અન્તર્ગત છે અથવા તો
તે શ્રી સર્વજ્ઞો દ્વાદશાંગીથી અવિરુદ્ધ જ
પ્રરૂપણા કરનાર છે. માટે દ્વાદશાંગી એ પણ
સર્વજ્ઞનું પ્રરૂપણ કહેવાય છે.

(૪) કેવલી એટલે - શ્રુત કેવલી - તેઓથી પ્રરૂપિત થયેલ આ ધર્મ દ્વાદશાંગી રૂપ તત્કથિત રૂપ છે.

શરણનું સ્વરૂપ - શરણ - સ્મરણ એ પૂર્વ ભૂમિકા છે.

આ જગતમાં બીજાનો આશરો ઠગારો કે અપૂર્ણ દેખાય. અથવા સંસારની બીજી વ્યકિત વ્યવહારોનો ગુણકારી તરીકે આશરો ન લાગે અને ચારનાં આશ્રયથી સર્વકાર્યની સિદ્ધિ હૃદય માને તો પોતાની નિરાધાર સ્થિતિનો અનુભવ થાય અને તો શરણ સ્વીકારાય, ત્યારે જિનવચનનો અને અરિહંતાદિ ત્રણનો જે આશરો કરવામાં આવે, (૧) તેમાં કહ્યા મુજબ શ્રદ્ધાથી માનનારા (૨) જીવનમાં શક્ય આચરનાર અને (૩) ન આચરાય તેની પણ ઈચ્છા કરનાર જે હોય તે આ ચારનાં શરણને વાસ્તવિક રીતે સ્વીકારી શકે.

શરણ લેવાની ત્રણ શરત.. :- (૧) પોતાની તે તે સંયોગોમાં, સર્વ સંયોગોમાં કર્મપારતંત્ર્ય અને નિરાધાર સ્થિતિનો અનુભવ. (૨) બીજા ભૌતિક કે પુન્યકૃત આધારો છે. તે અપૂર્ણ કે અધવચ્ચે નાશ પામનાર છે અને કાર્ય કરવામાં

અસમર્થ છે અને (૩) અરિહંતાદિ ચાર શરણ આપનાર છે રક્ષણ કરવામાં સમર્થ છે. અત્યંત બળવાન અને પ્રભાવશાળી છે. એમના સ્મરણ માત્રથી પણ રક્ષણ મળે છે જગતનાં બીજા સર્વક્ષેત્રમાંથી બચાવ, રક્ષણ આપવા આ ચાર સમર્થ છે.

આમનાં શરણથી આ ભવની આપત્તિઓનું નિવારણ, આ ભવની અનુકૂળતાની પ્રાપ્તિ, પરભવમાં ધર્મ-ધર્મી અને સુખ સાધનની પ્રાપ્તિ તથા પરભવમાં આપત્તિ પ્રાયઃ આવતી નથી.

આ ચારનું શરણ હું યાવજીવ સ્વીકારું છું.

આ રીતે શરણને સ્વીકારીને હું દુષ્ટતની ગર્હ કરું છું. શરણ સ્વીકાર્યા બાદ શરણની સાક્ષીએ દુષ્ટત ગર્હ કરું છે. તે દુષ્ટતની ગર્હ શરણ સ્વીકાર્યા બાદ વાસ્તવિક થાય છે.

દુષ્ટત

સામાન્ય = તિરસ્કાર ઉપેક્ષણીય છે

સ્વદુષ્ટત = હેય - ગહર્ય

પરદુષ્ટત = છોડવા યોગ્ય, ન છોડે તો ઉપેક્ષણીય. ક્યારેક વ્યક્તિ પણ હેય છે.

દુષ્ટતનો વિષય - અરિહંત સિદ્ધ આચાર્ય

ઉપાધ્યાય સાધુ - સાધ્વીનાં વિષયમાં તથા
 બીજા પણ માનનીય - પૂજનીય - માતા - પિતા -
 ભાઈઓ મિત્રો ઉપકારીઓ - સામાન્યથી જીવો,
 માર્ગમાં રહેલા અને માર્ગમાં જે ન રહ્યા હોય
 તેવા માગને સાધનારાને માગને નહીં
 સાધનારાઓમાં જે કાંઈ વિપરિત આચરણ મેં
 કર્યું હોય તે પણ જે કાંઈ વિપરીત નહીં આચરવા
 યોગ્ય, ક્રિયા વડે નહીં. આચરવા યોગ્ય પાપાનુ
 બંધી પાપ સુક્ષ્મ કે બાદર, મન, વચન કે કાયા
 વડે રાગ-દ્વેષ કે મોહ વડે આ જન્મ કે અન્ય
 જન્મમાં કર્યું કરાવ્યું કે અનુમોદ્યું હોય તે દુષ્કૃત્ય
 કલ્યાણ મિત્ર એવાં ગુરુદેવનાં વચનથી નિદા -
 ગર્હા અને છોડવા યોગ્ય જાણ્યું છે આનો હું
 મિથ્યા દુષ્કૃત આપું છું.

આમાં દુષ્કૃત વિષયોમાં

૧. પ્રથમના ૬ નામ ધર્મી- માનનીય -
 પૂજનીય બતાવ્યા.
૨. બીજા ૫ સ્થાન લૌકિક, માનનીય, પૂજનીય
 બતાવ્યા.
૩. જીવ સામાન્ય -સન્માર્ગ શિષ્ટમાર્ગસ્થિત
 જીવો.
 અસન્માર્ગ - અશિષ્ટ માર્ગસ્થિત જીવો.

આ ત્રણ જીવવિષયક દુષ્ટત માટે ભેદ
પાડ્યા..

અજીવ વિષયક દુષ્ટતભેદ બે બતાવ્યા

(૪) માર્ગસાધન = સમ્યગ્ દર્શન આદિનાં
સાધનો વસ્તુઓ રિવાજો - વ્યવહારો
ધર્મનાં સાધનો - શિષ્ટાચારના સાધનો
ગુણોના કારણનાં સાધનો (જડવસ્તુઓ
અને રિવાજો લેવા)

(૫) અમાર્ગ સાધન - સંસારનાં કારણભૂત
વસ્તુઓ - રિવાજો - વ્યવહારો

દુષ્ટતનાં પ્રકારોમાં

(૧) સામાન્યથી વિતથ-તથ એટલે સાચું અને
વિતથ એટલે ખોટું વિપરિત જે અનુચિત
આચર્યું વિચાર્યું હોય ઉચ્ચાર્યું હોય, તે.

આ વિતથનાં બે પ્રકાર.

(૧) અનાચરિતવ્ય - નહિ આચરવા યોગ્ય અને

(૨) અનિચ્છિતવ્ય - નહિ ઈચ્છવા યોગ્ય

ઉત્સર્ગ માર્ગ - ઈચ્છવા યોગ્ય અને આચરવા
યોગ્ય છે. અપવાદનાં અવસરે અપવાદ માર્ગ
ઈચ્છવા યોગ્ય નથી આચરવા યોગ્ય પણ નથી.
વ્યવહાર અશુદ્ધિ યુક્ત માર્ગ (આચાર)

આરંભાદિ માર્ગ (આચાર) રાગાદિયુક્ત માર્ગ
(આચાર) પાપ સ્થાનોના માર્ગ (આચાર)
આ અનિચ્છનિય છે. આની ઈચ્છા પણ ન
કરવી. અતિ અપવાદિ કારણ વગર આને
આચરવા પણ નહીં.

માર્ગ આચાર પ્રવૃત્તિ એકાર્થક સમજવા
અનાચરિતવ્ય - અનાચરણીય પ્રવૃત્તિ અને
અનિચ્છનીય પ્રવૃત્તિનાં બે પ્રકાર

(૧) પાપરૂપ અને (૨) અનુબંધી

પાપ પ્રવૃત્તિ - કારણિક યતનાથી હોય ત્યાં
અનાચરિતવ્યતા નથી.

* નિષ્કારણ યતના

* કારણ અયતના

* નિષ્કારણ અયતના

આ ત્રણે વખત થતી પાપ પ્રવૃત્તિ અનાચરિતવ્ય
છે.

તેનાથી સામાન્યતઃ પાપબંધ થાય - એ
પ્રવૃત્તિઓને પાપપ્રવૃત્તિ કહેવાય.

પરંતુ એ પાપપ્રવૃત્તિઓની પ્રશંસા પોષકપણું
હોય તો તે અનાચરિતવ્ય પ્રવૃત્તિઓ
પાપાનુબંધી થાય છે.

પાપ પ્રવૃત્તિના બે પ્રકાર

જે પાપપ્રવૃત્તિ કે પાપ વિચારણા પાવર અને પ્રમાણની અપેક્ષાએ અલ્પ હોય તે સૂક્ષ્મ કહેવાય અને જે પાપપ્રવૃત્તિ કે પાપ વિચારણા પાવર અને પ્રમાણની અપેક્ષાએ વ્યક્તસ્થૂલ નિંદ-સંકલિષ્ટ હોય તે બાદર કહેવાય.

અથવા ૩-૩ પ્રકાર - પાપ સામાન્યથી મન, વચન, કાયાથી થાય છે અને એ ત્રણે કરણ-કરાવણ અને અનુમોદનથી થાય છે એ રીતે ૯ પ્રકાર થયા.

દરેક પાપો મન - વચન - કાયાથી થાય છે. તેથી તેમાં સમાવેશ થાય અને કરણ-કરાવણ, અનુમોદન એ રીતે પણ ત્રણ કારણોથી થાય છે.

- પ્રણિધાન -

રાગથી, દ્વેષથી, અજ્ઞાનતાથી, (મોહમૂઢતાથી) પાપની ઈચ્છા અને પ્રવૃત્તિ થાય છે.

આ જન્મમાં જે વ્યક્ત સમજણ અને ઉપયોગ સાથે પાપોનો આરંભ, શરૂઆત થાય છે અને જે પાપો જન્માંતરમાં કરેલાં એનાં ગાઢ સંસ્કારથી આ ભવમાં પરવશ થયેલ આત્મા પાપમાં પ્રવર્તે - અનુબંધનાં પ્રતાપે એમાં મુખ્ય જન્માન્તરનું પાપ કારણ છે.

૧. આ જન્મ કે જન્માન્તરેનાં કરેલ પાપોને
૨. રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાનથી કરેલ પાપોને
૩. કરણ કરાવણ અને અનુમોદનાથી કરેલ પાપોને
૪. મન, વચન, કાયા આ ત્રણથી કે ત્રણમાંથી કોઈપણ એક-બેથી કરેલ પાપોને
૫. સૂક્ષ્મ કે બાદર કરેલ પાપોને
૬. પાપોને અને પાપનાં અનુબંધોને
૭. અનાચરણીય અને અવિચારણીય પાપોને
- ૮ જે કોઈ દ્રવ્યથી - ક્ષેત્રથી - કાળથી - ભાવથી વિતથપણાને રૂપ અસદ્ આચાર થાય છે.

આ રીતે પાંચને અવલંબીને આ આઠ પ્રકારનાં દુષ્કૃત કરવાનાં પ્રકારોથી ૩ પ્રકારે દુષ્કૃત તરીકે જણાવાય છે. તે દુષ્કૃત અતીતકાળમાં જે દુષ્કૃત થયું હોય તેની ક્ષમાપના - મિથ્યા દુષ્કૃત આપવાનું છે.

- (૧) ગરહિત મેયં (૨) દુકકડ મેયં
- (૩) ઉજઝીયવ્વ મેયં. ગરહિત - નિંદ. જે પ્રવૃત્તિ, વચન કે વિચાર
- (૧) તે તે ભૂમિકાને અયોગ્ય હોય - દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર,

કાળ, ભાવને અયોગ્ય હોય.

(૨) શિષ્ટ જનોને અમાન્ય હોય.

(૩) હિંસાદિ મહાદોષોનું કારણ હોય.

(૪) સ્વ-પરનાં પાપ ભાવોનું પોષક હોય.

(૫) સંકેલશ અને સંકલેશ વૃદ્ધિનું કારણ હોય.

આવી પ્રવૃત્તિ (મન-વચન-કાયાની) નિંદા
છે માટે જ દુષ્કૃત છે.

જેમ પાપ પ્રવૃત્તિ દુષ્કૃત છે તેમ ધર્મપ્રવૃત્તિઓ
પણ અનાદર, અવિધિ, વિક્ષેપ વગેરે દોષોને
જાણીને આચરવામાં આવે, ન છોડવામાં આવે
તો તે ધર્મ પ્રવૃત્તિ પણ અનાદર વગેરે ગહિત
ભાવથી યુક્ત હોવાથી દુષ્કૃત છે.

ગહિત વસ્તુ - દુષ્કૃત ખરાબ હોય છે અને તેથી
જ એ ત્યાગ કરવા યોગ્ય હોય છે.

ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે તેનો ત્યાગ. ભવિષ્યમાં
કરવાનું હોય તો ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા કરવી.
વર્તમાનકાળમાં કરતા હોઈએ તો તે છોડી દેવી
અને ભૂતકાળમાં આ ભવ કે ભવાંતરમાં કરેલ
પાપોનો ભાવ પૂર્વક ગહિત આદિ ભાવ લાવીને
મિથ્યાદુષ્કૃત કરેલ પાપપ્રવૃત્તિની માફી
ક્ષમાપના કરવી એનાથી પાછા ફરવું.

જે જે વાતની ક્ષમાપના મિથ્યા દુષ્કૃત આપે તેને પ્રશંસા, અનુમોદન, પોષણ-પ્રેરણા કે માનસિક આનંદ આ ન થવા જોઈએ.

અને ભૂતકાળમાં કરેલ પ્રશંસા આદિનું દુઃખ થવું જોઈએ અને યાદ આવે કે કોઈ તે તે કાર્યની અને એ નિમિત્તે આપણી પ્રશંસા કરે ત્યારે આપણને આપણી મૂર્ખાઈ અને નાલેશી ઉપર શરમ આવવી જોઈએ. પરંતુ જો આનંદ પ્રસન્નતા આવે તો સમજવું કે મિથ્યા દુષ્કૃત વાસ્તવિક નથી. દુષિત છે. કલુષિત છે, અથવા દ્રવ્યથી છે. ત્રણવાર મિથ્યા દુષ્કૃત દેવાથી મન - વચન - કાયાથી કરણ-કરાવણ-અનુમોદનથી અત્યંત ભાવપૂર્વક અતીત પાપથી પાછા ફરવાનું પ્રણિધાનપૂર્વકની પ્રવૃત્તિ છે.

પાપ નિવૃત્તિના ૩ પ્રકાર

ભવિષ્યનાં પરચક્ષણાણ, વર્તમાનમાં પાપનો ત્યાગ અને ભૂતનાં પાપની નિંદા ગર્હા ભૂતકાળના પાપની નિંદા-ગર્હા-વગર બાકીના બે પ્રાયઃ નિષ્ફળ છે. માટે પ્રથમ અતીતની નિંદા ગૃહા થાય. પછી વર્તમાનનું સંવર આવે અથવા વર્તમાનમાં પાપની નિવૃત્તિ-ભૂતકાળમાં પાપની નિંદા ગર્હાથી સાર્થક થાય છે અને વર્તમા

સંવર પાપની અટકાયત પણ ભવિષ્યનાં પાપ
ત્યાગનાં પરચકખાણ

પૂર્વક હોય તો પ્રબળ થાય છે માટે દુષ્કૃત ગર્હમાં
ભૂતકાળની ગર્હ, વર્તમાનમાં નિવૃત્તિ અને
અનાગતના પરચકખાણ ત્રણે યથાશક્ય રીતે
લેવા તેના દ્વારા આ

સુકૃત - અનુમોદનાથી

આ ગર્હ સમ્યક્ થાય. મને અકરણ નિયમ પ્રાપ્ત
થાય અને અકરણ નિયમ બહુ ઈષ્ટ છે ઘણો
સમ્યગ્ છે અને ઘણો ગમે છે.

આના માટે હું અરિહંત ભગવંતોની, કલ્યાણ
મિત્ર ગુરુ ભગવંતોની અનુશાસ્તિને ઈચ્છું છું.
આમનો સંયોગ મને પ્રાપ્ત થાય, આ મારી
સદ્પ્રાર્થના સફળ થાય, મને અરિહંત ભગવંતો
અને ગુરુ ભગવંતો ઉપર બહુમાન થાય.

આમના દ્વારા મને મોક્ષબીજ થાય. આમના
બહુમાનથી જ મોક્ષ બીજની ઉત્પત્તિ થાય છે.
અરિહંત ભગવંતો - કલ્યાણ મિત્રો - ગુરુઓ
એમના ઉપર બહુમાન પ્રાપ્ત થયે છતે હું એમની
સેવાને યોગ્ય બનું, આજ્ઞાને યોગ્ય બનું, આજ્ઞા
સ્વીકારનાર બનું - આજ્ઞાનું નિરતિચાર પાલન
કરનાર બનું. આટલી ભાવના બાદ સંવિગ્ન

બનેલો સુકૃતની અનુમોદના કરે નિરતિચાર
પાલન કરનાર બનું. આટલી ભાવના બાદ
સંવિગ્ન બનેલો સુકૃતની અનુમોદના કરે
દુષ્કૃતગર્હા પછીની માગણીઓ...

પ્રથમ માગણી - મને સમ્યગ્ ગર્હા થાઓ, આમ
કહેવાથી ગર્હા અનેક પ્રકારે હોય છે.
આત્મસાક્ષીની ગર્હા અને પરસાક્ષીની ગર્હા,
ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, અજ્ઞાન અને
અવિવેકથી થતી પ્રશસ્ત ક્રિયા અને ભાવની
ગર્હા એ દોષરૂપ છે અને અપ્રશસ્ત ક્રિયા અને
ભાવની ગર્હા એ દોષરૂપ છે અને અપ્રશસ્ત
ક્રિયા અને ભાવની ગર્હા એ પણ કથંચિત
અસમ્યક્ છે. વિવેકયુક્ત જે અપ્રશસ્તની ગર્હા
(૧) પ્રશ્નાત્તાપયુક્ત (૨) ફરી ન કરવાના
પરિણામપૂર્વક વિધિપૂર્વક થાય તે સમ્યગ્ ગર્હા
છે અને ઉપાદેય છે. બાકીની ગર્હા એ પ્રધાન
તથા મોક્ષ માર્ગનું બીજ નથી.

સમ્યગ્ ગર્હાનાં ચિહ્ન

એ પ્રવૃત્તિ કરતાં દુઃખ થાય એવી પ્રવૃત્તિ કરવા
ન ઈચ્છે. જે એવી પ્રવૃત્તિ ન કરે. તેને જોઈને તેનાં
પ્રત્યે આદર થાય, આનંદ થાય. એ પ્રવૃત્તિ જે જે
કરતા હોય તેમાં એ સંમત કે આનંદિત ન હોય,

કોઠાદિ કષાયને વશ થઈને ગર્હા કરી પ્રશ્નાત્પ કરે, દુષ્કૃત તરીકે ગર્હા કરવાના બદલે માનહાનિ સ્વાર્થહાનિ, થતી હોવાથી તે કાર્યની ગર્હા કરે.

આ રીતે બીજી કોઈપણ અપેક્ષાએ દુષ્કૃતપણાં સિવાય ગર્હા થાય તે અસમ્યગ્ ગર્હા છે. આ દુષિત ગર્હા કહેવાય અને પ્રશસ્ત ગુણ ક્રિયા આચારની ગર્હા એ હેય છે. માટે અત્રે આ ગર્હા સમ્યક્ થાવ એમ બતાવવું પડે છે.

સમ્યગ્ ગર્હાનું ફળ : (૧) પાપ પ્રવૃત્તિની સદંતર નિવૃત્તિ. (૨) પાપ પ્રવૃત્તિની સદંતર નિવૃત્તિ ન બને તો શક્ય એટલી અલ્પતા અને યતના. (૩) સ્વની કે પરની પાપ પ્રવૃત્તિની પ્રશંસા ન કરવી. (૪) પાપ પ્રવૃત્તિથી જે નિવૃત્ત હોય તેની પ્રશંસા અનુમોદન કરવી. (૫) પાપ પ્રવૃત્તિથી નિવૃત્ત થવામાં કે નિવૃત્તિને ટકાવવામાં અથવા બીજી રીતે સહાયક થવું જેથી પરંપરાએ પાપની નિવૃત્તિને ટેકો મળે. (૬) સ્વયં જેટલે જેટલે અંશે પાપથી નિવૃત્ત થાય તેનો આનંદ પ્રમોદ થાય.

અતિતની નિંદા ગર્હાનું ફળ :

(૧) વર્તમાનમાં ધીમે ધીમે સંવર આવે - પ્રબળ ભાવના કારણે તરત પણ આવે.

(૨) ભવિષ્યનાં ત્યાગ પરચક્રખાણનું
સામર્થ્ય આવે.

બીજી માગણી - બીજી ઈચ્છા.

માટે મને અકરણ નિયમ - ત્યાગ ભાવ સાથે
ત્યાગના પરચક્રખાણ મળો (આ સમ્યગ્
ગર્હના પ્રતાપે)

અકરણ નિયમ :-

ત્રણ યોગથી અને ત્રણ કરણથી આત્માને જે
કાર્ય ન કરવાનો પાંચની સાક્ષીએ સ્વીકાર તે
અકરણનિયમ

ગર્હથી અકરણનિયમ પ્રાપ્ત થાય છે માટે અત્રે
એની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી છે. સમકિત એ દુષ્કૃત
ગર્હ રૂપ છે માટે તેનાથી વિરતિ ખેંચાઈને આવે
છે

સમ્યગ્ ગર્હથી ત્યાગ અને અકરણ નિયમ મળે
છે. અકરણ નિયમ સ્થૂલ રૂપે એક ભેદ પણ
પરિણામની અપેક્ષાએ એનાં અનેક ભેદો છે. તે
વિશુદ્ધ ભેદોની પ્રાપ્તિ અને પરાકાષ્ટા

(૧) કર્મનાં ક્ષયોપશમની પ્રકૃષ્ટતાથી થાય છે

અને (૨) એ ક્ષયોપશમની વૃદ્ધિ અને

પરાકાષ્ટાનું કારણ અને અકરણ નિયમ કાયમી

અને સાનુબંધ થાય તેથી (૩) સમ્યગ્ ગર્હા પશુ સાનુબંધ થાય માટે..

ત્રીજી ભાગણી બહુમયમમેયં - આ અકરણ નિયમનું મને બહુમાન છે. ઉપાદેય છે આચરણીય તરીકે અત્યંત માન્ય છે, સ્વીકાર્ય છે. આવા વાક્ય પ્રયોગ અને હૃદયના ભાવ અત્યંત આદર જણાવનાર છે.

માન્યતા : એ વસ્તુ - વ્યક્તિ - આચાર, ગુણ ગમવા અને સામાન્યથી એના અવસરે એની આગળ બીજાને ગૌણ કરવા. (૧) વસ્તુ કે આચાર ગમવા (૨) વસ્તુ કે આચાર કરનાર ગમે (૩) વસ્તુ સ્વીકારે - આચાર આચરે, (૪) વસ્તુ કે આચાર માટે શક્ય ભોગ આપે (૫) એની પ્રશંસા કરે (૬) એની નિંદા ન કરે (૭) એની નિંદા ન સાંભળે (૮) એની પાછળ ઘસાય. તન, મન, ધનનો વ્યય કરે. (૯) એના આચરનાર જોડે સ્નેહાળ અને મિત્રતાનો ભાવ રાખે.

આથી વિપરિત લક્ષણોથી અમાન્યતા અને ઉદાસીનતા જાણવી.

બહુમાન્યતા - બહુમાનનું સ્વરૂપ

જે વસ્તુ વ્યક્તિ આચાર, ગુણ, અત્યંત

ગમવાથી હૃદય એના ઉપર ઓવારી જાય, બીજી બધી વસ્તુ વ્યકિત આચાર એની આગળ ગૌણ લાગે તેથી પ્રથમ એને આચરે. એનાં અભાવમાં બીજા સાથે વ્યવહાર કરે. સ્વપ્નમાં પણ એના દોષ ન દેખાય, ન સંભળાય, ન બોલાય.

માટે કોઈપણ ગુણ બહુમાનથી જ પ્રકૃષ્ટ અને સાનુબંધ થાય છે. કોઈપણ દોષ અરૂચિથી નિર્મળ થાય છે, નાશ પામે છે; માટે દોષમાં અરૂચિ જોઈએ. એનાથી જ પોતાની વિશિષ્ટતા સમજે. એને જ પોતાના જીવનનું સર્વસ્વ સમજે. માનનીય અનેક હોય પણ બહુમાનનીય ચરમ એક જ હોય છે. અકરણ નિયમને સમ્યગ્ ગહાને સાનુબંધ થાય માટે ક્ષયોપશમ વધે પરાકાષ્ટા પામે માટે સમ્યગ્ ગહા અકરણનિયમ માટે અને એનાં કારણોમાં અત્યંત માન - બહુમાન અનિવાર્ય છે.

એ બહુમાન હોય તો જ ગુણમાં/અનુકૂળમાં સ્વાભાવિક રીતે ઉત્સાહથી પ્રવર્તિ શકાય. દોષોમાંથી / પ્રતિકૂળમાંથી સ્વાભાવિક રીતે નિવૃત્ત થવાય છે માટે ગુણ - સદ્આચાર - બહુમાન, સદ્ગુણ ક્ષયોપશમનો મુખ્ય હેતુ છે.

તેથી પ્રબળ પુન્ય બંધાય, પ્રબળ ક્ષયોપશમ
 થાય, પ્રબળ પુન્યશાળીનો યોગ થાય, પ્રબળ
 ગુણવાળાનો યોગ થાય, ગુણી મળે - ગુણ
 ઓળખાય, ગુણી ગમે, ગુણ મેળવવા ઈચ્છા
 થાય, પ્રયત્ન કરાવનાર મળે, પ્રબળ ઈચ્છા થાય
 - પ્રબળ પ્રયત્ન કરે, ગુણ સ્થિર થાય અને સિદ્ધ
 થાય.

અકરણ નિયમ પાળવા - ચોથી માંગણી -
 અરિહંત ભગવંત અને કલ્યાણમિત્ર ગુરુ
 ભગવંતની અનુશાસ્તિને ઈચ્છવી જોઈએ,
 મેળવવી જોઈએ.

આ અરિહંત ભગવંત અને કલ્યાણમિત્ર એવા
 ગુરુભગવંતની અનુશાસ્તિને હું ઈચ્છું છું.

અનુશાસ્તિ - હિતશિક્ષા. સ્વીકારેલા વ્રતનિયમ
 પાળવા માટે તમન્ના અને બહુમાન હોવાં છતાં
 એના ઉપાયો બતાવનાર, ઉપાયોની પ્રેરણા
 કરનાર, ઉપાયોમાં પ્રવર્તાવનાર, ઉપાયોમાં
 પ્રવૃત્તિ થતા આલંબન આપનાર, કંટાળાથી
 બચાવનાર બેદરકારીથી, અજ્ઞાનથી અકાર્ય
 અનુપાયમાં પ્રવર્તતાને અટકાવનાર
 કલ્યાણમિત્ર ગુરુઓ એ ભોમિયા સમાન
 કોટવાલ સમાન છે દરેક રીતે જીવ ઈચ્છે તો એ

કલ્યાણ મિત્રો સ્મારણાદિ કરે. માટે વ્રત પાલનારે કલ્યાણ મિત્રોની હિતશિક્ષા કાયમ ઈચ્છવી અને મેળવવી. કલ્યાણ મિત્રો વગર અને હિતશિક્ષાની ઈચ્છા વગર કોઈપણ નિયમ સાંગોપાંગ સારા પાળી શકાતા નથી.

અનુશાસ્તિ, હિતશિક્ષા મેળવવા વ્યવસ્થિત લેવા માટે - પાંચમી માગણી - મને સદ્ગુરુ સંયોગ મળજો, આ માગણી પૂર્વે જે અનુશાસિત, હિતશિક્ષા ગુરુની માંગી તે એમનાં સંયોગ વગર ન હોય. માટે સદ્ગુરુનો સંયોગ અનુશાસિત માટે અનિવાર્ય છે. એ સંયોગ પણ કાયમી. પ્રાયઃ અહીં સદ્ગુરુ તરીકે યાવત્ ગીતાર્થ સાધુઓ પણ લેવા.

છઠી માંગણી - સદ્ગુરુનો યોગ મળ્યા પછી પણ અનુશાસ્તિ મેળવવા, રૂચવા તથા ઉતારવા માટે એ સદ્ગુરુ ઉપરનું બહુમાન થવું જોઈએ, વધવું જોઈએ, કાયમી થવું જોઈએ. તેથી મને એમના ઉપર બહુમાન થાય. બહુમાન વગર સદ્ગુરુનો યોગ. તેમની અનુશાસ્તિ નકામી, નિરર્થક જાય છે.

સાતમી માંગણી - આ બહુમાનથી મને મોક્ષ બીજ થાય.

સદ્ગુરુ ઉપરનું બહુમાન એ મોક્ષમાર્ગનું બીજ છે. મોક્ષનું મુખ્ય બીજ સદ્ગુરુ ઉપરનું બહુમાન છે. આ આવ્યા પછી એ ટકવાનાં - વધવાનાં - એની આરાધનાનાં ઉપાયો રૂપે આઠથી અગિયાર માંગણી છે આ બધું પ્રાપ્ત થયે છે તે હું તે સદ્ગુરુની (૧) સેવાને યોગ્ય બનું. (૨) તેમની આજ્ઞાને યોગ્ય બનું. (૩) આજ્ઞા સ્વીકારનાર બનું તથા (૪) આજ્ઞાને નિરતિચાર પાલન કરનાર બનું. પૂજ્યો ઉપર બહુમાન આવે અને એ ટકે તો આ ચાર ચીજ ઉતરોત્તર પ્રાપ્ત થાય છે. આ ચાર ચીજ અત્યંત મહત્ત્વની છે.

આઠમી માંગણી

બહુમાન પછી (૧) સેવાની ઈચ્છા થાય, (૨) સેવાનું જ્ઞાન મેળવાય. (૩) સેવાની આવડત - ડોશિયારી આવે (૪) સેવા માટે યોગ્ય બનાય.

(૧) પ્રકૃતિને અનુકૂળ રહેવું તથા (૨) અનુકૂળ દ્રવ્યાદિને સમજવા. સેવાનો અવસર મળે તો સેવા થાય. સેવાનો લાભ ક્યારે ન મળે ?

(૧) જરૂરિયાત ન હોય (૨) અનેક કરનાર હોય તો (૩) આપણા પર પ્રસન્ન ન હોય અને (૪) આપણી આવડત ન હોય તો..

સેવા બહુધા આપણી ઈચ્છાને આધીન છે.
બહુમાન અને સેવા ઈચ્છનારને ગુરુ સામેથી
યોગ્ય નિર્દેશરૂપ આજ્ઞા કરે..

નવમી માંગણી - એ માટે આજ્ઞાને યોગ્ય
બનવાની માગણી છે.

આજ્ઞાને યોગ્ય બનવા માટે

- (૧) ગીતાર્થ, સૂત્રાર્થ - ઉત્સર્ગ અપવાદ
જાણકાર હોય.
- (૨) આજ્ઞાને સાંગોપાંગ સિદ્ધ કરવાની તમત્રા
અને આવડત હોય.
- (૩) આજ્ઞાથી થતાં લાભ અને મહત્ત્વ
સમજનાર હોય..
- (૪) આજ્ઞાની અવગણનાથી, ઉપેક્ષાથી કે ન
કરવાથી પોતાને અને બીજાને થતાં
નુકસાન જાણનાર હોય.
- (૫) આજ્ઞાને સામેથી મેળવવા વિશિષ્ટ
વિનયથી યુક્ત હોય.
- (૬) પુન્યથી યુક્ત હોય.
- (૭) ગુરુનો કૃપાપાત્ર હોય.
- (૮) સાથે રહેલા સાધુઓ તથા ગૃહસ્થોની
સાથે અવસરોચિત્ત વ્યવહાર કુશળ હોય.

આટલી યોગ્યતા હોય અને ગુરુ કે વડીલ આજ્ઞા કરે ત્યારે તે સ્વીકારવાની પણ યોગ્યતા હોય તે આજ્ઞાને યોગ્ય બની શકે.

દશમી માંગણી - આજ્ઞાને સ્વીકારવા હું યોગ્ય બનું. આજ્ઞા સ્વીકારવાની યોગ્યતા માટે બધા કાર્ય કરતા

- (૧) આજ્ઞાની પ્રધાનતા સમજનાર હોય.
- (૨) આજ્ઞાની વારંવાર ઈચ્છા કરનાર હોય.
- (૩) આજ્ઞા સમજનાર અને સાંગોપાંગ પાર પાડવાની તમન્નાવાળો હોય.
- (૪) વિનય વિવેક યુક્ત અને દીર્ઘદર્શી હોય અને
- (૫) આજ્ઞાનાં હાર્દ અને ઐદંપર્યને જાણનાર હોય. આ યોગ્યતા હોય તો કરાયેલી આજ્ઞા વાસ્તવિક સ્વીકારી કહેવાય. આ સ્વીકાર્યા બાદ

અગિયારમી માંગણી - આ આજ્ઞાનું નિરતિચાર બનું.

- (૧) આજ્ઞાનો વિરોધ (૨) અનાદર
- (૩) અસ્વીકાર (૪) સ્વીકાર કરી ભંગ
- (૫) તે જાણીને ઉપેક્ષાથી (૨) પ્રમાદથી

(૩) બેદરકારીથી (૪) અનઆવડતથી અને
(૫) અનાભોગથી

(૫) સ્વીકાર કરી : (૧) અનિચ્છાએ આચરવી.
(૨) રસ, આદર, ઉત્સાહ વગર આચરવી (૩)
આંશિક રસથી આચરવી (૪) આંશિક છોડી
દેવી કે પરાણે કરવી. (૬) સ્વીકારી (૧) સર્વાંગે
આદર-ઉત્સાહથી સાંગોપાંગ પાળે.

(૨) અનઆવડત કે સંયોગાભાવમાં બીજાની
મદદ લે. (૩) છતાં ન કરી શકે તોએ કરવા માટે
તીવ્ર ઈચ્છા રાખે અને (૪) અવસરની રાહ
જુએ.

આ ઉપરોક્ત ક્રમાંથી પ્રથમ પાંચનો ત્યાગ
કરીને ક્રઠા પ્રકારની આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરી
આરાધના કરે, નિરતિચાર પાલન કરે.

આ રીતે ચારના શરણ સ્વીકારી દુષ્કૃતોની ગહા
કરી સુકૃત આચરણ માટે ૧૧ વસ્તુઓની
માગણીની પ્રાપ્તિની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી. તે પછી
સંવિગ્ગો જહાસત્તીએ સેવેમિ સુકઠં

સંવિગ્ન : તીવ્ર મોક્ષાભિલાષી એવો હું સુકૃતને
યથાશક્તિ આચરું છું. અહીં સંવિજ્ઞ એ સુકૃત
આચરનારનું વિશેષણ છે. તેથી સંવિગ્તા
વગર સુકૃત નથી. સંવિજ્ઞતાનાં ચિન્હમાં

ઉપરોક્ત ૧૧ આશંસા = માંગણી છે.

આ ૧૧ માંગણીને ઈચ્છનાર સંવિગ્ન હોય અને સંવિગ્ન એ સુકૃતની પ્રશંસા અનુમોદના અને કરણ દ્વારા અધિકારી છે. પ્રથમ સુકૃત પરનાં સુકૃતની અનુમોદના પ્રશંસા કરવી તે અનુમોદના પ્રશંસા તરીકે પોતાનું સુકૃત છે. અણુમોણિ સર્વેસિં અરહંતાણં અણુદ્વાણં- સર્વ અરિહંતોનાં અનુષ્ઠાનની હું અનુમોદના કરું છું

અરિહંત પરમાત્માનાં અનુષ્ઠાન - પાંચ કલ્યાણક - સંયમ સાધના - તીર્થ સ્થાપના - ધર્મ દેશના ઉચ્ચ અતિશય - ઉપવાણીનાં ગુણ - અનાસક્તપણું - નિકાચિત્ત કર્મ ભોગવતાં પણ નિર્લેપપણું - પ્રકૃષ્ટ પૂજાદિની યોગ્યતા ઈન્દ્રાદિથી પૂજનીયતા - પૂજાદિ યુક્ત આ બધું અનુમોદનીય છે. કારણ કે તે ક્ષાયોપશમિક અથવા ક્ષાયિક ભાવરૂપ છે. અથવા તો પ્રશસ્ત પુન્યાનુબંધી પુન્ય પરાકાષ્ટાએ છે. અસંગ રૂપ અનુષ્ઠાન છે.

આ અનુમોદનાથી (૧) વિચરતા અરિહંત દેવોનું સાંનિધ્ય પ્રાપ્ત થાય છે.

(૨) અરિહંત દેવની મહત્તા ઓળખાય છે.

(૩) અરિહંત દેવની ઉપાસના ગમે છે.

(૪) અરિહંત દેવની ઉપાસના મળે છે.

(૫) અરિહંત દેવની બાહ્ય-અભ્યંતર સેવા આજ્ઞાપાલનમાં પ્રગટે છે.

આ અનુમોદના ન કરતા એમની અવગણના કરવાથી, અરિહંત પરમાત્મા ન મળે, મળે તો ન ઓળખાય, જોવા ન ગમે, સેવા ન ગમે, મળે તો દૂર ભાગે અને એમના તરફથી થતા લાભથી વંચિત રહે.

પુન્ય કાર્યની તેમજ પુન્યકાર્ય કરનારની અનુમોદનાથી.

(૧) પુન્યબંધ (૨) પુન્યાનુબંધી પુન્યબંધ (૩) પાપનો નાશ (૪) પાપાનુબંધી પાપનાં અનુબંધનો નાશ (૫) ગુણ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય સામગ્રીની પ્રાપ્તિ (૬) બુદ્ધિ ઈચ્છા - સંયોગ પ્રયત્ન ગુણને અનુકૂળ પ્રાપ્તિ - ગુણીની પ્રાપ્તિ અને આરાધના થાય છે. જ્યારે નિંદા અવગણના કરવાથી વિપરિત નુકશાન થાય છે. અણુમોહમિ સર્વેસિં સિદ્ધાણં સિદ્ધભાવં સર્વ સિદ્ધ ભગવંતોનાં સિદ્ધભાવની હું અનુમોદના કરું છું. સિદ્ધ ભગવંતોનાં બે ભાવ છે.

(૧) પારિણામિક અને (૨) ક્ષાયિક

આમાં જીવત્વ - દ્રવ્યત્વ - ગુણત્વ - વગેરે પારિણામિક ભાવ જે અનાદિ અનંત છે. જે કર્મના ક્ષયથી ઉત્પન્ન થયેલા છે જે સંસારી જીવમાં નથી તે ક્ષાયિક ભાવ છે. આ ભાવો સિદ્ધભાવો કહેવાય છે.

આ આત્માનાં મુખ્ય ૮ ગુણ અને અવાંતર અનંત ગુણ છે એની હું અનુમોદના કરું છું. અનુમોદના એટલે ? ગુણી જનોને ગુણમાં નિત્ય આનંદ હોય છે. તે ગુણીજનને જાણીને તેમનાં ગુણને જાણીને, ગુણનાં મહાત્મ્યને જાણીને તે ગુણી પ્રત્યે આપણો જે સ્નેહાતિરેક આનંદ તેને અનુમોદના કહેવાય.

જેમ છોકરાનાં આનંદથી બાપને આનંદ થાય તેમ ગુણીજનના ગુણોને જોઈને તેમનાં ગુણનિમિત્ત આનંદ થાય.

આપણા બધા લગભગ સ્વભાવો પરભાવરૂપ છે તેથી એ દુઃખરૂપ છે. સિદ્ધ ભગવંતના બધા સ્વભાવો સ્વભાવરૂપ છે તેથી તે સ્વતત્ત્વ રૂપ છે તેથી સ્વાભાવિક પૂર્ણ આનંદ મસ્ત છે. એમને યથાસ્થિત ઓળખવાથી એવું સ્વરૂપ આપણું છે તે ભાન થાય છે તેથી પણ આનંદ થાય છે.

એમનાથી આપણને આનંદ થાય તો તેથી
આપણા ગુણ આવારક કર્મો હ્રાસ પામે છે.
ગુણની નિકટ થઈએ છીએ અને વિશેષ
પુન્યબંધ થાય છે.

સિદ્ધભાવનું સ્વરૂપ

અન્વયી ગુણ

વ્યક્તિરેકી ગુણ

- * અનંત જ્ઞાનમય માન, માયા, લોભ, હાસ્ય, રતિ
- * અનંત દર્શનમય અરતિ, રાગ, દ્વેષ, મોહ, મિથ્યાત્વ
- * અનંત ચારિત્રમય નિદ્રા, કામ, અજ્ઞાન, મન, વચન
- * અનંત તપોમય કાયા, સંસાર, ઈન્દ્રિય, કંદર્પ
- * અનંત ભોગમય શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ, આહાર
- * અનંત દાનમય નિહાર, રોગ, ભય, શોક, જુગુપ્સા
- * અનંત લાભમય વગેરેથી રહિત
- * અનંત ઉપભોગમય
- * અનંત બલમય
- * અનંત સુખમય

ઉભય ગુણ

નિરાકાર, નિરાલંબ, નિરાશી, નિરૂપાધિ,
 નિર્વિકાર, અક્ષય, અનાદિ, અનંત, અખંડ,
 અક્ષર, અનક્ષર, અચલ, અકલ અમલ, અગમ,
 અનાદમી, અકર્મા, અરૂપી, અબંધક, અનુદર,
 અનુદીરક, અભેદી, અછેદી, અવેદી, અકષાયી,
 અલેશી, અભોગી, અવ્યાબાધ, અનંત
 અવગાહી, અગુરુલધુ, અપરિણામી,
 અનિષ્ક્રિય, અવિકારી, અયોગિ, અવ્યાપિ,
 અનાશ્રયિ, અકંપ, અવિરોધી, અખંડિત
 અનાશ્રવ અલખ, અશોક અલોક, લોકાલોક
 જ્ઞાયક સ્વદ્રવ્યવંત સ્વક્ષેત્રવંત.

(અણુમોણમિ) સર્વેસિં આચરિયાણં આચારં
 સર્વ આચાર્યોનાં આચારની અનુમોદના કરું છું.
 આચાર્ય એટલે સમ્યગ્ જ્ઞાનાદિ પંચ સ્વરૂપ
 અને પાંચે આચારોને (૧) અસ્ખલિત રીતે જાતે
 પાલનાર (૨) ભવ્યોને એ સમજાવનાર (૩)
 યોગ્યને એ પાલન કરવા ઉચિત કરનાર (૪)
 પાલન કરાવનાર (૫) ભૂલતાને યાદ કરાવનાર
 (૬) સહાયની જરૂરવાળાને સહાય કરનાર (૭)
 પ્રમાદીને દંડ કરનાર (૮) કડક રીતે પાલન
 કરાવનાર હોય છે. પંચાચારની મહત્તા અને
 જવાબદારી એમનાં મસ્તકે હોવાથી એમને

આચાર્ય કહેવાય છે.

આચાર્ય - (૧) અનેક શિષ્યો અને પ્રતિચ્છકોથી પરિવરેલા હોય. (૨) સ્વસમય અને પરસમયને જાણનાર હોય. (૩) નિશ્ચય-વ્યવહારને જાણનાર હોય. (૪) નય-નિક્ષેપ પ્રમાણનાં જાણનાર હોય. (૫) ઉત્સર્ગ-અપવાદનાં જાણકાર હોય. (૬) મંત્રાદિના જાણકાર અને પ્રવીણ હોય.

આવા લબ્ધિસંપન્ન હોવાથી.

(૧) જૈન દર્શનની મહાન પ્રભાવના થાય અને

(૨) બીજા દ્વારા જૈન શાસનની હીલના થતી રોકે છે.

(૩) બાલ જીવો આચાર્યના પ્રભાવથી પંચાચારમાં પ્રવર્તે છે.

(૪) આચાર્યો પોતે જેટલા જાગ્રત, સાવધ, અને ઉદત તેટલા એમનાથી સંધમાં અને બીજા જીવોમાં જિનધર્મની પ્રાપ્તિ, વૃદ્ધિ, સ્થૈર્ય વધારે થાય છે.

માટે ગણધર દેવો, મહાપ્રભાવક આચાર્યો અને શાસન વફાદાર આચાર્યોનાં જીવનની બધી પ્રવૃત્તિ પ્રાક્ષાત અને પરંપરા એ સ્વની પંચાચાર મય છે અને બીજાની પંચાચાર પોષક છે.

આ આચાર્યોનાં આચારની અનુમોદના સ્વથી પરથી સ્વપક્ષથી પરપક્ષથી એમની સીધી કે આડકતરી અવહીલના અપમાન અટકાવવા, ન થાય તેની કાળજી રાખવી; એમનો વિનય કરવો અને કરાવવો. ગૌરવ કરવું અને કરાવવું ભક્તિ કરવી અને કરાવવી.

પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ તેમના ગુણો વર્ણવવા, ગાવા. નિંદા થતી હોય તો અટકાવવી. અવર્ણવાદ ન કરવા. એમનો ઉપદેશ, વચન, ઝીલવું, પાળવું સ્વીકારવું એમનો ઉપદેશ બીજા પામે. સ્વીકારે પાળે તેવાં સંયોગો ઉભા કરવા.

બની શકે એટલી આપણી માનસિક કાર્યિક અને વાચિક શક્તિનો એમનાં વ્યક્તિગત કે એમના ઈચ્છિત કાર્યમાં ઉપયોગ કરવો. બીજાની પાસે આચાર્યનાં વચનને સફળ કરવું. નિષ્ફળ ન થવા દેવું એ રીતે ઈચ્છા પણ સફળ બનાવવા તત્પર બનવું. સ્વપક્ષનાં અને પરપક્ષનાં બંને પક્ષના માણસો આચાર્યથી ડરતા રહે અને નમ્ર વિનયી બને તેમ કરવું. આ બધું આચાર્યના વિષયક સક્રિય અનુમોદનારૂપ છે.

(અણુમોહમિ) સર્વેસિં ઉવજ્ઞાયાણં સુત્તપ્પયાણં

સર્વ ઉપાધ્યાયોનાં સૂત્રપ્રદાન સુકૃતની
અનુમોદના કરું છું.

આચાર-સૂત્ર અને અર્થ આ ત્રણ પાયા ઉપર
જિનશાસન નિર્ભર છે. અથવા સૂત્રાર્થને એક
ગણીએ તો જ્ઞાન અને ક્રિયા ઉપર છે...

માટે શ્રુતધર્મ અને ચારિત્રધર્મ એમ બે પ્રકાર
પાડેલ છે.

આચાર્ય ધર્મ પાલનરૂપે, સાધુ, સાધ્વી,
ઉપાધ્યાય, આચાર્યમાં પ્રધાનપણે છે. વિશેષ
આચાર ધર્મ, પ્રવર્તક ગણાવચ્છેદક સ્થવિર,
ઉપાધ્યાય અને આચાર્યમાં છે. વિશેષ આચાર
ધર્મ, પ્રવર્તક ગણાવચ્છેદક સ્થવિર, ઉપાધ્યાય
અને આચાર્યમાં છે. એમાં પણ જ્ઞાનદાનની
પ્રવૃત્તિ સૂત્રરૂપે દાન ઉપાધ્યાય કરે છે. અર્થરૂપે
દાન આચાર્ય કરે છે. ઉપાધ્યાય એ યુવરાજ
સમાન છે. સૂત્રાર્થનાં જ્ઞાતા છે. સૂત્રનાં દાતા છે.
દ્વાદશાંગી સૂત્ર અર્થ ઉભય રૂપ છે. તેમાંથી
સૂત્રને સામાન્ય વિનય આચાર સંપત્તતા
વગેરેથી જીવોને ધરે છે.

સૂત્રનું માહાત્મ્ય ધણું છે. અપેક્ષાએ અર્થનું
રક્ષણ કરનાર સૂત્ર છે. જેમ મોતીનું રક્ષણ
કરનાર દોરો કે ડબ્બી છે.

સૂત્રથી અર્થ સહેલાઈથી યાદ રહે. અર્થનું
 સહેલાઈથી પરાવર્તન થઈ શકે. અર્થનું વિવેચન
 ક્રમશઃ થાય. અર્થ ભૂલાયો હોયતો યાદ આવે.
 બાળજીવો અર્થ પકડી શકતા નથી. ધણાને
 આલંબન વગર અર્થ યાદ રહેતો નથી. ફક્ત
 અર્થની ઉપસ્થિતિ અને સ્મૃતિ કઠણ પડે છે.
 અર્થનું પરાવર્તન પ્રયત્નથી થાય છે. જ્યારે
 સૂત્રની ઉપસ્થિતિ, સ્મૃતિ સહેલાઈથી થાય છે.
 પરાવર્તનમાં પણ વિશેષ શ્રમ નથી પડતો.
 કારણ ઉપયોગ વગર સામાન્ય ઉપયોગથી પણ
 પાઠ અને સ્મારણ થાય છે.
 માટે પ્રથમ સૂત્ર અને સામાન્ય અર્થનું અધ્યયન
 છે. ત્યારબાદ વિશેષ અર્થનું અધ્યયન
 ત્યારબાદ પ્રસંગ અનુપ્રસંગ સર્વપ્રકારનાં અર્થ
 અધ્યયન.

પ્રથમ સૂત્રાર્થ અધ્યયન ઉપાધ્યાય કરાવે, બીજા
 બે પ્રકારે આચાર્ય ભગવંત કરે. જોકે
 ઉપાધ્યાયની સર્વ જીવન પ્રવૃત્તિઓ
 અનુમોદનીય છે. છતાં એમની આગવી
 વિશેષતાને અત્રે અનુમોદનામાં ઉલ્લેખ કર્યો છે.
 બાકીની બધી અનુમોદનીય વાતો ઉપલક્ષણથી

લઈ લેવી.

(અણુમોણમિ) સર્વેસિં સાહૂણં સાહુકિરિઅં
પંચપરમેષ્ઠિમાં પાંચમા પદે બિરાજતા સાધુ
સાધ્વીઓ

- (૧) જેઓ શાસ્ત્ર જ્ઞાતા છે અને શાસ્ત્રાનુસારી
ઉત્સર્ગ અપવાદ પદને અવલંબીને ક્રિયા,
આચાર પાળે છે.
- (૨) જેઓ પ્રમાદ, દર્પ, આકુટ્ટિથી થતાં
પ્રવૃત્તિનાં દોષોને ટાળવા માટે સ્વયં પુનઃ
પુનઃ સાવધાન છે અને પોતાનાં
સાંનિધ્યમાં રહેલાં તમામ સાધુઓનાં
દોષો પણ ટાળવા માટે તેને
સારણાવારણાદિથી પ્રયત્નશીલ છે.
- (૩) જે શાસ્ત્રજ્ઞ નથી તેઓ શાસ્ત્રજ્ઞની
નિશ્રાએ રહેનાર અને તેમનાં કહ્યા મુજબ
કરનાર અને દરેક કાર્ય કરીને તેમને
જણાવનાર છે.
- (૪) જે પાંચે આચાર પાળવા માટે અને સાથે
રહેલને પાળવામાં જોઈતી મદદ
માટે-સહાય માટે ઉદ્યત છે.
- (૫) જેઓને પાંચ સમિતિ અને ત્રણે ગુપ્તિઓ
આત્મસાત્ થઈ છે કે આત્મસાત્ કરવાના

સતત પ્રયત્નમાં છે.

- (૬) મહાવ્રત, શ્રમણધર્મ, ૧૭ સંયમ, ૧૦ વૈયાવચ્ચ, બ્રહ્મચર્ય, ગુપ્તિ, જ્ઞાનાદિ ૩, ક્રોધાદિ ૪ નિગ્રહ, પીંડ વિશુદ્ધિ, સમિતિ, ભાવના, પ્રતિમા, ઈન્દ્રિય નિરોધ, પરિલેહણ, ગુપ્તિ, અભિગ્રહ ચરણ, કરણ સિત્તરી વગેરે સાધનાચારમાં નિત્ય જાગ્રત, અવસરે અવસરે પ્રવર્તે. કદાગ્રહ વગેરે દોષથી રહિત હોય, સંપૂર્ણ રહિત થવા કટિબદ્ધ હોય. જ્ઞાન ગર્ભિત ૮ વૈરાગ્યનાં લક્ષણથી યુક્ત હોય.

સાધુ એટલે જેની બધી પ્રવૃત્તિ સાક્ષાત્ જ્ઞાનાચારાદિ અન્યતમ ૪ આચારમાંથી એક અને વીર્યાચાર બધે હોય. તેથી એ આચાર સધાય છે અને પરંપરાએ ચારેમાં બાકીના ત્રણ અને વીર્યાચાર અંતર્ગત થાય છે તેથી પાંચે આચારનાં હંમેશા સાધક છે.

૧૮ હજાર શીલાંગનાં જે આરાધક છે.

દશવૈકાલિક ઓધનિર્યુક્ત વગેરેમાં કહેલા સાધુઓનાં આચાર જે આરાધે છે, જે આરાધાવે છે અને એ માટે પ્રયત્નશીલ છે તે ત્રણકાળના ત્રણક્ષેત્રનાં એટલે ૧૫ કર્મભૂમિનાં

સર્વ ભાવસાધુઓની સાધના-ક્રિયાને અને જે દ્રવ્ય સાધુઓની પણ ભાવસાધુપણું પ્રાપ્ત કરવાને અનુકૂળ જે ક્રિયા આ બધી અનુમોદનીય છે તેની અનુમોદના કરું છું. અનુમોદનાની સાથે ઉપલક્ષણથી પ્રશંસા લઈ લેવી.

(અણુમોષ્મિ) સર્વેસિં સાવગાણં મુક્તસાહજ જોગે સર્વ શ્રાવકોનાં મોક્ષસાધક યોગોની અનુમોદના કરું છું

શ્રાવક : પરમાત્માના માર્ગને સમજનાર, જાણનાર, અને શક્ય આચરનાર, જિનભક્તિ, ગુરુપાસના, જીવદયા, સુપાત્રદાન, ગુણ્યનુરાગ, આગમશ્રવણ, સ્થૂલ હિંસાદિ વિરમણ વગેરે પાંચ વ્રતો, ૩ ગુણવ્રત ૪ શિક્ષાવ્રત ૧૦ પ્રકારનાં પરચકબ્રાણ, શ્રાવકની પ્રતિમાઓ, અનેક પ્રકારનાં અભિગ્રહો, સમ્યક્ત્વનાં શમ, સંવેદ, નિર્વેદ, અનુકંપા, આસ્તિકયાદિ લક્ષણ વગેરે, સમ્યક્ત્વનાં ૬૭ પ્રકારનાં વ્યવહાર યોગો વગેરે. આની જે જે જીવો આરાધના કરે છે તેની અનુમોદના કરું છું. તે તે અનુમોદનાથી તે તે આરાધનાનાં અંતરાયો તૂટે છે અને આરાધનાને યોગ્ય બનાય છે.

મોક્ષસાધક યોગ-જેનાંથી દેવ પ્રત્યે ભક્તિ
 આદર પૂજા વગેરે થાય. ગુરૂની આમન્યા
 ભક્તિ બહુમાન ઉચિત સેવા વગેરે થાય જેનાથી
 વ્રત પરચક્રખાણ-દાનાદિ આચારો અને નિત્ય
 નૈમિત્તિક વાર્ષિક કૃત્ય, જીવન કૃત્ય વગેરે
 મોક્ષનાં સાધક યોગો છે.

તે ત્રણે કાળમાં જે જે જીવોએ આરાધી-આરાધે
 છે કે આરાધશે તેની અનુમોદના કરું છું.

અહીં પાંચ પરમેષ્ઠિમાં સિદ્ધપણમાં ક્રિયા નથી
 માટે ભાવની, ગુણની અનુમોદના કરી. બાકીના
 ચારપદમાં ક્રિયાની અનુમોદના છે એટલે કે ગુણ
 વિશિષ્ટ ક્રિયાની અથવા ક્રિયાપૂર્વક ગુણની
 અનુમોદના છે. માટે વ્યવહારનયથી ગુણોનાં
 આચારોની ક્રિયાની અનુમોદના થાય.

આચારરહિત ગુણો વ્યવહાર નયથી મુખ્ય
 વૃત્તિએ અનુમોદના થતાં નથી.

(અણુમોણમિ) સર્વેસિ દેવાણં સર્વેસિં જીવાણં
 હોડકામાણં કલ્લાણાસયાણં મગ્ગ સાહણ જોગે
 સર્વ દેવો સર્વજીવોમાં જે સારા થવાની
 ઈચ્છાવાળા શુભ પવિત્ર આશયવાળા છે,
 તેમના મોક્ષમાર્ગ મેળવવા પૂર્વ ભૂમિકા રૂપે જે
 કારણરૂપ યોગો-પ્રવૃત્તિ છે તેની અનુમોદના કરું

છું...

અહીં કષાયની મંદતાથી-મિથ્યાત્વની મંદતાથી
કષાય-નોકષાયની મંદતાથી જિનધર્મની પ્રાપ્તિ
પૂર્વે અપુનર્બંધક પ્રવૃત્તિઓ અને યોગની
પૂર્વસેવાની પ્રવૃત્તિઓ આમાં આવે. તે બધી જે
માગ્નિ અનુકૂળ પ્રવૃત્તિઓ હોય તેની
અનુમોદના કરાય. તેની અનુમોદના કરું છું
અહીં પણ પ્રધાન આચારની અનુમોદના છે.

આ અનુમોદના વાસ્તવિક થવા માટેની
જરૂરીયાતોની ઈચ્છા જણાવે છે. ૪ ગુણથી યુક્ત
શુદ્ધ અનુમોદના થાય.

હોડ મે એસા અણુમોઅણા સમ્મં વિહિપુવ્વિઆ -
આ મારી અનુમોદના નીચેના વિશેષણવાળી
થાઓ. સમ્યક્ વિધિપૂર્વકા અનુમોદના સમ્યક્
અને વિધિપૂર્વક થાય.

સમ્મં સુદ્ધાશયા

સમ્મં પડિવત્તિરુવા સમ્યક્ : (૧) વ્યકિતમાં તે
ગુણ હોય (૨) ગુણને ગુણ તરીકે સંબોધતા
હોય (૩) ગુણ હોય અને ઉત્તરોત્તર ગુણપોષક
હોય (૪) પ્રધાન દોષથી અદ્વિષિત ગુણ હોય
અને (૫) ગુણની ઓળખ હોય ગતાનુગતિક ન
હોય...

વિધિ : યોગ્ય સ્થાને પ્રશંસા થાય. યોગ્ય આસને, યોગ્ય વ્યક્તિ પાસે ગદ્ગદ્ ભાવવાહી રીતે આદરપૂર્વક યોગ્ય ઉદ્દેશથી અને યોગ્ય રીતે પ્રશંસા થાય. (૧) સ્વગુણ પ્રાપ્તિ માટે, (૨) પરને ગુણી પ્રત્યે આદર અને (૩) અંતરાય તોડવા માટે, અશુચિસ્થાન વગેરે ન હોય, કામકાજ કરતા જવું ને પ્રશંસા કરતાં જવું. જેનાથી આપણને લાભ થાય અને બીજાને આદર થાય અને પ્રશંસાથી તે વ્યક્તિનાં પરિચયમાં આવે વગેરે વિધિ. અનુમોદના વાચિક પ્રશંસા માનસિક અનુમોદના રૂપે અને બે અર્થમાં છે તેથી માનસિક અનુમોદનાની વિધિ

ગુણની સામાન્ય વિશેષ પીછાણ હોય અને ગુણ ઉપર આદર હોય, ગુણની અનુમોદના જેમ થાય છે. તેમ ગુણીની વ્યક્તિની નિંદા ન થાય તે ખ્યાલ રાખવો.

(૧) ભક્તિ (૨) બહુમાન (૩) ગુણ સ્તુતિ (૪) અવગુણ ઢાંકવા અને (૫) આશાતનાનો ત્યાગ આ પાંચ પૂર્વક થતી અનુમોદના વાસ્તવિક છે, બીજી સાતિયાર છે.

આ અનુમોદના વાસ્તવિક કરવા માટેના ૪ ગુણ

(૧) સમ્યક્ વિધિપૂર્વક (૨) સમ્યક્ શુદ્ધ આશયવાળી (૩) સમ્યક્ પ્રતિપત્તિ સ્વીકાર રૂપ અને (૪) સમ્યક્ નિરતિચાર - બીજી રીતે ૪ પ્રકાર (૧) ગુણ ગમવાથી (૨) નિર્જરા માટે (૩) ગુણોની પરંપરા માટે અને દોષોનાં નાશ માટે. અનુમોદના સ્વીકાર (૧) જાતે બીજાનાં ગુણ દેખાય. (૨) ગુણ ગાવાનું મન થાય. (૩) ગુણી બનવાની ઈચ્છા થાય. (૪) વારંવાર ગુણીની સ્મૃતિ-આનંદ અને ઈચ્છાની તીવ્રતા. (૫) ગુણીનાં ગુણોની સ્મૃતિમાં આનંદ.

સમ્મં નિરહારા

અનુમોદના નિરતિચાર જાણવા આ અતિચાર છે.

(૧) અવસરે અનુમોદના ન કરે. (૨) બીજાની પ્રશંસામાં મન, મોઠું બગાડે, કે અનુમોદના ન કરે. (૩) અનુમતિ ન બતાવે. (૪) જેની અનુમોદના કરવી છે એની સામે પ્રસન્નતા ન બતાવે. (૫) એની ઉપબંધણા ન કરે. (૬) શક્તિ સંયોગ હોવા છતાં જરૂરી સહાય ન કરે.

અનુમોદના માટેની યોગ્યતા રૂપ ૪ ગુણોની પ્રાપ્તિનું કારણ - એના કારણ રૂપે પરમાત્માનું સ્વરૂપ.

પરમ ગુણ જુત અરહંતાઈ સામત્યઓ
અચિંત સત્તિ જુત્તા હિ તે ભગવંતો

(૧) વિઅરાગા સવ્વણ્ણૂ પરમ કલ્લાણ
પરમ કલ્લાણ હેઠ સત્તાણં

(૧) પરમ કલ્યાણ (૨) પરમ કલ્યાણ હેઠ
માંગણી કરનારનું સ્વરૂપ

મૂઠે અમ્મિપાવે, અણાઈ મોહવાસિણ
એમના પ્રભાવથી શું થાય.

અણમિન્ન ભાવઓ હિઆહિઆણં અમિન્ને સિઆ
અહિઅનિવત્તે સિઆ હિઅપવત્તે સિઆ - આરાહગે
સિઆ

એ પ્રભાવ માટે આચાર જોઈએ.

ઉચિઅપડિવત્તીણ સવ્વસત્તાણં સહિયંતિ

ઈચ્છુ છું ઇચ્છામિ સુક્કહં

પરમ ગુણયુક્ત - છવ્વસ્થપણામાં પરમાત્મામાં
ઔદયિક ક્ષાયોપશમિક ભાવો પ્રકૃષ્ટ હોય છે.

ક્ષાયિક ભાવનાં ગુણો બધે સમાન હોવા છતાં
પુણ્યનાં કારણે એ બીજા માટે વધારે લાભ કર્તા
થાય છે. આવા અરિહંત ભગવંત આદિના

સામર્થ્યથી. આદિ શબ્દથી પ્રકૃષ્ટ ક્ષાયોપશમ કે
ક્ષાયિકભાવ યુક્ત જીવનાં સામર્થ્યથી અને એ

ભાવ યુક્ત પ્રકૃષ્ટ ઔદયિક ભાવનાં સામર્થ્યથી.

પણ - આદિ પદથી સિદ્ધાદિ પરમેષ્ઠિ લેવા
યાવત્ ભાવ સંઘમાં વિદ્યમાન જીવોની
આંતરિક શક્તિઓથી

સામર્થ્ય : શક્તિથી આત્માને જ્ઞાનાવરણ
દર્શનાવરણનો ક્ષયોપશમ થાય. દર્શન
મોહનીય, ચારિત્ર મોહનીય, અંતરાયનો
ક્ષયોપશમ થાય. આનાં તીવ્ર ઉદયો મંદ થાય.
અઘાતી અશુભ કર્મનાં ઉદયો નિકાચિત પણ
બહુધા ખસી જાય.

અશુભ કર્મનાં ઉદયો અનિકાચિત અવશ્ય ખશે.
અશુભ કર્મનાં ઉદયો ન ખસે તે પણ મંદ પડે.
શુભ અધ્યવસાય સ્વાભાવિક આવે. પુન્ય બંધ
થાય. વિનય, વિવેક, ઔચિત્ય વગેરે ગુણો
સ્વભાવિક પ્રગટે, વધે, ટકે.

પરમેષ્ઠિનું આ સામર્થ્ય આપણને શી રીતે પ્રાપ્ત
થાય ?

(૧) એમના ઉપર અને વચન ઉપર આદર
રાખવાથી. (૨) એનો અમલ કરવાની
ઈચ્છાથી. (૩) એમની સેવાથી. (૪) એમનાં
સાંનિધ્યથી અને (૫) એમના ઈચ્છિત કાર્યો
કરવાથી.

આ એમનું પંચપરમેષ્ઠિનું શ્રી અરિહંત

પરમાત્મા આદિનું સામર્થ્ય છે. કારણ કે
 જિનઆજ્ઞા લોક સ્વરૂપથી અચિન્ત્યશક્તિરૂપ
 છે. કેમ કે તે યથાસ્થિત કાર્ય કારણ ભાવરૂપ છે
 તેથી જિન પોતે જિન આજ્ઞાનાં પાલનના ફળને
 પામીને અચિન્ત્યશક્તિવાળા બન્યા છે. એ રીતે
 સિદ્ધ પરમાત્મા પણ. આચાર્ય ભગવંત આદિ
 જેમ જેમ જિનઆજ્ઞા પાલનમાં નિષ્ઠા સ્થિરતા
 પ્રકૃષ્ટતા પામે છે. તેમ તેમ એમનો પણ પ્રભાવ
 અચિન્ત્ય શક્તિ સામર્થ્યને પ્રગટ થાય છે. આનું
 મૂળ - જિનાજ્ઞા, જિનવચન છે. એ સહેતુક
 કાર્યકારણયુક્ત સર્વજ કથિત હોવાથી અબ્રાન્ત
 અને પ્રબલ શક્તિયુક્ત છે. આ રીતે
 પંચપરમેષ્ઠિ અરિહંત પરમાત્મા વગેરે અચિન્ત્ય
 શક્તિયુક્ત છે સાથે પરમ કલ્યાણ રૂપ છે. પોતે
 પરમ અત્યંત શ્રેષ્ઠ કલ્યાણ-સુખ આનંદ સ્વરૂપ
 છે. પંચ પરમેષ્ઠિ અત્યંત સુખ સ્વરૂપ, અત્યંત
 આનંદ સ્વરૂપ, અત્યંત જ્ઞાન સ્વરૂપ, અત્યંત
 સમતા સ્વરૂપ, અત્યંત પ્રસન્નતા સ્વરૂપ છે અને
 જીવોને પરમ કલ્યાણનો હેતુ - કારણ છે એથી
 એમના દ્વારા આ પંચ પરમેષ્ઠિની ઉપાસના
 એમના પ્રભાવથી જીવોને પરમ કલ્યાણ પ્રાપ્ત
 થાય છે.

આગળ બતાવેલ પાંચ કારણથી પરમ કલ્યાણ

પ્રાપ્ત થાય છે. જે જીવો પરમ કલ્યાણ પામ્યા
 નથી. તે જીવો પરમેષ્ઠિના પ્રભાવે પામે છે.
 અત્યાર સુધી નથી પામ્યા કારણ (૧) મૂઠ
 અજ્ઞાન છે. વ્યામોહિત છે. જડ છે.
 અનાદિમોહથી વાસિત - ભાવિત છે. ભાવથી -
 વસ્તુસ્થિતિથી અનભિજ્ઞ-અજાણ-અભાવિત
 છે. અત્યાર સુધી પરમ કલ્યાણ નથી પામેલા
 જીવો તેનું કારણ ભાવથી સદ્ભાવથી વસ્તુ
 સ્થિતિએ હૃદયનાં સંવેદનથી સત્યતત્ત્વ
 પરમકલ્યાણ પરમ કલ્યાણનું સ્વરૂપ પરમ
 કલ્યાણના કારણો- ઉપાયો, પરમ કલ્યાણ
 અંતરાયો અકલ્યાણનું સ્વરૂપ, અકલ્યાણનાં
 કારણો આ બધું હૃદય સંવેદનથી યથાસ્થિત
 જાણ્યું નથી. તેથી ભાવથી અણભિન્ન અજ્ઞાન
 છે.

એથી એના કાર્યરૂપે અથવા અજ્ઞાનનાં
 કારણરૂપે અનાદિ કાળથી આત્મા મોહનાં,
 દર્શન-ચારિત્ર મોહનાં ઉદયથી સાનુબંધ
 ઉદયથી - એની વાસનાથી વ્યાપ્ત છે.

એ વ્યાપ્ત હોવાથી મૂઠ વ્યામૂઠ તત્વાતત્ત્વ
 વિવેચનવિકલશકિત બનેલ છે. પંચપરમેષ્ઠિનાં
 અચિન્ત્ય સામર્થ્યથી - મૂઠતા આદિ ૩ દોષોને

કાઢવા માટે આ ત્રણ વસ્તુ મળે છે.

- (૧) હિત અને અહિતનું વાસ્તવિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય. પછી
- (૨) અહિતમાંથી નિવર્તન થાય અને
- (૩) હિતમાં પ્રવર્તન થાય અને તેથી આરાધક થવાય. આ ત્રણચીજથી આરાધક થવાય છે.

અચિંત્ય સામર્થ્યથી - એમની આદર, ભક્તિ, ઉપાસનાથી વાસ્તવિક જ્ઞાનની ઈચ્છા જાગે છે. પોતાનાં જ્ઞાનમાં રહેલ મિથ્યા અતથ્યાંશ દેખાય છે. એમના વચનોથી પણ અતથ્યાંસ જે જણાવાય છે તે રૂચે અને સમજાય છે એ રીતે અતથ્યાંસનું અતથ્યાંસ તરીકે વારંવાર ભાવિત થવાય એટલે મૂઢતા તૂટે. આત્મા અનાદિ ભવોનાં દુઃખો, વિટંબનાઓ અને એનાં કારણો જ્ઞાનથી, સંવેદનથી જુલે.

આ વચગાળામાં અનાદિ મોહવાસના શાંત પડવાથી શુભયોગોની સારી પ્રવૃત્તિઓ પણ થાય છે અને એથી મૂઢતા જલ્દી નાશ પામે છે. સદ્જ્ઞાનને વારંવાર ભાવિત કરવાથી સદ્અનુષ્ઠાનથી, અસદ્ અનુષ્ઠાનની નિવૃત્તિથી જીવની જે મૂઢતા છે તે નાશ પામે છે.

માટે જ વારંવાર શાસ્ત્ર સ્વાધ્યાય, હિત
અહિતનાં જ્ઞાનથી ભાવિત કરવા માટે છે. સદ્
અનુષ્ઠાનથી ભાવિત થવા અને અસદ્
અનુષ્ઠાનથી નિવૃત્ત થવા માટે છે. ત્રણે વાતને
યથાસ્થિત રૂપે પ્રાપ્ત કરવા માટે.

उचिय पडिवत्तीए सव्वसत्ताणं सहियंति
सर्वं जवोनी उचियत प्रतिपत्तिथी स्वडित छे
अर्थात् બધા જીવો સાથે ઉચિત વ્યવહાર કરવો
એ સ્વહિતરૂપ છે. અનુચિત વ્યવહાર એ જ
હિતાહિત અનભિજતા સૂચક છે અને અસદ્
અનુષ્ઠાન છે.

ઉચિત બાહ્ય અને અભ્યંતર

જે વિષય પ્રવૃત્તિ જીવ અપ્રશસ્ત કષાયમાં કે
વિષયનાં આવેશમાં તણાઈને કરે તે અનુચિત.

અત્યંત અનાદર - અત્યંત અનુપયોગથી

અનુચિત તે તે પ્રવૃત્તિનું અજ્ઞાન. જ્ઞાની

અનિશ્ચિતપણું તેથી અનુચિત

બાહ્ય અનુચિત - મીઠી નજર ન રાખવી.

અપમાનકારક બોલવું, કઠોર બોલવું, અતિમાન

યોગ્યને સામાન્ય માન આપવું કે માન ન

આપવું. મોટા માણસની હાજરીમાં નાના

માણસ જોડે વ્યવહાર વધારવો, મોટા

માણસનાં વ્યવહાર વચ્ચે બીજા સાથે વ્યવહાર કરવો. મોટા માણસનાં નિંદક અવગણના કરનાર સાથે જાહેર વ્યવહાર - મીઠો વ્યવહાર કરવો.

બીજો અર્થ ઉચિત પ્રતિપત્તિપૂર્વક અને સર્વજીવો આરાધનાને યોગ્ય સંઘ સાધાર્મિક સહિત આ બે વાતથી યુક્ત બનીને જ્ઞાન ક્રિયાની આરાધના કરવી અને બીજાને કરવામાં પ્રેરક સહાયક થવું.

આ રીતે (૧) શ્રી અરિહંત પરમાત્માને નમસ્કાર.

(૨) ચતુઃશરણાદિ કરવાનું કારણ

(૩) ચાર શરણનું સ્વરૂપ અને શરણ સ્વીકાર

(૪) દુષ્ટતનું સ્વરૂપ - દુષ્ટત ગર્હ

(૫) દુષ્ટત ગર્હ અને સુકૃત અનુમોદના માટે જરૂરી ૧૪ આશંસા અને

(૬) સુકૃત અનુમોદના યથાસ્થિત થવા માટે જરૂરિયાતના ગુણો અને પ્રવૃત્તિઓ આટલી વાતો બતાવી.

હવે ચતુઃશરણાદિનું ફળ ક્યારે આવે અને શું આવે તે બતાવે છે.

આ રીતે એટલે આ સૂત્રને (ઉપલક્ષણથી ચતુઃશરણ દુષ્ટ ત ગર્હ-સુકૃત અનુમોદના હૃદયપૂર્વક કરવાથી) સમ્યગ્ વ્યવસ્થિત ઉપયોગ અને તેવા ભાવપૂર્વક બોલવાથી - સાંભળવાથી વિચારવાથી અશુભ કર્મો અને પ્રધાનતયા તેના અનુબંધો

(૧) શિથીલ થાય છે. પાવર અલ્પ થાય છે.

(૨) હીન થાય છે. સંખ્યા અલ્પ થાય છે.

(૩) ક્ષય પામે છે. સંપૂર્ણ નાશ પામે છે.

પ્રથમ બેમાં વિષને જેમ મંત્રથી આકર્ષીને પરિચિત ક્ષેત્રમાં લઈને નાશ કરાય છે તેમ નિરનુબંધવાળા અશુભ કર્મો થયેથી સામર્થ્ય - પાવર હણાઈ જવાથી અલ્પ થવાથી (૧) અલ્પ ફળ આપે છે (૨) સુખેકરી અલ્પ પ્રયત્નથી દૂર કરાય છે. નિર્જરા કરાય છે. (૩) ફરીથી ન બંધાય તે રીતે સત્તા કે ઉદયમાં પણ ન પ્રવર્તે તેમ કરી અત્યંત નાશ કરાય છે. તથા આની સાથે સાથે શુભ કર્મોનાં અનુબંધ આસગલિજ્જંતિ એકઠા કરાય છે, ઉત્પન્ન કરાય છે. પુષ્ટ કરાય છે. વધારાય છે. નવા બંધાય છે. બધા કર્મોની પ્રકૃતિઓ અનુબંધવાળી થાય છે.

આ રીતે સાનુબંધ શુભકર્મ ક્રમશઃ (પ્રકૃષ્ટ)

પ્રકૃષ્ટ ભાવથી ઉપાર્જિત સાનુબંધ શુભકર્મ
 અવશ્ય ફળ આપનાર સારા વૈધથી પ્રયુક્ત મહા
 ઔષધ સમાન શુભફળ આપનાર થાય છે.
 શુભ પ્રવર્તન કરનાર થાય છે. પરમ સુખ સાધક
 થાય છે.

માટે કોઈપણ વિધન અંતરાય પ્રતિબંધ વગર
 એટલે એનો સામનો કરી કે ગણકાર્યા વગર આ
 ચઉશરણ આદિ સ્વીકારવા જેથી તે અશુભ
 ભાવનાં રોકાણ પૂર્વક શુભભાવનું બીજ બને
 માટે આ સૂત્રને ભણવું, પાઠ કરવો. સાંભળવું
 અનુપ્રેક્ષા વિચારવું જોઈએ.

આ ચતુશરણ વગેરે ત્રણે અથવા ત્રણમાંથી
 કોઈ એકનું પણ ભાવપૂર્વક અનુક્રમે
 સ્વીકાર-ગહા કે અનુમોદનથી અશુભ કર્મોનાં
 (૧) અનુબંધો જે સત્તામાં છે તેનો બંધ ઢીલો
 પડે છે પાવર ઘટે છે.

દરેક વસ્તુમાં જે શક્તિ છે. તે ઘસાય કે
 વિરોધી કારણોથી ઘ્રાસ પામે. ત્યારે વસ્તુ
 મજબૂત થાય છે એજ અશુભ કર્મોનાં
 બંધાયેલા અનુબંધો એટલે પાપાનુબંધો
 શુભ પ્રવૃત્તિથી ઉત્પન્ન થતા વ્યંગ્ય જણાતા
 શુભ ભાવો અને શુદ્ધિ તથા ઉપયોગ અને

પ્રણિધાનની તીવ્રતાથી નબળા પડે છે.

- (૨) અશુભકર્મોનાં અનુબંધો હીન થાય છે કેટલાક અનુબંધ તરીકે નિર્મૂળ નાશ પામે છે કેટલાકમાં અનુબંધ ઘટે છે. તેથી ટોટલ અનુબંધવાળા કર્મો ઘટે છે. જ્યાં જે સમૂહમાં જે શક્તિનો હ્રાસ થાય ત્યાં કેટલાકમાં શક્તિની મંદતા થાય તે શક્તિનો સંપૂર્ણ નાશ થાય. હીન થવું એટલે કેટલાંક અંશમાં સંપૂર્ણ નાશ થવો..
- (૩) અનુબંધો ક્ષય પામે છે. તે તે કર્મોનાં અનુબંધોનો સંપૂર્ણ નાશ થાય છે. અશુભ કર્મોનાં તમામ પાપનાં અનુબંધો અને અશુભ કર્મો ઉ રીતે બંધાય છે.
- (૧) ૧૮ પ્રકારનાં પાપસ્થાન તે સંપત્ર દુષ્કર્મમાં કરણ કરાવણ અનુમોદન અને અનિવૃત્તિથી.
- (૨) છતી શક્તિએ પાપમાંથી નિવૃત્ત ન થવાથી ન કરવાથી, કરાવવાથી.
- (૩) અરિહંત આદિ ચારનાં શરણનાં ભાવને બદલે જાતનાં અભિમાનથી. પૌદ્ગલિક શક્તિસંપત્રવાળામાં શરણપણાની બુદ્ધિ, પાપની હુંફ.

ચાર શરણામાં તેમનાં કેટલાકમાં દીનહીન દુઃખી
વગેરે રૂપે ઘૂણા. ધર્મ-ધર્મિ-ધર્મનાં આચારો
પ્રત્યે અરૂચિ દોષદૃષ્ટિ બીન જરૂરીપણું, ભોગ,
વ્યવહારમાં વિધનકારીપણું વગેરે.

આનાથી અશુભ અનુબંધ થાય.

આ હેતુઓથી શુભકર્મ અને શુભ અનુબંધ નાશ
પામે અલ્પ થાય. શિથિલ થાય. માટે શરણાદિ
ત્રણથી અને પ્રત્યેકથી અશુભ કર્મો નાશ પામે.

અશુભ કર્મોના પાપાનુબંધ નાશ પામે.

અશુભ કર્મોના પાપાનુબંધ અલ્પ થાય.

અશુભ કર્મો પાપાનુબંધ શિથિલ થાય.

અશુભ કર્મો પુન્યાનુબંધ નવા ઉભા થાય.

શુભ કર્મો બંધાય

શુભ કર્મોના પુન્યાનુબંધ થાય.

શુભ કર્મોના પુન્યાનુબંધ વધે.

શુભ કર્મોના પુન્યાનુબંધ દૃઢ થાય.

પાપાનુબંધી પુન્ય કર્મમાંથી પાપનાં અનુબંધો

નાશ પામી પુન્યના અનુબંધો થાય. આ બધા

ફળો જેમજેમ પ્રણિધાનની શુદ્ધિ.

” તીવ્રતા

” નો વારંવાર ઉપયોગ

” ની દૃઢતા

ઉપયોગની શુદ્ધિ-તીવ્રતા અને દૃઢતા-શ્રદ્ધાની વિશિષ્ટતા મેઘા, ઘૈર્ય, ધારણા, સ્મૃતિ અનુપ્રેક્ષા ઉપયોગની વિશિષ્ટતાપૂર્વક શરણ સ્વીકાર વખતે.

(૧) પોતાની અસમર્થતા (૨) કર્મપરાધીનતા
(૩) બીજાઓ દ્વારા રક્ષણ માટે (કાયમી)
અશક્યતા (૪) કાયમી રક્ષણનો અભાવ (૫)
રક્ષણનાં અનેક પ્રકારોમાંથી કેટલા પ્રકારોથી
કેટલો કાળ-કોઈ રક્ષક મળે, સર્વ પ્રકારથી અને
સર્વકાળ માટે કોઈ રક્ષક નથી.

આ બધી માન્યતા દૃઢ થાય તેમ ઉપયોગ અને
આદરભાવની તીવ્રતાથી અશુભ કર્મનિબંધ
વગેરે પણ નાશ થાય.

શરણ જેનું સ્વીકારાય છે તે ચારનું અદ્વિતીય
પુન્યબળ, અસંખ્યાતજ્ઞાન નિસ્વાર્થ સ્વભાવગત
સૂર્ય પ્રકાશવત્ પરાર્થકારિતા, આ બધી
માન્યતા દૃઢ થાય છે. તેમ ઉપયોગ ને
આદરભાવની તીવ્રતાથી અશુભ કર્મનિબંધ
વગેરે પણ નાશ થાય છે.

દુષ્કૃત ગર્હા વખતે :

દુષ્કૃત જીવહિસા રૂપ છે. આત્માનાં વિભાવરૂપ

અથવા વિભાવને પોષનાર છે. કર્મનાં ઉદયથી ઉત્પન્ન થતાં અશુભ પરિણામ છે અને અશુભ પરિણામનાં પોષક છે. આત્માનાં મૂળભૂત સ્વભાવનાં નાશક છે. આ વારક છે. આત્માની ભાવ હિંસા છે. આ દુષ્કૃતની અરૂચિ અને તિરસ્કારથી દુષ્કૃત છોડીને કે છોડવાની તીવ્ર ઈચ્છાવાળાને ગર્હા હોય. જેની દુષ્કૃતની કે એના એક અંશની અનુમોદના છે, ગમે છે અરૂચિ કે તિરસ્કાર નથી, તેની દુષ્કૃત ગર્હા પણ વિશેષ બલ વગરની થાય છે. માટે સામાન્યથી સર્વ દુષ્કૃતોની અને વિશેષથી જે જે દુષ્કૃતની ગર્હા કરીએ તેનાં કોઈ અંશની અનુમોદના ન રહે તે ધ્યાનમાં રાખવું.

ગર્હાથી-પાપ છોડવાની શક્તિ, ભાવના સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય છે, નવા અને જુના પાપાનુબંધ નાશ પામે છે કેટલાક પાપ પણ નાશ પામે છે.

પાપાનુબંધીનાં બદલે પુન્યાનુબંધ થાય છે, નવા પુન્યાનુબંધી પુન્ય બંધાય છે.

ધર્મ આચરવા માટે શ્રદ્ધા, તીવ્રભાવના, શક્તિ, સામગ્રી મળે છે.

ગર્હાથી આત્મા સાહજિક પાપથી નિવૃત્ત થાય છે અને વિશેષથી ધર્મમાં પ્રવર્તન યોગ્ય થાય છે.]

સુકૃત અનુમોદના વખતે (૧) પ્રતિપક્ષ જુગુપ્સા, જિનાશાપ્રધાન સુકૃત પીછાણ, જિનાશાની મહત્તા, માહાત્મ્ય, સુકૃતનું મહાત્મ્ય, ત્રણને ભાવિત કરવું.

બીજાનાં સુકૃત જોઈને જાણીને આંતરિક આનંદ, પ્રશંસા, ભકિત, પોતાને સુકૃતની ઈચ્છા, તીવ્ર ઈચ્છા, સુકૃત અનુમોદનાના અતિચાર, ભંગ, ભૂષણ વગેરે જાણવા અને ભૂષણ આચરવા અતિચાર અને ભંગ વર્જવા પોતાના આત્મામાં વારંવાર અનુમોદના કરવી.

અતિચાર ભંગ વર્જવા એ સુકૃત ન હોવાથી ન્યૂનતા-લાગે. સુકૃતમાં તારકપણું રક્ષકપણું અંતરાય નાશનું કારણ વગેરે અનેક ગુણો અને મોક્ષ પ્રાપ્તિનું કારણ બીજ દેખાય.

આ રીતે કરવાથી અશુભ કર્મો (૧) અલ્પ ફળવાળા થાય છે, અત્યંત મંદ ફળવાળા થાય છે (૨) સુખે કરીને નાશ કરાય છે અને (૩) ફરીથી થતા નથી.

આત્મસમાધિ વિવેક, જ્ઞાન, ધૈર્ય આ ચતુઃશરણાદિથી આત્મસાત્ થાય છે અને તેથી અશુભ કર્મો અને તેના અનુબંધો નિર્માલ્ય નાશપ્રાયઃ થઈ જાય છે.

આ ત્રણથી શુભ કર્મો એકઠા થાય છે, બંધ સંક્રમથી આવે છે, પુષ્ટ થાય છે, રસની વૃદ્ધિથી ઉદ્ધવર્તનાથી નિર્માણ થાય છે. અપૂર્વ વિર્યોલ્લાસ અને ઉપયોગથી વિશિષ્ટ કોટિનાં બંધાદિથી તૈયાર થાય છે.

આ ત્રણે શુભક્રિયારૂપ, ભાવનારૂપ અને શુભાશંસારૂપ હોવાથી શુભ કર્મો સાનુબંધ અને પ્રકૃષ્ટ ભાવવાળા થવાથી (૧) શુભ ફલવાળા થાય છે.

(૨) શુભમાં પ્રવર્તન કરાવનાર થાય છે અને

(૩) પરમસુખ સાધક થાય છે.

(૧) શુભ ફલવાળા પુન્યનાં ઉદયરૂપ ધર્મસામગ્રીની પ્રાપ્તિરૂપ, ધર્મમાં નિર્વિઘ્નતારૂપ, અનાદેય આદિથી રહિત, વિશેષ સૌભાગ્ય આદેય આદિથી યુક્ત.

(૨) શુભમાં પ્રવર્તન કરાવનાર શ્રદ્ધા શક્તિ ભાવનાં વિર્યોલ્લાસયુક્ત પ્રવૃત્તિ પરંપરાએ મોક્ષસાધક ચતુઃશરણાદિ ૩ બને છે. માટે દ્રવ્ય ભાવ પ્રતિબંધો, અટકાયત કારણોને છોડીને આ ત્રણેને અશુભભાવના નિરોધ પૂર્વક-રોકાણ પૂર્વક શુભ ભાવનાં બીજ છે. માટે સમ્યગ્ પાઠ કરવો, સાંભળવું અનુપ્રેક્ષા, વિચારણા કરવી.

આ રીતે પાઠ, સ્તવનપાઠ દ્વારા આત્માને ભાવિત થવાની શિખામણ આપી નમસ્કાર કરું છું, નમિતોથી નમિતોને, દેવો ઈન્દ્રોથી, નમિત ગણધરો એમનાથી પણ નમિત પરમાત્માને પરમગુરુને, ચરમગુરુ, શ્રેષ્ઠગુરુ, અરિહંત પરમાત્મા વિયરાગોને રાગ દ્વેષનો જેમણે સંપૂર્ણ નાશ કર્યો છે તેમને નમસ્કાર કરું છું શેષ નમસ્કાર યોગને, ગણધર વગેરેને જયઠ સવ્વનુ સાસણ, શ્રી સર્વજ્ઞ પરમાત્માનું શાસન આજ્ઞા જય પામો.

આજ્ઞા વ્યવહારથી લોકોમાં પ્રવર્તન થાય. ભાવથી સ્વપરનાં હૃદયમાં એનાં ઉપર આદર થાય, એને સમજતા થાય, ન આચરાય ત્યાં એની ઈચ્છા રાખે, પ્રશંસા અનુમોદના અને પ્રચાર કરે.

પરમ સંબોહિણે સુહિણો ભવંતુ જીવા (૩ વાર)
સંબોધી : સમ્યક્ત્વ થાય અને સામાન્યથી સત્યબોધ થાય. પરમ સંબોધિ એટલે નિર્મલ સમ્યગ્ દર્શન, નિર્મલજ્ઞાન દર્શન.

આ જ તાત્કાલિક અને પારંપરિક સુખનું વાસ્તવિક કારણ છે માટે આ નિર્મલ જ્ઞાન દર્શન

દ્વારા જ ચારિત્ર અને મોક્ષ પમાય છે અને સુખી થવાય છે માટે ભાવના વ્યક્ત કરી કે એનાથી જીવો સુખી થાઓ, સુખી થાઓ, સુખી થાઓ. જીવો અત્યંત દુઃખી છે તેની કૃષ્ણ ભાવવાના અત્યંતપણાથી આ ભાવિત થાય છે. અહીં સુખનું વાસ્તવિક કારણ, પરમ સંબોધિ બતાવ્યું છે અને તેનાથી જીવોને સુખી થવાની માંગણી ભાવના મૂકી છે આથી ભાવ અનુકંપા અને એનું કારણ બતાવ્યું દ્રવ્યાનુકંપા પ્રાસંગિક લેવી.

પ્ર. જિનશાસનને નમસ્કાર કરવાનાં બદલે જયતુ કેમ લખ્યું ?

ઉ. ઉપર નમસ્કાર આવી ગયો છે. નમો શેષ નમુકકારારિહાણમાં જિનશાસનને નમસ્કાર આવી ગયો છે...

હવે આશંસા પ્રાર્થના છે. કે

પરમ સંબોધિથી જીવો સુખી થાવ, એના માટે જરૂરી વાત, પ્રથમ પ્રાર્થનામાં જિનશાસન જીવોનાં હૃદયમાં અને આચારમાં જય પામો. એટલે જીવો જિનશાસન પામો. સાંભળો સમજો, વિચારો યાદ રાખો અને આચરો આટલી રીતે જિનશાસન જય પામે છે અને

એથી સંબોધિ પ્રાપ્ત થાય છે અને પરમ સંબોધિ
 રૂપ બને છે અને તેથી જીવો તાત્કાલિક આ
 ભવમાં ભયંકર આપત્તિથી ઘેરાયેલા હોય તો
 પણ સુખી છે નિકાચિત્ત કર્મો સિવાય
 આપત્તિઓ નાશ પામે. નિકાચિત્ત કર્મનાં
 ઉદયમાં ઘૈર્યથી પ્રસન્નતા ટકી રહે અને
 ભવાંતરમાં પ્રાયઃ આપત્તિઓ રહેતી નથી.
 અપૂર્વ ભૌતિક આધ્યત્મિક શક્તિઓ મળવાથી
 આપત્તિઓ દૂરથી જ વિલીન થાય છે અને
 કયાંય હોય તો એ સહન કરવાનું અપૂર્વ સામર્થ્ય
 હોય છે તેથી જીવ પરમસંબોધિથી કાયમ
 અત્યંત સુખી થાય છે...

ઈતિ-શ્રી પ્રથમ પંચ સૂત્ર વિવેચન

દિવ્ય દર્શન સામાહિક ગ્રાહક બનો

ન્યાય વિશારદ, વર્ધમાન તપોનિધિ, પૂજ્યપાદ
આચાર્ય શ્રી વિજય ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મહારાજના
વૈરાગ્યપ્રેરક વિવેચનો ઝીલતું દિવ્ય-દર્શન સામાહિક
પ્રત્યેક શનિવારે નિયમિત પ્રકાશિત થઈ રહ્યું છે.
આજના કાળે ઊભરાતા અશુભ સંકલ્પો-વિકલ્પોથી
બચવા અને શુભ અધ્યવસાયોમાં મનને ઝીલતું રાખવા
તથા જીવનમાં ઉદ્ભવતી જટિલ સમસ્યાનો ઉકેલ
પામવા વૈરાગ્ય અને અધ્યાત્મનો બોધ મેળવવા,
આરાધનામાં જોમ પૂરવા, દિવ્ય જ્યોતિર્ધરોનો પરિચય
કરવા, ને જૈન તત્ત્વોની વિશદ તાર્કિક અને તાત્ત્વિક
સમજણ તથા આત્મશુદ્ધિ અને શુભભાવોનું સતત
સાતત્ય જાળવવા ઈચ્છતા.

હોતો
આજે
જ

દિવ્ય દર્શન પરિવારના સભ્ય બનો

દિવ્યદર્શન સામાહિકના આજીવન સભ્ય રૂા. ૫૦૦-૦૦

દિવ્યદર્શન સામાહિકના વાર્ષિક ગ્રાહક રૂા. ૫૦-૦૦

રકમ મનીઓર્ડર દ્વારા નીચેના સ્થળે મોકલી આપો.

દિવ્યદર્શન ટ્રસ્ટ

કુમારપાળ વિ. શાહ

૩૯, કલિકુડ સોસાયટી, ઘોળકા - ૩૮૭ ૮૧૦ (જિ. અમદાવાદ)